

DE OVERHAAL

2014

STRATENMAKER KLAAS MUL

- Zijderupsteelt in Heerhugowaard
- Komen's Kolen- en Oliehandel
- Heerroom Cornelis Wijnker

De Overhaal is een uitgave van
de Stichting Historisch Heerhugowaard

Colofon

Stichting Historisch Heerhugowaard

Opgericht 22 augustus 2005

Bestuur

Gemma Groot, voorzitter
Rob Estoppey, secretaris
Jan de Vries, penningmeester
Petra Cevat, bestuurslid

Secretariaats- en redactieadres

Lommerhof 46
1702 VV Heerhugowaard
Tel. 072 - 57 132 93
E-mail:
historisch.heerhugowaard@quicknet.nl

Ledenadministratie

Petra Cevat
Rozenlaan 75
1702 TG Heerhugowaard
tel. 072 - 57 424 61
E-mail:
r.cevat@quicknet.nl

Website

www.historischheerhugowaard.com

Donateurs

Men kan donateur worden voor minimaal euro 12,50 per jaar, méér mag ook. Dit is inclusief toezending van het jaarboek De Overhaal. Bankrekening Rabobank: **NL09 RABO 0113 8261 92** t.n.v. Stichting Historisch Heerhugowaard

Jaarboek De Overhaal

De Overhaal is een uitgave van de Stichting Historisch Heerhugowaard. Voor leden/donateurs is het jaarboek gratis. Losse nummers zijn, zolang de voorraad strekt, na te bestellen voor € 8,00 plus € 2,50 verzendkosten

Copyright

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Redactie, vormgeving en opmaak

Rob Estoppey

Oplage

550 stuks

Druk

Drukkerij Gerja, Waarland

Inhoud:

- Pag. 1 Colofon
Pag. 2 Voorwoord
Pag. 3 Dionysius is mijn naam...
Pag. 5 Maarten Kooij
Pag. 6 De zijderupsteelt in Heerhugowaard
Pag. 9 Een nieuwe pastoor en een nieuwe school
Pag. 15 Herinneringen met een beetje weemoed
Pag. 18 Kopergravures en Wapens
Pag. 20 Buurtschap De Draai gaat op in nieuwbouw
Pag. 23 De eerste Heer van de Waard
Pag. 28 Komen's Kolen - en Oliehandel
Pag. 33 Pikkenier opgepakt
Pag. 34 De Heer van Veenhuizen op reis naar Rusland
Pag. 40 Stratenmaker Klaas Mul één met de Middenweg
Pag. 44 't Waertje, 40 jaar horeca op het Raadhuisplein
Pag. 49 Heerroom Cornelis Wijnker
pag. 53 De bestuurlijke indeling van Heerhugowaard tot 1940

Voorwoord

Beste Lezers,

Siem de Haan, 10 jaar voorzitter van de Stichting Historisch Heerhugowaard heeft op eigen verzoek zijn voorzitterschap per 31 december 2013 beëindigd. Siem nam in 2005 het initiatief tot oprichting van Historisch Heerhugowaard. Onze gemeente had in tegenstelling tot alle omliggende gemeentes geen historische vereniging. Hoofddoel was om vooral de geschiedenis van Heerhugowaard en omgeving in woord en beeld vast te leggen in de vorm van een jaarlijks uit te geven magazine. Dit werd De Overhaal. Deze naam had al een zekere bekendheid door een klein krantje dat door het Poldermuseum werd uitgegeven met nieuws over het museum en af en toe een stukje over de geschiedenis van Heerhugowaard. Het museum hield en houdt zich hoofdzakelijk bezig met de museumcollectie en was op dat moment wat minder geïnteresseerd, hoofdzakelijk om begrijpelijke financiële redenen, in de uitgave van een magazine.

De Stichting Historisch Heerhugowaard werd opgericht maar kreeg toestemming van het Poldermuseum om de naam De Overhaal te gebruiken. Er is nog steeds samenwerking met het museum in de vorm van het schrijven van artikelen en zij nemen ook altijd exemplaren van het blad af voor de vrije verkoop.

Siem heeft zich al die jaren vol enthousiasme ingezet voor de Stichting. Hij schreef artikelen en gedichten voor De Overhaal en zocht altijd weer mensen die bereid waren om ook de pen ter hand te nemen want zo'n blad moet toch ieder jaar weer vol. Hij is dan wel geen voorzitter meer maar blijft voor ons blad schrijven.

Siem, bedankt voor al je inzet waardoor de Stichting Historisch Heerhugowaard met De Overhaal een niet meer weg te denken instelling is geworden met honderden donateurs.

En we hebben een nieuwe voorzitter, Gemma Groot. Een bekende Heerhugowaardse die jarenlang verbonden was aan de Pater Jan Smitschool en veel kennis heeft van Heerhugowaard, zijn inwoners en geschiedenis. Zij zit al enige jaren in het bestuur en heeft dit voorjaar aangeboden het voorzitterschap op zich te nemen. Het bestuur wenst haar alle succes toe.

En dan is er nog ander belangrijk nieuws. We hebben een website!!

Het adres is; **www.historischheerhugowaard.com** de site is nog in de ontwikkelingsfase maar bezoek hem regelmatig want de opzet is om u ool langs deze weg van nieuws te voorzien.

Namens het bestuur en de redactie,
Rob Estoppey (secretaris)

DIONYSIUS IS MYN NAEM.....

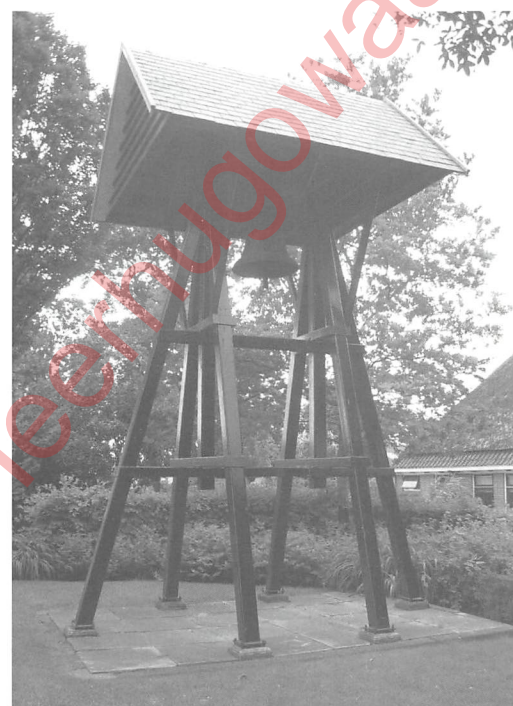
Over de luidklok (1460) in de klokkenstoel bij de kerk van Veenhuizen (gem. Heerhugowaard)

Carla Rogge, architectuur- en bouwhistoricus

In de moderne klokkenstoel, die in 1983 gebouwd werd bij de kerk van Veenhuizen, hangt een eeuwenoude luidklok. Deze klok, die tot de oudste objecten van de kerk behoort, dateert uit 1460. De diameter is ca 75 cm, de hoogte ca, 57 cm, het gewicht 258 kilo. De klok hangt, zoals gebruikelijk, aan een eenvoudige zes-armige kroon. Zoals vele middeleeuwse luidklokken heeft ook deze een naam, n.l. Dionysius. Dat is te lezen in de tekst die op de klok staat: 'DIONICIUS IS MYN NAEM MYN GHELUYT SY GODE BEQUAEM'. Daarachter staat de ontstaansdatum: 'INT JAER ONS HEREN MCCCCLX (!460)'. Op de klok zijn diverse destijds moderne versieringen aangebracht, zoals een rand met om en om kruisbloemen en fleurs-de-lis. De rand bevat tevens enkele medaillons met bekende christelijke voorstellingen. De klok wordt nog altijd geluid, bijvoorbeeld bij begrafenissen en op 4 mei.

Dionysius

Dionysius, was in de middeleeuwen een bekende heilige, die werd vereerd als een van de helpers in nood. Hij leefde in de 3de eeuw. Ca.250 werd hij door de toenmalige Paus vanuit Italië als missionaris naar Frankrijk gezonden. Daar werd hij de eerste bisschop van Parijs. In 258 werd hij vanwege zijn geloof onthoofd. Dat gebeurde te Montmartre, nu middenin, maar toen nog buiten Parijs gelegen. Na zijn dood ontstond de volgende legende: nadat hij onthoofd was, pakte hij zijn hoofd op en wandelde ermee naar de plek waar hij begraven wilde worden. Daar verrees later de aan hem gewijde abdij van Saint- Denis. Ook de bijhorende plaats -nu een voorstad van Parijs- werd Saint-Denis genoemd. Dat men in Veenhuizen een Dionysiusklok wilde hebben zal samen hangen met het feit dat het middeleeuwse kerkje hier eveneens gewijd was aan de heilige Dionysius. De

(kerkelijke) feestdag van Sint Dionysius wordt gevierd op 9 oktober.

Sierringen

Al in de 14de eeuw voorzag men luidklokken van één of enkele eenvoudige sierringen. In de tweede helft van de 15de eeuw werd het aantal sierringen groter. De klok in Veenhuizen heeft er liefst 14: drie op de schouder, twee boven en twee onder de tekstband, vijf op de zogeheten faussure (onderaan, waar de klok breder wordt) en twee langs de slagrand (het onderste deel van de klok).

De tekstband

De letters van de tekstband zijn de destijds gebruikelijke gotische minuskels. Het begin van de tekst is gemarkeerd door een andraskruisje (met vier gelijke armen). De woorden zijn gescheiden door kleine, gestileerde bloemen: fleurs-de-lis (ook Franse lelies genoemd), bestaande uit drie blaadjes: een rechte in het midden, geflankeerd door twee naar buiten buigende blaadjes.

De bijzondere sierrand met boogjes, kruisbloemen en fleur de lis

Onder de tekst bevinden zich niet alleen de twee al genoemde sierringen, maar ook nog een extra sierrand, bestaande uit gedrukte boogjes met aan de uiteinden om en om grote kruisbloemen (kruisvormig ornament, met aan drie uiteinden krullende bladmotieven) en kleine fleurs-de-lis.

De bijzondere medaillons in de sierrand

In die sierrand zijn bovendien enkele bijzondere reliëfs opgenomen. Zo bevindt zich aan de ene zijde van de klok een vierkant medaillon met een mooie voorstelling van Maria met kroon op het hoofd en kind op schoot. Zij wordt geflankeerd door twee engelen. Aan de tegenoverliggende zijde van de klok bevindt zich een rond medaillon, waarin een engel staat die de zo geheten Vera Icon toont: de doek van de heilige Veronica, waarop het Ware Gelaat van Christus te zien is.

Tussen deze twee grote medaillons bevinden zich twee kleine reliëfs van wapenschildjes, waarop een tweekoppige adelaar met wijd geopende vleugels, uitwaaiende staart en borstschild is aangebracht.

Maker onbekend...

Helaas is de naam van de maker van deze fraaie en interessante klok, die behoort tot de oudste zes bewaard gebleven luidklokken in Noord-Holland, niet overgeleverd. Misschien had hij het klokkengieten geleerd in de werkplaats van de familie Butendiic, gevestigd in de bisschopsstad Utrecht. Bijna alle bewaard gebleven klokken in Noord-Holland uit de periode 1410-1475 zijn gemaakt door leden van deze familie. Bovendien moet hij vertrouwd geweest zijn met het werk van Brabantse collega's in Den Bosch en Mechelen.

MAARTEN KOOIJ

Tekst en beeld: Jan Swart

De foto van Maarten Kooij met zijn paard en wagen is een bekende afbeelding in het Poldermuseum en in boekjes met historische foto's. Maar het begin van de loopbaan van Maarten Kooij ligt al een aantal jaren daarvoor. Als zoon van een tuindersfamilie met twee broers en een zus, (Cor Kooij, de timmerman en Jan Kooij, die de tuinderij van vader voortzette) woonde hij aan de Middenweg tegenover de zuivelfabriek Excelsior. Daar startte Maarten zijn groentehandel. Een paar maal in de week liep hij met de handkar naar de veiling in Alkmaar en laadde daar de wagen vol met groente en fruit. Moeder was niet makkelijk en zei: "Op de terugweg begin je maar gelijk te venten, dan wordt je wagen allengs lichter." Later werd de handkar een paard-en-wagen. Maarten trouwde een vrouwtje uit Wervershoof en kocht een dubbel woonhuisje aan de Middenweg, vlak naast het gemeentehuis. De dubbele woning werd omgebouwd tot winkel-woonhuis, van waaruit de zaak werd gedreven.

Tweemaal in de week reed hij met paard-en-wagen naar de veiling in Alkmaar. Op dinsdag had hij en ventwijk, die liep via Hensbroek naar Obdam. Althans de ene week, want de week daarop werd in Obdam begonnen en liep de route via

Maarten Kooij met zijn paard-en-wagen

Hensbroek naar huis. "Dan heeft ieder, om de keer, de eerste keus uit de aanbiedingen, die op de wagen liggen." verklaarde Maarten. Als hij thuiskwam werden, na zonsondergang, de niet verkochte kroppen sla en andere groente, met de krop naar beneden achter het huis op het grasveld gelegd. De volgende ochtend werden de kroppen, vóór zonsopgang weer opgezocht. Op die manier bleef de groente vers en kwaliteit stond hoog in het vaandel. Dat waren soms heel lange dagen en korte nachten, want ook het paard moest nog worden verzorgd, anders wilde hij de volgende dag niet lopen. Van het paard was je afhankelijk en die genoot bij Maarten altijd bijzondere zorg.

's Winters had hij altijd een busje met stiften mee. Werd het glad onderweg, dan werden ter plaatse de hoeven door Maarten voorzien van stiften. Dat was geen prettig klusje, maar het risico dat het paard zou uitglijden, wilde hij niet lopen.. In zijn huwelijk was Maarten niet gelukkig. In 1940 overleed zijn vrouw. Hij bleef met twee dochters (7 en 12 jaar), een winkel en een uitbrengwijk achter. Dat waren moeilijke tijden. Er kwam uiteindelijk hulp uit Groningen, die ook de winkel kon bedienen. Voor de zaak was zij niet verkeerd en werd door iedereen "tante" genoemd. Het paard deed jarenlang dienst, maar op een gegeven dag kwam Maarten uit de wijk terug en je kon aan hem zien, dat er wat aan de hand was. "Het gaat niet langer met paard en wagen. Ik ben een gevaar langs de weg.", zei Maarten. Er kwam een vrachtautootje en daarvoor was uiteraard een rijbewijs nodig. "Als U links- of rechtsaf wilt slaan,, moet U over Uw schouder kijken.", zei degene die de rijvaardigheid moest beoordelen. Maarten reageerde: "Dat kan ik niet, want mijn nekspieren zijn te kort." Maarten kreeg toch zijn rijbewijs. Er brak een nieuw tijdperk aan.

DE ZIJDERUPSTEELT IN HEERHUGOWAARD

1936 - 1939

Petra Aengenheyster

Zijderupsteelt zou men eerder in Frankrijk, Italië en in Japan verwachten maar niet in Nederland. In de dertiger jaren was het overal crisistijd. Het grootste gedeelte van de Heerhugowaarders werkte in de landbouw; 85% van de jongeren vond in deze sector eveneens een baan. In deze periode was er sprake van overproductie en onderconsumptie. Tuinders verkochten hun producten voor een zeer lage prijs of zelfs onder de kostprijs. De gezinnen waren groot en kinderarbeid kwam heel regelmatig voor met verdiensten van 10 cent per uur. De armoede was overal enorm groot en extra verdiensten bijzonder welkom. Toch deed ook de gemeente Heerhugowaard mee aan dit particuliere initiatief tot het telen van zijderupsen, en wel als onderdeel van werkverschaffing

De bond en de doelstellingen

In 1929 werd eerst de Nederlandse zijdeteeltvereniging opgericht. Het doel was een eigen zijde-industrie op te richten. Door de participatie van verschillende gemeentes kwam in 1934 de Gooische Zijdeteeltvereniging tot stand, waarbij ook de Gemeente Heerhugowaard was aangesloten. Omdat zich steeds meer nieuwe verenigingen hierbij aansloten, richtte de afdeling Gooi de Nederlandse Bond van Zijdeteeltverenigingen op. Er bestonden dus nu twee verenigingen, nu zij aan zij, en er waren over en weer verwijten dat men zich niet genoeg inzette voor het gemeenschappelijke doel.

Het hoofddoel was om te bewijzen dat de zijderupsteelt in Nederland, net zo als in Duitsland, mogelijk zou zijn. Zelfs de gedachte aan een verwerkingsfabriek achtte men op lange termijn niet uitgesloten. Een andere veronderstelling was dat men in 1935 meende dat de 7 miljoen voor de zijde-import naar Nederland beter in eigen land besteed konden worden. Tevens wilde men "aan hen die werkloos rondlopen een aangenaam tijdverdrijf verschaffen". Speciaal kleine land- en tuinbouwers werden opgeroepen om een deel van hun land te gebruiken maar deze bezigheid zag

Zijderups, larve van de zijdevlinder; Bombyx mori

men per definitie alleen maar als een neveninkomen.

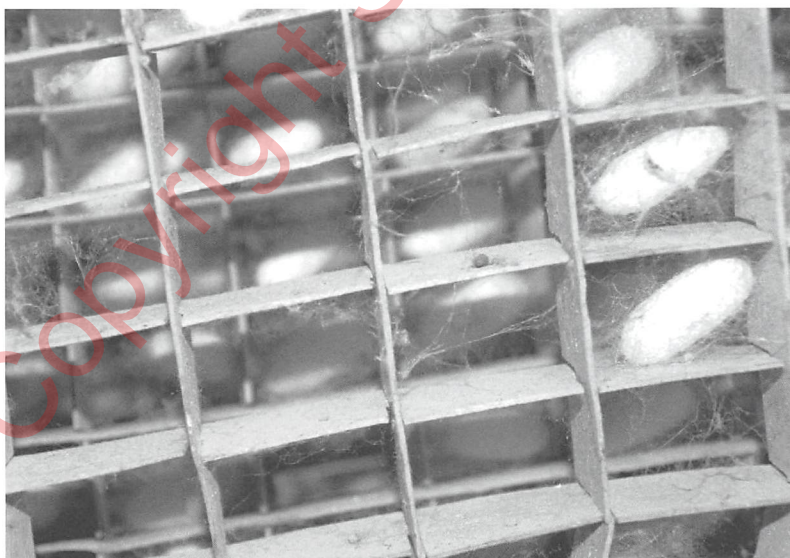
Om dit alles te bereiken werd er voor steun bij de regering aangeklopt. Voorwaarde was wel dat de beide bonden zouden fuseren. Dit was niet echt een optie omdat men de doelstelling van economische belangen aan de ene kant en sociale belangen aan de andere kant niet kon verenigen. Of de regering ooit op voorstel heeft gereageerd is niet bekend.

De teelt

Voor de teelt van zijde waren twee dingen nodig: moerbeistruiken en zijderupseitjes. De bladeren van de witte struiken dienden als voedsel voor de rupsen. Helaas moest men de struiken uit West-Azië importeren. Een eenjarig struikje leverde voedsel van ongeveer 25 gram, voldoende voor één rups. Achtjarige planten konden met 3000 gram bladeren 110-120 rupsen voeden.

De struiken moesten dus minstens 3 jaar oud zijn om als voedsel voor de rupsen te kunnen dienen. Men betaalde gemiddeld, inclusief de vrachtkosten, 6 cent voor een moerbeistruik. Gelukkig kon de struik op alle grondsoorten geplant worden behalve op drassige grond. Men plantte ze of op een groot terrein of als haagbeplanting. De planttijd was tussen november en februari. Wilde men de rupsen niet op de struiken voeden, dan was het mogelijk om *"het voeder aan thuiszittende armen te brengen door jeugdige werkelozen"*. Zijderupseitjes hadden de grootte van een maanzaadje. Ze waren 1 mm lang en er zaten tussen 1200 en 2000 stuks in een gram. Een gram eitjes kostte tussen 30 en 40 cent. Eind mei werden de rupsen door de Bond aan de verenigingen gestuurd. Afhankelijk van de stand van de moerbeibladeren was het mogelijk om de uitgekomen eitjes tijdelijk te bewaren; zij bevonden zich in een vreetfase en hadden de bladeren als voedsel nodig. De beste verzorging ligt bij 4 graden. Zodra de eitjes uitkomen moeten de rupsen met reepjes moerbeiblad gevoed worden. In deze periode vervelden de rupsen 4 keer tot ze zich gingen verpoppen en het stadium van een cocon bereikten. Vanaf nu was het mogelijk om de zijde te oogsten met haspels en spingerei. De bond gaf voor het verwerken van de cocons het volgende advies:

Cocons van de zijderups

"Tracht ook bij uwe kinderen de liefde op te wekken voor het kweken van cocons. Een mooie zijderupscocon is ook voor een kind een wonder der geheimnissen. Het zoeken van den fijnen zijden draad en het geheel afwinden van een cocon, door middel van een eigengemaakt haspeltje of op het spoeltje van een naaimachine, is een bezigheid waarvoor de kinderhand zich bij uitstek leent".

Men kon ook de droge cocons bij de Bond inleveren. Er was een afspraak met de Heidemij in Arnhem gemaakt dat er tussen de 2.50 en 3.00 gulden per kilo betaald werd.

De gemeente

Volgens de bond bepaalde de armenwet dat armen die in staat waren om te werken zoveel mogelijk ondersteuning moesten krijgen. Men verstuurde hoogstwaarschijnlijk circulaires aan diverse gemeenten om hen over deze mogelijkheid tot werkverschaffing te informeren. Al in november 1935 werden de burgemeester van Heerhugowaard, Sutman Meyer, en de drijvende kracht achter het teeltproject, de heer C. Hartog, hoofd van de openbare lagere school no. 2 van Heerhugowaard Zuid, naar Huizen uitgenodigd om van de Bond over het project te horen. Eveneens was aanwezig dhr. Minderhout van de Landbouwhogeschool van Wageningen om indien nodig nader uitleg te geven.

De gemeente zag wel wat in het project en gaf de heer Hartog de machtiging om de benodigde hoeveelheid rupseitjes te bestellen. De gemeente zelf schafte de moerbeistruiken aan.

Op 16 oktober 1936 had men proeven met de kweken van zijderupsen gedaan en de resultaten waren uitstekend. De heer Hartog, in zijn functie als hoofd van een school, werd weer uitgenodigd om het project te komen bekijken. De gemeente vond dat het kweken een nuttige bezigheid voor de "rijpere" schooljeugd zou zijn en vroeg om deelname van meer onderwijzend personeel van de school.

Tussen oktober 1936 en 10 februari 1937

werd de Heerhugowaardse vereniging opgericht. Als terrein voor het planten van de moerbeistruiken werd aangewezen een ruimte achter het perceel Wijnker en als hagen bij verschillende scholen.

De bond stuurde aan de heer Hartog 12 circulaire's om uit te delen omdat de leden bij de Bond niet met naam bekend waren. Dus stuurde de heer Hartog een ledenlijst. De voorzitter was burgemeester Sutman Meyer, verder namen deel Dr. Spieringa en Dr. Zwart; de heer Bastiaans als gemeente-opzichter; de heren Hartog (hoofd openbare lagere school) en de heer van Schaick; hoofd van de school in 't Kruis. Verder de heren van der Ham, Kooy, Kwantes, Porte, Slikker, Lugtig en Oly. Ieder lid betaalde als contributie 1 Gulden terwijl de vastgestelde contributie maar 0,50 cent was. De Bond had erop gewezen dat de penningmeester ieder verhoogd bedrag graag zou willen accepteren. De Bond was zeer noodlijdend!!

Heel groot kan de animo voor de teelt niet geweest zijn want tijdens de eerste vergadering van de vereniging bedankten alvast drie leden voor het lidmaatschap. In 1938 bestond de vereniging nog uit zes leden, inclusief de burgemeester.

Als antwoord op een vraag van de heer Hartog liet de Bond weten dat hij, indien mogelijk, rupsen uit het buitenland zou moeten importeren. Men was er in

*Witte moerbeï,
Morus alba*

Nederland nog niet in geslaagd om kruisingen te produceren en het bleek dat men met zelf gekweekte rupsen in het eerste oogstjaar een redelijk resultaat kon behalen; daarna werd de teelt veel minder. Ook andere kosten waren behoorlijk hoog zoals het betalen van mensen die de moerbeibomen eerst moesten schoonmaken voordat de bladeren als voer konden dienen. Aan het project hadden blijkbaar groten-deels scholieren gewerkt want de heer Hartog kreeg van de Bond na een beurs in Utrecht enkele doosjes, haspels en cocons terug gestuurd.

Hoe ging het nu verder?

Uit de notulen en het financiële beheer van de vereniging werd duidelijk dat de heer Hartog, de drijvende kracht achter dit project, waarschijnlijk in de loop van het jaar 1938 is overleden. Zijn vrouw, Th.A.M. Hartog-Fleur droeg in april 1939 het resterende geld over aan de vereniging.

Zoals reeds duidelijk werd verkeerde de Bond constant in geldnood. Omdat het bestaan van de Bond (thans op het internet) volstrekt onbekend is kan men alleen maar gissen naar de oorzaak. Waarschijnlijk is men gewoon failliet gegaan of er was geen interesse meer in het telen van de zijderupsen.

Ook de Heidemij uit Arnhem, afnemer van de zijde, was in de jaren 1935-1940 met veel grotere werkverschaffingsprojecten bezig, zoals het graven van kanalen en de aanleg spoorwegen, dan met het aankopen van dat kleine beetje zijde.

Het enige dat vandaag de dag nog van dit project rest zijn misschien bij enkele scholen in Heerhugowaard hagen van moerbeistruiken waarvan men het doel allang weer vergeten is.

Bronnen:

J.J.Schilstra: De Heerhugowaard, 1981

Reg. Archief Alkmaar:

Nummer toegang: AmrRaa_40.101.003 Gemeente Heerhugowaard 1934-1949

EEN NIEUWE PASTOOR EN EEN NIEUWE SCHOOL

Annie Tamis-Laan

In het centrum van Heerhugowaard, achter de Dionysiuskerk, bevindt zich een kleine woonwijk. Die bestaat uit een enkele gebogen straat met daaraan een vijftiental woonhuizen, bungalows en een paar mooi in het groen gelegen villa's. Bij de ingang van de straat, ten westen van de Dreef, zien we een straatnaambordje met de tekst "Pastoor Sprengerstraat". Er was tot 1976 in Heerhugowaard nog nooit een straat naar een pastoor genoemd.

Reden om eens na te gaan, wie deze man geweest is en wat hij voor de gemeenschap heeft betekend zodat er een straat naar hem genoemd is.

Theodorus Anthonius Ludovicus Sprenger werd op 1 december 1896 geboren in Zevenhoven (ZH). Na zijn studie op het seminarie werd hij op 21 mei 1921, tegelijk met 19 andere jongens, in Haarlem tot priester gewijd.

Hij werd benoemd tot kapelaan in Reeuwijk (1921) en in Voorburg (1924). Daarna in de Sint Bavo in Haarlem (1926), waar hij o.a. enige tijd dirigent was van het kathedrale koor. Daar groeide ook zijn interesse voor "bouwen", toen hij de voltooiing van het machtige bouwwerk, de kathedrale basiliek, in 1930 mocht meemaken. Dagelijks ging hij kijken naar de vorderingen van de bouw. Ook het jeugdwerk had zijn grote zorg en hij werd districts-aalmoezenier van de Kruisvaart.

Na zijn benoeming in de moeilijkste parochie in Rotterdam-Crooswijk (1933) zette hij zich energiek in voor de jeugd, woonwagenkampen, arme wijken of verbouwingen in de kerk.

Het harde werken had een grote aanslag gepleegd op zijn gezondheid. Hij werd zwaar ziek en overleefde het ternauwernood

Na enkele rustige parochies in Limmen (1938) en Ilpendam (1940) werd hij op 14 april 1944 pastoor in de Dionysiusparochie in Heerhugowaard. Hier zou hij 7 jaar blijven.

De intocht van de nieuwe pastoor

Een nieuwe pastoor

In het jaar dat pastoor Th.A.L. Sprenger hier kwam (1944) stond in de "knik" van de Middenweg, bij de splitsing met de Hondenweg (nu Van Veenweg), nog de oorspronkelijke, rijzige St. Dionysiuskerk (van 1870 tot 1964).

Het gebouw was een ontwerp van architect A.C. Bleijs, leerling van de beroemde Pierre Cuypers.

De spitse toren was een oriëntatiepunt en tot in de verre omgeving te zien. Naast de kerk was een grote pastorie, het woonhuis van de pastoor, zijn kapelaans en hun huishoudsters. In die jaren waren dat de dames Cato en Anna,

die volgens insiders de touwtjes stevig in handen hadden.

De door het bisdom benoemde kapelaans bleven meestal een paar jaar en werden dan weer elders benoemd. Ze deden vooral veel werk voor de jeugd. De benoemde pastoors bleven wat langer.

Zo deed op 28 april 1944 pastoor Sprenger, als zesde pastoor en als opvolger van pastoor Charles de Meulder, zijn intrede in de parochie.

De nieuwe herder was een vrij kleine man, van achter in de veertig, met een hoge, grijzende kuif, vorse ogen en zware wenkbrauwen. Hij liep met korte, driftige passen en stilzitten was er niet bij. Hij zat vol energie en begon snel overal contacten te leggen om de plannen die hij in zijn hoofd had te kunnen uitvoeren. De tijd, het was nog oorlog, was niet erg gunstig.

Al op 14 mei was de eerste buitengewone schaalcollecte in de kerk voor bestrijding van de kosten om de pastorie beter bewoonbaar te maken. De opbrengst was f. 1620,50 !!

Op 16 juli van datzelfde jaar kreeg een beeldhouwer opdracht voor een nieuw Mariabeeld.

In december werd er een kerstpakkettenactie gehouden met kleding en voedsel voor arme gezinnen in de parochie.

Ook werd het "Bouwfonds" opgericht. Terreinen werden afgegraven om het kerkhof te verhogen. Zo ontstond het initiatief van de pastoor voor het latere zwembad Deiko ("Door Eigen Kracht Ontstaan"). Dat zwembad werd in 1952 geopend.

Op 22 november 1949 was er een feestavond voor alle mensen, die hadden meegewerkt aan de afwerking van de terreinen om kerk, kerkhof en pastorie.

Oorlogstijd

Veel oudere mensen herinneren zich nog wel de razia's die onverwachts door de Duitsers werden gehouden. Op zondag 14 januari 1945 werd de Middenweg rond de kerk plotseling bezet door soldaten die jonge mannen wilden arresteren voor de "Arbeitseinsatz". Pastoor Sprenger ging met gevaar voor eigen leven de straat op en wist nog veel mensen te waarschuwen, die 's middags voor het Veertigurengebed naar de kerk gingen.

De 18-jarige koster van de kerk, Olof Tami, werd gearresteerd en naar Amsterdam gebracht. Daar werd hij door een goedwillende Duitser na een week weer vrijgelaten. Zo kwam hij tot grote vreugde van zijn moeder weer thuis om zijn werk als koster voort te zetten.

Op het dak van het voormalig klooster (nu Nehemia) zien we nog het torentje met daarin de kloosterbel

Zusters Franciscanessen

Intussen had de pastoor gezien, dat de bestaande lagere school "Het Goddelijk Kind" overvol met leerlingen was en dus maakte hij al plannen voor een nieuwe school en een splitsing van onderwijs aan jongens en meisjes. Hij zocht het hele land af om voor de meisjes zusters te krijgen. Die vond hij bij de onderwijscongregatie van de Franciscanessen in Oudenbosch (NB).

Voor de parochie had dit o.a. tot gevolg, dat later enkele meisjes uit de parochie op de kweekschool "Le Sacré Coeur" in Oudenbosch afstudeerden voor onderwijzeres. En zeker 7 meisjes gingen het klooster in. Op 2 september 1944 arriveerden de eerste 5 eerwaarde zusters aan de Hondenweg (nu Van Veenweg) en al op 2 oktober werd hun kapel daar ingewijd.

Zij gingen tijdelijk wonen in het leeggekomen huis van het schoolhoofd, meester Ohms, die inmiddels naar de Sportlaan was verhuisd. Bij de voordeur van het "klooster" aan de Hondenweg werd een gevelsteen ingemetseld met het opschrift : "Sint Jozef, zorg". De zusters zouden in 1953 verhuizen naar het nieuwe klooster (nu zorginstelling Nehemia) aan de Dreef.

Zilveren priesterfeest

Kapelaan Te Meij en het parochiebestuur hadden intussen niet stilgezeten. De kalender wees aan, dat pastoor Sprenger op 21 mei 1946 zijn zilveren priesterfeest zou beleven. Er werd een zeer groot feest voorbereid. Op zaterdag 25 mei werd de pastoor op de grens

Heerhugowaard 25 mei 1946.

Op de grens van de gemeente wordt de zilveren jubilaris verwelkomd vlnr. Pastoor Sprenger, burgemeester Sutman Meijer, kapelaan Th. te Meij en pater Jan Smit.

Rijk versierd interieur van de Dionysiuskerk voor het priesterfeest

Mariken spreekt 'n loflied op de dichtkunst.

van de gemeente, dat was toen gebruikelijk bij het inhalen van pasgewijde priesters of priesterjubilea, door burgemeester Sutman Meijer verwelkomd en toegesproken. Bij de kerk stonden de bruidjes en de (jeugd)verenigingen klaar voor de zilveren jubilaris. De fanfare "Hou en Trouw" luisterde de feestelijke intocht op. Daags daarna, op zondag 26 mei, was er een plechtige Hoog-mis met feestpredicatie. De kerk was prachtig versierd met geel-witte linten die vanaf het plafond naar beneden gedrapeerd hingen tussen een zee van bloemen. Er werd als welkomstlied o.a. gezongen : "Wij zingen, Herder, U welkom, enz." Door de tooneelvereniging "De Huygenoten" werd "Mariken van Nimwegen" opgevoerd. Het is een z.g.n. mirakelspel, waarvan het verhaal is ontstaan in de middeleeuwen. Mariken wordt door de duivel verleid, bekeert zich en wordt non. De rol van Mariken werd gespeeld door Elles Bot, Moenen, de duivel, door Dirk Jongkind en de Paus door Jan van Stralen. In Nijmegen staat op de Grote Markt het bronzen beeldje van Mariken, vlakbij café Moenen!

Het spel werd enkele malen gespeeld in de openlucht, op een veld vlak voor de poort van het toenmalige SVW-terrein, achter in de Nieuweweg (nu Sportlaan). Heel Heerhugowaard was uitgelopen om het spel te zien en te horen. Er werd nog lang over nagepraat en geschreven. En dat allemaal ter gelegenheid van het zilveren priesterjubileum van de pastoor.

Een nieuwe school

Nadat de zusters gearriveerd waren kon de pastoor zijn plannen uitvoeren. Na veel contacten met allerlei instanties stuurde het schoolbestuur, onder voorzitterschap van Th. Sprenger (het parochiebestuur was destijds tevens schoolbestuur), in afwachting van het begin van de feitelijke bouw, alvast het volgende bericht naar de burgemeester :

"Het Bestuur der Bijzondere R.K. Meisjesschool van het Onbevlekt Hart van Maria heeft de eer U mede te delen dat genoemde school op woensdag 1 mei 1946 geopend wordt."

De oprichting van wat later de Mariaschool

werd genoemd was hiermee dus alleen nog maar op papier een feit. De feitelijke opening was pas in 1949.

De bestaande school "Het Goddelijk Kind" werd jongensschool en de nieuwe school (meisjesschool) kwam er dwars achter te staan. De jongensschool ging verder met o.a. de onderwijzers meester Ohms en meester Van Leeuwen. Zij leerden de kinderen lezen van het grote leesbord met de woordjes "aap, roos, zeef, muur, voet, neus, lam, Gijs, riem, muis, ei, juk, Jet, wip, does, hok, bok, kous".

Er moest nog wel huisvesting geregeld worden voor de ruim 150 meisjes, die in 1946 van de ene naar de andere school overgingen. Zij kregen nieuwe lesmethodes en gingen verder met de zusters en de onderwijzeressen.

Voorlopige huisvesting meisjes

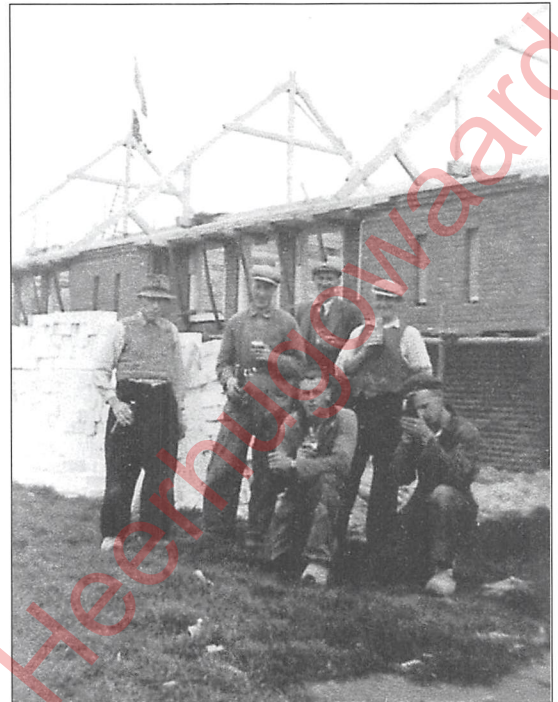
In 1946 werd de indeling zo:

Zuster Carmela kreeg de kleuters onder haar hoede in een huisje vlakbij de kerk. De eerste klassertjes leerden lezen volgens de globaal methode met zuster Baptist. Zij gaf les in de achterzaal van café Veenboer (nu Marlène). Tussen de reclame voor bier hingen de grote leesplaten aan de wand met teksten als "Zeg Mies, zeem jij de ruit voor moe?" en "Wat kan Paultje toch mooi bidden?"

De tweede klas zat bij Juffrouw Scholten in een lokaal van de jongensschool.

De derde klas zat bij Juffrouw Komen op de zolder van Breed's Warenhuis. Het "schoolplein" was voor de winkel en de kinderen mochten om de beurt de bel luiden, als het weer tijd was om de houten trap op te stommelen.

De vierde klas kwam bij Juffrouw Gery Koster op

*Bouw van de Mariaschool
rechts achter: Arie Brink*

het toneel van het patronaat (parochiehuus), achter de dikke toneelgordijnen.

Daar was de oude planken vloer niet helemaal waterdicht, zodat er af en toe een muisje door de klas liep. Omdat de juf hysterisch was, moest dat snel worden opgelost! Een leerling nam haar poes van huis mee, die voor één nacht daar werd losgelaten. De volgende morgen zat het beest miauwend vast onder de vloer en moest bevrijd worden. De muis is nooit meer gezien!

De vijfde en zesde klas zaten bij zuster Christina in de zaal van het patronaat.

De Hondenweg, nu Van Veenweg, rond 1925

*v.l.n.r. huis van de hoofd-
onderwijzer, de lagere
school (nu de PJS) voor
jongens en meisjes.*

*Daarachter het patronaat
en op de achtergrond de
St. Dyonisiuskerk*

Dat gebouw stond op de plek waar nu de Dreef ligt. Via een brug kwam je bij de dikke deur, die je open moest duwen. Het was een multifunctioneel gebouw en werd dus voor meerdere doelen gebruikt. Het was ook een gymzaal, de ringen hingen aan het plafond en de banken stonden naast het wandrek. Er werd ook toneel gespeeld en er is tijdelijk nog een bibliotheek in geweest. Een grote kachel moest de zaal verwarmen en 's winters lagen daaromheen wanten en sjaals te drogen van de kinderen, die ver van school woonden.

De V.G.L.O (voortgezet gewoon lager onderwijs) werd tijdelijk ondergebracht in café Halfweg.

De echte opening

De pastoor streed verder. Een nieuw schoolgebouw zou en moest er komen!!

Op 9 november 1947 werden de ouders van de leerlingen van de lagere school verzocht hun handtekening te plaatsen onder een verzoekschrift aan Gedeputeerde Staten, waarin werd gepleit voor een spoedige en gunstige beslissing voor de bouw van een nieuwe meisjesschool.

Op 20 april 1949 is het dan eindelijk zover : Opening en inwijding van de R.K. Meisjes-school "Het Onbevlekt Hart van Maria".

"Een blijde dag voor pastoor Th. Sprenger" kopte de krant van die dagen.

De ochtend begon met een kerkdienst om 8 uur, waarin de meisjes van de zesde klas onder leiding van zuster Christina de Latijnse gezangen uitvoerden. De kinderen stonden boven op het koor te zingen, een hele prestatie voor 12-jarigen!

Om 10 uur waren de genodigden in het patronaatsgebouw bijeen. Aanwezig waren o.a. Deken Jacobs uit Alkmaar, burgemeester Sutman Meijer, wethouder Tromp, oud-kapelaan Tromp, kapelaan Te Meij, inspecteur Veringa en de algemeen overste van de zusters Franciscanessen uit Oudenbosch, mère Theresia. De voorzitter van het schoolbestuur, pastoor Sprenger, opende *"met groot genoegen"* de bijeenkomst en noemde het een mijlpaal, dat er nu een R.K. Meisjes-school was en daarmee aan de wens van de kerkelijke overheid was voldaan.

Mère Theresia en haar assistente waren trots op de nieuwe zusterschool. Inspecteur Veringa (later Minister van Onderwijs) en zijn vrouw werden welkom geheten met een declamatie van de leerlingen : *"De inspecteur heer Veringa hielp ons van alle kant, enz."* Gelukwensen waren er van het R.K. Centraal

Bureau voor Onderwijs en van het Departement van Wederopbouw.

Ook bedankte pastoor Sprenger zijn parochianen: de zelatrics van het Bouwfonds, die duizenden guldens ophaalden, de aannemers gebr. Hoogerwerf, de LTB-ers en speciaal werden genoemd de heren Kees Kok, M. Magielsens, J. Bruin en Arie Brink.

Hein Veenboer en Adriaan Breed werden bedankt, omdat zij tijdelijk een lokaliteit beschikbaar hadden gesteld. De heer Kühne uit Alkmaar schonk een H. Hartbeeld.

Hierna werd de school ingewijd en volgde de bezichtiging. Er waren o.a. 4 leslokalen in de kleuren blauw, geel, zeegroen en crème geschilderd door André Breed. De grote ramen, voor die tijd bijzonder, gaven uitzicht op de vrije natuur. De bouwers kregen alle lof.

Teruggekeerd in het patronaat brachten de schoolkinderen onder leiding van de zusters Christina en Baptist met woord en lied dank uit aan vooral meneer pastoor. Deken Jacobs stond *"perplex"* over wat de pastoor aan werk had verzet.

Bomen planten

Na de lunch kwam het gezelschap terug voor de feestelijke boomplanting om de school en op het zwembadterrein (voor het toekomstige zwembad Deiko). Voorafgegaan door de fanfare onder leiding van Frans van der Linden kwamen de kinderen met plantmateriaal. Het boomplantlied (tekst weer van zuster Christina) werd gezongen : *"Met jeugdige hand worden boompjes geplant"*.

Er klinkt een Lang zal ie leven voor de pastoor, die dan de eerste boom plant, gevolgd door de burgemeester, de zusters en vele anderen.

Afscheid in 1951

Ruim 300 parochianen waren gekomen naar de grote zaal van Van de Heiligenberg om afscheid te nemen van hun pastoor. Het openingswoord kwam van de heer Peppelenbosch. Op die juni-avond in 1951 sprak burgemeester J.B. Sutman Meijer de scheidende pastoor toe namens de 2100 katholieken(!) :

"Gij, pastoor Sprenger, hebt er voor de

parochie St. Dionysius 7 vruchtbare jaren van gemaakt"!

Daarna gaf hij een opsomming van de werken, die tot stand kwamen, o.a.

- de restauratie van de kerk en pastorie
- het nieuwe kerkhof en initiatief voor zwembad Deiko
- de nieuwe kerkklokken
- de komst van de eerwaarde zusters
- de meisjesschool
- de VGLO-school

Ook kapelaan Hoogeveen sprak dank uit en liet zijn woorden vergezeld gaan van een envelop met inhoud.

Als laatste sprak de scheidende pastoor. Hij bedankte zijn huisgenoten Cato en Anna en al zijn parochianen voor de hartelijkheid die hij ondervonden had. Hij vond het jammer dat zijn plannen voor een R.K. Ambachtsschool niet waren doorgegaan!

Hij vroeg een gebed voor zijn werk in de grote, nieuwe parochie St. Antonius Abt in Rotterdam. Daar werkte hij tot 1965.

Hij overleed daar in Huize Sint Antonius op 20 februari 1974.

Straatnaambord

In 1976 kwam in de gemeentelijke commissie openbare werken de discussie op gang over hoe de straat moest heten die toegang gaf tot enkele bouwterreintjes achter de kerk ten westen van de Dreef. Er werd geopperd : "de Kil", "Fuik" (doodlopende weg) of de "Sprengerstraat".

Omdat veel mensen de verdiensten van de oud-pastoor kenden, werd op 10 augustus 1976 door de gemeenteraad onder leiding van burgemeester A.F. Molleman besloten tot de naam "Pastoor Sprengerstraat".

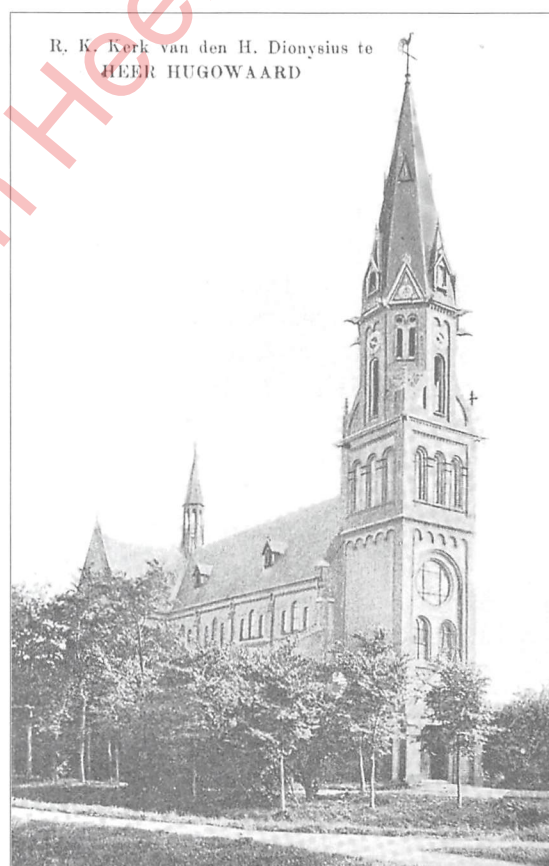
Kort daarna werd het straatnaambord geplaatst tegenover de Mariaschool, waar inmiddels de meisjes en de jongens weer gezamenlijk onderwijs kregen van juffen en meesters.

Zo kwam precies 25 jaar na zijn vertrek de naam terug op de plek, waar hij woonde en werkte.

Het is een eervolle herinnering aan de actieve parochieherder, wiens naam nu in Heerhugowaard verewuwigd is en blijft.

N. Tromp was kapelaan in Heerhugowaard van 1930 tot 1945

HERINNERINGEN MET EEN BEETJE WEEMOED

tekst: Piet Laan

Heerhugowaarders die hier geboren en opgegroeid zijn zullen net als ik nog wel eens aan hun jeugd terugdenken. Het gezin waarin je opgroeide, je schooltijd, het werken op de akkers en natuurlijk de kerk die toen nog een belangrijke plek in je leven innam. Ik heb over deze herinneringen al eerder in de Overhaal geschreven en het leek mij aardig nog even door te mijmeren over wat we nu noemen “de goede oude tijd”

Neem nu eens de herkenbaarheid en leefbaarheid van ons vroegere dorp. Tegenwoordig zijn we een “stad” en is het inwonersaantal bijna vertienvoudigd. Het is werkelijk onvoorstelbaar hoe het beeld van het dorp uit onze kindertijd door allerlei veranderingen zo radicaal is veranderd. Uitgebreide woonwijken, industrieterrinen, hoge flatgebouwen, rotondes, ring- en uitvalswegen, het kan niet op. En het eind daarvan is nog steeds niet in zicht. Je blijft je verbazen over de vindingrijkheid en ook de creativiteit waarmee dit alles tot stand wordt gebracht. En ook hoe de huidige generatie deze nieuwe leefwereld ervaart. Het komt voor hen eigenlijk als heel vanzelfsprekend over en daar hebben wij, de ouderen, nog wel eens moeite mee. Natuurlijk, het is ze van harte gegund, maar de medaille heeft zogezegd ook een keerzijde. Want de periode van mindere welvaart hebben wij in onze jeugd jaren overduidelijk ervaren en aan den lijve meegemaakt. En dit besef dwingt je dan toch tot enige terughoudendheid ten opzichte van de uitbundige levensstijl die vandaag de dag nog al eens ten toon wordt gespreid.

Armoede

Zo kunnen we ons uit onze jeugd jaren nog levendig herinneren hoe moeilijk het was voor de grote aantallen tuinders en boeren in onze gemeente om het hoofd financieel boven water te houden. Steeds waren er weer tegenvallende factoren zoals mindere veilingprijzen, mislukte oogsten door droogte of wateroverlast. En als de agrarische sector het moeilijk had, dan had dat ook direct z'n weerslag op de gevestigde middenstand. De kruidenier, de bakker, de slager of de aannemer. Ook de veelal kinderrijke gezinnen zaten er maar krapjes bij. Armoede was duidelijk troef.

Al met al betekende dit dat wij al heel jong hebben geleerd om spaarzaam te zijn en vooral ook om de handen uit de mouwen te steken wanneer er een paar centen verdiend konden worden. Het was een pittige en harde leerschool, maar je leerde wel aanpakken. Vooral het werk op het land tijdens de schoolvakanties was voor ons een prima bron van in-

komsten. Soms verdiende je op basis van uurloon, maar meestal was er sprake van prestatiebeloning. Bij het aardappelrooien en het bonenplukken ging dat per kist en bij het bloembollenrapen per mand. Dan ging om zes uur 's morgens de kruipersbroek aan en pas om zes uur 's avonds werd die weer opgerold. Er tussendoor was er dan af en toe tijd voor "koppie doen" en voor een broodje. Dat waren toch wel pittige werkdagen!

In die tijd had je een aantal Waardse agrariërs waar je elk jaar weer terecht kon. Zo herinner ik mij onder andere de gebroeders Brink, Piet van Stralen, Jan Beers en Cor Bruin aan de Middenweg. En ook Groenveld aan de van Veenweg was een vast adres voor mijn vakantiewerk.

Aan Klaas Brink aan de Westerweg en Marinus Blauw tegenover de Molenweg heb ik nog speciale herinneringen. Mijn vader was in die jaren daar in loondienst en ik mocht dan als jong broekie een aantal weken mee om ook wat te kunnen

bijverdienen. Allerlei werk kreeg je dan te doen zoals schoffelen, koolplanten zetten en noem maar op. En regelmatig op de trekker met zoon Piet Blauw, het latere tweede kamerlid voor de VVD, om de gerooide aardappeloogst van het land te halen. Zulke momenten vergeet je niet meer.

Toeval

Wat ik ook niet zal vergeten was een wonderbaarlijk voorval met mijn horloge. Deze was ik verloren in de Wieringemeer op een perceel waar wij met een groep twee dagen lang het loof van de volgroeide aardappels hadden afgetrokken opdat later de rooimachine kon worden gebruikt. Dat trekwerk gebeurde in die tijd nog met de onbeschermd hand en voorover gebogen, een heel vervelende en pittige klus. M'n horloge had ik afgedaan en opgeborgen in een borstzakje. Deze was er kennelijk uitgeglipt, dus kwijt, helaas. Enkele weken later werd ik heel toevallig als eenling nogmaals naar datzelfde perceel gestuurd om dat afgestorven loof te verzamelen op hopen zodat dit verbrand kon worden. En wat kom ik tijdens deze klus opeens tegen? Inderdaad, mijn horloge, half verscholen onder het aardappelloof. En nadat ik 'm weer had opgewonden, liep ie weer alsof er niets gebeurd was. Een wonderlijke jeugdherinnering.

Mechanisatie

Vergeleken met de tegenwoordige tijd is het verschil aan mankracht in deze agrarische sector onvoorstelbaar veranderd. De mechanisatie heeft z'n intrede gedaan en daardoor is het bekende beeld van grote aantallen scholieren en werkvolk op de velden voltooid verleden tijd. Als er nu een veld aardappelen gerooid gaat worden dan komt daar maar een enkele persoon bij kijken die dit alles met tractor, rooiapparatuur en wagens te lijf gaat. En wat vroeger voor veel mensen een aantal dagen werk betekende, is het nu binnen een paar uur gefikst. En ditzelfde geldt ook voor de bloembollensector. Het planten van de bollen, het koppen van de bloemen en het rooiproces, alles gebeurt nu mecha-

De Broekerveiling

nisch. Op zich heel praktisch, maar het geeft aan dat we nu, economisch gezien, in een compleet andere tijd leven.

Een sprekend voorbeeld is ook het toenmalige koolplanten zetten. Voor je liep de tuinder, steeds gebukt, en met de ene hand maakte hij met een schopje stap voor stap een gaatje in de grond. Achter hem liep je dan met een bak met planten en gaf hem steeds in de andere hand op zijn rug een koolplantje aan die hij dan in de grond plantte. Plant voor plant, regel voor regel, uur in uur uit. Een heel zware en tijdrovende klus. Maar men kon en wist gewoon niet beter. Vandaag de dag, worden die koolplanten ook gezet, maar nu machinaal en vele rijen tegelijk. Wat een verschil, enorm effectief en veel mensvriendelijker.

Nostalgie

Wanneer je de tijd van deze moeizame koolproductie hebt meegemaakt, dan bekruipt je toch een sterk gevoel van heimwee wanneer je een bezoek brengt aan de Broekerveiling in Langedijk. Je ziet dan als het ware al deze gebeurtenissen uit vroeger jaren aan je voorbij komen en komt het verleden in al zijn facetten weer tot leven. De koolschuiten, het kloeten, het veilinggebouw, de aanlegsteigers, de sluis, de overhaal. Kortom, pure nostalgie!

Door de voortschrijdende inzichten en technieken zijn er in de loop der tijd stiltes aan nogal wat zaken en beroepen op de achtergrond geraakt of helemaal verdwenen. Dat doet me denken aan die stoere, sterke werkpaarden die bij menig- een nog op het netvlies zullen staan als zij zwoegend voor de ploeg hun baantjes door de akkers trokken. En hoe diezelfde paarden op gezette tijden bij smederij Burger van nieuwe hoefijzers werden voorzien. Ademloos kon ik dan Jan Renses senior z'n werk zien doen om dat ijzerbeslag pasklaar te maken voor zo'n paardenvoet. Hoe hij dat gloeiend hete ijzer bewerkte met een zware moker waarna hij dit met enkele draadnagels vastklonk aan het vastgebonden been. En

niet alle paarden waren gediend van een dergelijke behandeling en dat leverde nog al eens woeste taferelen op om zo'n groot dier in bedwang te houden. Wat was dat voor mij als jonge ventje fascinerend!

De Roomse kerk

Wat mij nog steeds frappeert zijn de grote veranderingen die hebben plaatsgevonden binnen de Roomse kerk. In onze jeugdjaren liep de kerk en de geloofsbeleving min of meer als een rode draad door ons leven. In huis waren in diverse vertrekken afbeeldingen en beelden te vinden van Maria met het kindje Jezus, het heilig Hart en Christus aan het kruis. En niet te vergeten de wijwaterbakjes die dagelijks voor het slapen gaan even werden beroerd. Ook het bekende wijwatertakje wat op Palmzondag in de kerk werd uitgereikt was een bekend attribuut. Hiermee werd in tijden van nood, bij zwaar onweer of storm, het huis met wijwater besprenkeld door onze vader of moeder om op die wijze bescherming van Onze-Lieve-Heer af te roepen.

De kersttijd was ook in het kerkgebouw een feestelijk gebeuren met als een van de hoogtepunten de nachtmis. Zeker een half uur voor aanvang zat dan de kerk al tjokvol met gelovigen én ongelovigen. En er werd wat afgezongen. Het mannen- en jongerenkoor had zich maandenlang voorbereid en ook enkele solisten kregen de gelegenheid om voor eigen publiek hun stem te laten horen. 's Middags waren dan de vespers met prachtige processies in en om het kerkgebouw.

Op de Lagere School was er ook veel aandacht voor het geloof. In je schoolrapport stonden niet alleen de gebruikelijke vakken zoals lezen, schrijven, rekenen en aardrijkskunde, maar ook het vak Godsdienstleer. Ook daar werd onderrecht in gegeven en je kennis werd kritisch beoordeeld middels een eindcijfer. Zelfs het verzuim voor school en de H. Mis stond in je rapport genoteerd, hiermee aangevend dat dit heel serieus werd genomen.

Deze geloofsovertuiging had ook z'n uitwerking op de zogeheten roepingen. In de katholieke gezinnen en hun families werd vaak beoordeeld of er in hun midden jongens en meisjes waren die in aanmerking kwamen om, zoals dat heette, "op studie te gaan". Dit werd ook sterk gestimuleerd door de geestelijkheid. Deze studie moest er toe leiden dat, na een jarenlange opleiding, het ambt van priester, pater of kloosterling kon worden aanvaard. Veel jonge mensen uit de Dionysius parochie zijn daar inderdaad in geslaagd. Zo herinner ik mij nog heel goed de festiviteiten rond de priesterwijdingen van onder andere de paters Jan Dekker, Louis Weel, Van Schagen en Jan Smit. Deze laatste is helaas in 1965 vermoord in het toenmalige Nederlands Nieuw-

Guinea.

Ook een aantal meisjes hebben op vaak jonge leeftijd aan die oproep gehoor gegeven en hebben als kloosterling, zuster of non hun leven op een bewonderingswaardige wijze in dienst gesteld van de kerk en de gemeenschap.

Andere tijden

Veel mensen kijken op het kerkgebeuren terug met gemengde gevoelens. Velen hebben er afstand van genomen. Ze zouden niet meer terug willen naar die tijden waarin de naleving van het geloof zo werd benadrukt. Men kiest op dit gebied voor vrijheid en wil hier nu zelf invulling aan geven. Er zijn er ook die helemaal afscheid hebben genomen van de kerk mede vanwege mistoestanden die binnen de geloofsgemeenschap hebben plaatsgevonden. En steeds vaker vraagt men in de tegenwoordige tijd zich af in hoeverre de religie er aan bijdraagt dat er in het heden en verleden zoveel oorlog wordt gevoerd, martelingen plaatsvinden en onleefbare situaties zijn ontstaan. En steeds durft men het aan om daarbij God, Allah of een hogere macht aan te roepen waardoor het lijkt of al die gruwel hiermee kan worden gerechtvaardigd.

Toch geven de opgedane jeugdervaringen, mede over het kerkgebeuren, mij nog steeds een goed gevoel. Uiteindelijk heb je toch zelf kunnen bepalen wat voor jezelf het meest van waarde is geweest en wat je houvast heeft gegeven. Tevens heb je geleerd om goed om te gaan met waarden en normen en respect te hebben voor elkaar. Datzelfde respect mis je vandaag de dag nog wel eens waardoor het bekende korte lontje vaak de oorzaak is van veel ophef en verdriet.

Het is prachtig dat wij, de oudere Heerhugowarders, de huidige tijd mogen meemaken. Een tijd met soms tegenslag en mindere momenten, maar zeker ook van veel welvaart en geluk. En aan de meerwaarde hiervan zullen we zelf een invulling dienen te geven. Met deze conclusie wil ik de terugblik op onze jeugdjaren graag besluiten.

KOPERGRAVURES EN WAPENS

Henk Kauw, Poldermuseum

Van de polder de 'Heer Huygen Waert' treffen we, in het poldermuseum aan de Huygendijk, vier zeer zeldzame gegraveerde koperplaten aan. Hiervan bestaan geen duplicaten. De afdruk van zo'n plaat wordt een kopergravure genoemd. De graveur (uit het Grieks: grafein, wat schrijven betekent) bewerkt een plaat koper waarop een lijntekening is aangebracht. Deze lijnen worden vervolgens één voor één gestoken in het koper en zo ontstaat een drukplaat. Het belangrijkste gereedschap, van de handgraveur, is de burijn, in het moderne vakjargon wordt gesproken van een graveersteker. Een burijn is gemaakt van hard gereedschapstaal en het is mogelijk om hiermee groeven in allerlei metalen te snijden. Alle afbeeldingen in de koperplaat worden in spiegelbeeld aangebracht.

In vroeger jaren moeten er veel van deze koperplaten in gebruik zijn geweest als we naar de vele oude kaarten kijken. Het meer de Grote- of Zuiderwaard is door de vijf landmeters, Baert Claes, Anthonius Metius, Dirck Verdoes, Thomas Sevenhuysen, en Cornelis Cornelisz, in kaart gebracht.

Als de landmeter zijn werk, in dit geval de polder, in kaart heeft gebracht werd de kaart naar de kopersnijder of graveur gebracht. Van deze ingesneden of ingekerfde koperplaten, werden afdrucken op perkament en later op papier gemaakt.

Uit de begin periode van de droogmakerij zijn twee gegraveerde koperplaten bewaard gebleven één kleine en één grote plaat.

Van de grote plaat, 60 x 56 cm, zijn exemplaren afgedrukt die in gebruik zijn geweest bij het polderbestuur.

Kaarten waren in die tijd een sierraad, daarom werden er in de koperplaat ook sierlijke cartouches gegraveerd. De cartouches werden voorzien van fraaie teksten en afbeeldingen. De bestuurders in vroeger jaren wilden graag pronken met de kaarten.

En of dat nog niet genoeg was gaven de toenmalige bestuurders in 1744 opdracht om de kavelkaart te voorzien van een bijpassende afbeelding met de familiewapens.

In het poldermuseum hangt deze afbeelding met familiewapens samen met de kavelkaart in één lijst.

De kavelkaart moet lang in gebruik zijn geweest, wat blijkt uit het feit dat het toenmalige polderbestuur in 1824 opdracht gaf om een nieuwe plaat, nu met hun familiewapens, te ontwerpen.

Deze opdracht kreeg D. Veelwaard in Amsterdam.

Hoe moet dat nu als een bestuurder geen familiewapen bezat? Dat probleem werd snel opgelost. Men gaf gewoon opdracht om er een te ontwerpen voor de bestuurders die niet in het bezit waren van een fa-

Afbeelding van de cartouch die voorkomt op de kopergravure van de kavelkaart van Heerhugowaard

miliewapen.

Zoals heemraad A.J. Pater die geen eigen familiewapen bezat, voor hem werd er een ontworpen, op het schild is een geestelijke aangebracht met vier sterren op de achtergrond. En voor heemraad P. Hogendyk, die ook geen familiewapen bezat, werd het schild ontworpen met daarop voorstellende een landbouwer staand op een dijk met daarachter de opkomende zon.

Ter gelegenheid van de in gebruikneming van het nieuwe gemeentehuis in 1982 is toen door de gezamenlijke vrouwenraad van Heerhugowaard een cadeau aangeboden aan Burgemeester en Wethouders.

Het cadeau, ontworpen en vervaardigd door schilder Dirkmaat, bestond uit de 14 wapenschilden van de polderbesturen uit 1744 en 1824 aangevuld met het wapen van de polder Heerhugowaard. Op deze ontwerpen zijn de familiewapens duidelijk te zien. De hierboven beschreven gegraveerde koperplaten voor de kaarten, de gegraveerde koperstroken voor de wapens en de houten, met de hand beschilderde schilden, zijn alle aanwezig in het Poldermuseum.

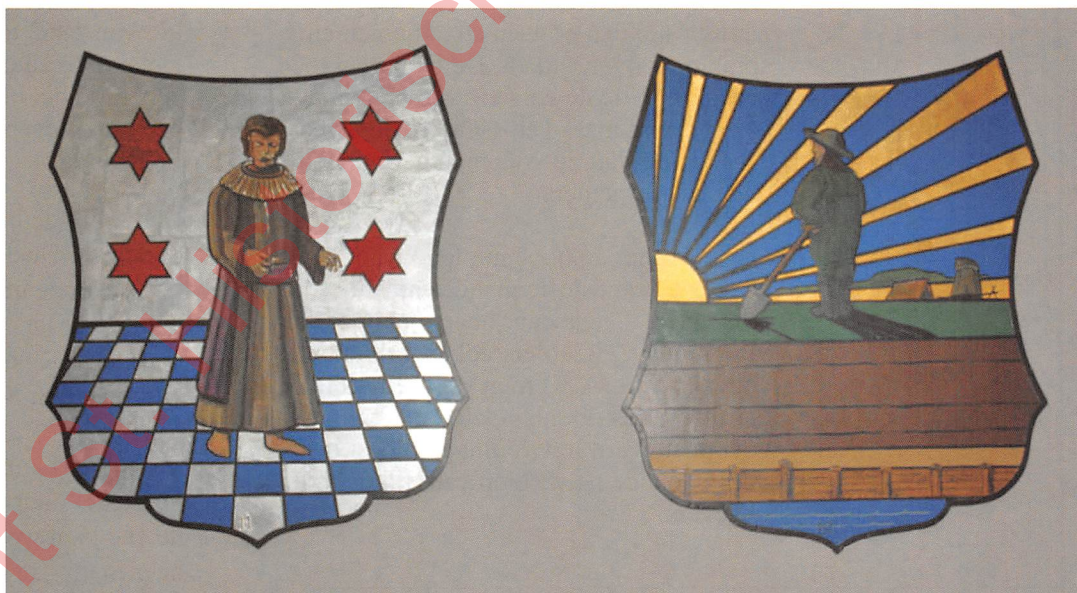
Bronnen,

"De Heerhugowaard" van J.J. Schiltra

Het Poldermuseum

WWW, Wikipedia

Familiewapens van A.J. Pater en P. Hogendijk. Twee door de schilder Dirkmaat vervaardigde schildjes

Rectificatie

In onze vorige Overhaal publiceerde wij het artikel "De treinverbindingen van Noord-Scharwoude" geschreven door Cor Oudendijk. Wij hebben daarbij vergeten te vermelden dat dit artikel al eerder gepubliceerd was in het jaarboek van de Stichting Langedijker Verleden en wij hen daarvoor geen toestemming hadden gevraagd. Wij kregen de toestemming van de schrijver zelf en zijn er vanuit gegaan dat hij verbonden was aan de Stichting Langedijker Verleden. Een misverstand dus en daarvoor onze excuses!

BUURTSCHAP DE DRAAI GAAT OP IN NIEUWBOUW

Adri de boer

Maar... weet de gemiddelde Heerhugowaarder wel wat De Draai is en waar het ligt?

Hoe is het ontstaan en wie zijn er gaan wonen? Men heeft het tegenwoordig over het uitbreidingsgebied De Draai dat tot aan de Oostertocht grenst. Maar zo groot was De Draai niet. De Draai was een historisch stukje druipland. Dat is land dat nooit onder water heeft gestaan. Daardoor kon men daar als eerste watermolens plaatsen gevolgd door enige woningen.

De Oostdijk heette vroeger de Berkmeerdijk en de Van Veenweg had de naam Hondenweg.

Tussen deze twee wegen loopt een molensloot. Aan de Berkmeerdijk stond een bovenmolen en aan de Hondenweg een middenmolen. De Draai was dus het stukje druipland dat ligt tussen de huidige Oostdijk en de Van Veenweg. Maar in die jaren bestonden er geen straatnamen en sprak men over wijken. De Draai lag toen in wijk G. Wie de eersten waren is nauwelijks bekend maar van 1900 tot ongeveer 1950 waren dat de volgende neringdoenden en werknemers.

Gezien vanaf de bovenmolen kwam als eerste de brandstoffenhandelaar Jan Komen Pz. Die is daar begonnen met de verkoop van eierkolen, cokes, briketten, antraciet en turf. Komen was een grote onder de brandstoffenhandelaren. Toen er gas gevonden werd in Groningen moest deze neringdoende na verloop van tijd de strijd opgeven.

*Over brandstoffenhandel
Komen vindt u verderop
in deze Overhaal een uitgebreid artikel*

Tot op heden woont er nog steeds een nakomeling van de grondlegger.

Vervolgens komt Café De Draai. De eerste eigenaar was een zekere Kees Dekker, daarna Klaas Snoek en vervolgens Jac. Bes en Trien Bruin. Jac. Bes verdiende naast het café nog wat met koeien en een tuinderij. Het café werd later overgenomen door Ben van de Wissel die daar het bekende paling restaurant heeft gerund. Na Van de Wissel kwam er weer een Dekker in die het later weer doorverkocht. De nieuwe eigenaar was aan het verbouwen toen er brand uitbrak. Nu staat het half verbrand te verpauperen. Bij Jac. Bes lezen we in de advertentie was de "Ranja lekker en niet duur".

De familie Poland is het volgende adres. Dit is een heel bekende molenmakersfamilie. Van 1862 tot 1995 zaten zij aan De Draai. Dus ruim 30 jaar. Toen de vierde generatie het bedrijf overnam zijn zij wegens ruimtegebrek verhuisd naar Langedijk.

Dan komt de bakkerij van C.J. Groot, Piet Snoek, Jo Does en als laatste Piet v.d. Akker. Deze middenstander moest sluiten door de grote concurrentie van de supermarkten. De eerste bakker de heer Groot verkocht ook nog groente.

Vervolgens komt er een dubbel woonhuis. Dit is het oudste huisje aan De Draai. Aan de ene kant woonde een kluizenaar de heer Stam. De enige niet katholiek in dit buurtschap. Na de heer Stam hebben daar nog de families Rusques, Sinnige en Theo Rood gewoond. Aan de andere kant woonde er Wayert Poland, fam. Smit, Siemon de Reus, Piet Komen en Jacob Rood. Toen Jacob Rood vertrok naar het centrum heeft zijn broer Theo Rood het hele pand gekocht. Theo woont er nog steeds met zijn vrouw Marie Bankras.

Daarna kwam het kruidenierszaakje van Klaas Spekken met wijk nummer G 42, daarna Jaap Groenveld en vanaf 1935 was

Heerhugowaard, Draai

JAC. BES Czn. - Café a.d. Draai

levert uitsluitend prima Wijn en Likeuren tegen de laagste prijzen.

Ook voor partijen en feesten bij flinke hoeveelheden
 =====
 RUIME REDUCTIE.
 =====

Beleefd aanbevelend.

P.S. Onze RANJA is lekker en niet duur.

GEBR. POLAND

Heerhugowaard

Timmerman - Aannemers
 en Molenmakers.

➔ Het adres van vertrouwen. ➔

GEACHTE BURGERS!

Nu zijn wij zoo ver gekomen,
 Reeds voor jaren al vernomen:
 Drie honderd jaar zitten wij op 't droog
 En houden nog menig jaar in 't oog.
 Als Burgers van Heerhugowaard,
 Wordt er geen moeite voor gespaard;
 Door iedereen wordt bijgedragen
 En laten wij daarom de aandacht vragen:
 Denk om uw eigen Burgerij
 Het is goed voor hem en ook voor mij.
 Aanbevelend, C. J. GROOT, Broodbakker, H. H. Waard, Draai.
 Tevens Taarten, Gebakjes, Ontbijtkoek en andere groenten.

Foto boven:
 Het toentertijd bekende
 palingrestaurant van
 Ben v.d. Wissel

Foto linksonder:
 Het vernieuwde interieur
 van de kruideniers-
 winkel van Jan de Boer.
 Deze foto is gemaakt bij
 de opening rond 1950.

het van Jan de Boer en Coba Sijs. Dat echtpaar had 15 kinderen waaronder ook een tweeling. In 1965 nam zoon Adri de zaak over van zijn vader maar moest wegens de enorme concurrentie van onder andere het winkelcentrum in Heerhugowaard dit winkeltje in 1973 sluiten. Daarna heeft het verschillende verbouwingen ondergaan. Nu woont er de familie Brink.

Tussen de kruidenierszaak van Spekken en de woning van Luken was nog een opslagplaats voor brandstof van de firma Komen. Voor 1920 heeft daar nog een woning gestaan waar de fam. Komen-Kuiper woonde maar ook C. Keizer die hoefsmid was en een zekere Klaas Oudeman. Klaas was vrachtrijder. Als wijknummer hadden zij G 43. Dit alles is gesloopt

Dan komen we bij de woning van de familie Luken. De Lukens wonen daar al sinds 1910. Het wijknummer wat zij hadden was G 44 in die tijd. Arie en Ma Luken zijn daar begonnen en vervolgens kwam in 1968 hun zoon ook Arie geheten er wonen met 8 kinderen. De oude woning is bij een gasexplosie geheel vernield en twee achterkleinkinderen van Arie en Ma hebben er toen een moderne twee onder een kap neergezet. Naast de woning staat een moderne schuur, maar in de jaren 1950 tot 1980 ongeveer stond daar de zogenaamde zwarte boet. Je kon er zo in en uit lopen en menig jong stel heeft daar staan te vrijen.

Van af deze locatie gaan we naar de van Veenweg toen hondenweg geheten. Precies op het kruispunt van Oostdijk en van Veenweg waar nu Kees Komen woont (zoon van de kolenboer) was vroeger een smederij plus rijwielhandel gevestigd. N. Bes was de eigenaar. Hij was niet alleen verkoper van fietsen en gereedschap, hij kon ook nog autogegeen lassen. Als wijknummer had die G 46

Daarna kwam de Wed. Komen. Nog een kruidenierswinkeltje op deze kleine locatie. Later heeft haar zoon Jas Komen de

Het **GOEDKOOPSTE ADRES** voor
Kruideniers- en Grutterswaren
 is bij
Wed. C. KOMEN - Draai.
 Groote sorteering in Wijnen, Likeuren en Limonades.
 Prijzen vanaf f 0.80 per flesch.
Boerejongens 60 ct. per pot.
Thermosflesschen, 1/2 liter, 75 ct.
Kaas vanaf f 1.30 per stuk.
Puddings 5 pakjes voor 25 ct.
 Bij aankoop van f 5.- dezer artikelen van 11 tot
 20 September, een pot Boerejongens of Boere-
 meisjes cadeau.
 Vraagt steeds onze prima Inmaakpotten en Inmaakglazen enz.
 Beleefd, aanbevelend, **Wed. C. KOMEN - Draai.**

Aan

de Burgers van H. H. Waard en Omstreken.

Gereedschap is een zaak van vertrouwen
 Loop daarom even naar de Draai, het zal je niet berouwen,
 Want wat je daar koopt wordt voor ingestaan.
 Dus, waarom dan niet heengegaan.

Ook een groote voorraad Rijwielen
 en Onderdeelen,
 Emaillé Waren en Electr. Artikelen.
 Eerste klas reparatie-inrichting.

Beleefd aanbevelend, **N. BES.**
 Smederij en Rijwielhandel. — Gedipl. Autogeen-lascher.
H. H. Waard (Zuid).

C. OFFERINGA
 Mr. **METSELAAR** — ad **DRAAI**

Onze zaak bestaat ruim 60 jaar en is door ervaring een
ADRES VAN VERTROUWEN geworden.

Speciaal adres voor Betonwerken.
 Beleefd aanbevelend.

Op deze foto uit de jaren '50 van de ijsbaan zien we v.l.n.r. op voorgrond
 mevr. Schouten, Th. Groot, Grietje Moeies-Rus en Bets Biersteker

zaak voortgezet. Pudding koste toen 25 cent voor 5 pakjes en een hele kaas koste slechts 130 cent zoals we lezen in de advertentie. Na Jas Komen hebben er nog twee kruideniers gezeten, Nolten en Smit. Het wijknummer was G 48

De volgende woning was bewoond vanaf 1889 tot 1904 door Arie de Boer en Antonia Groot. Als wijknummer was dat G 49. Na Arie de Boer kwamen er Hendrik de Vries, Jan Appelman, Piet Gildemeijer en Cees Bol wonen. Deze woning is in 1958 gesloopt.

Dan volgt de woning van Piet Offeringa. Zijn bet-overgrootvader C. Offeringa is in 1869 met dit bouwbedrijf gestart. En nog steeds is het bedrijf in familihanden. De bouw activiteiten zijn verhuisd, maar de naam Offeringa blijft met dit pand verbonden. Door ervaring (nu 144 jaar) een adres van vertrouwen staat er in de advertentie. En dat kunt u gerust van mij aannemen.

Het volgende huis was bewoond vanaf 1889 tot 1904 door Arie de Boer en Antonia Groot. Als wijknummer was dat G 49. Na Arie de Boer kwamen er Hendrik de Vries, Jan Appelman, Piet Gildemeijer en Cees Bol wonen. Deze woning is in 1958 gesloopt.

Tot zover zag De Draai er uit in mijn jeugdijaren. Achter de woningen van Luken en de Boer lag nog ijsbaan "De Draai" De ijsbaan bestaat niet meer maar de ijsclub met dezelfde naam is nog springlevend. De club heeft honderden kinderen leren schaatsen en dankzij die club kunnen we al jaren genieten van ijs op het Stadsplein. Intussen zijn er op dat stukje druipland al 4 moderne woningen gebouwd. Weg stukje historie en nog meer beton. En DE DRAAI zal nooit meer het oergezellige buurtschapje zijn zoals dat in de vorige eeuw bestond. Het was een kleine maar hechte gemeenschap waar iedereen altijd voor elkaar klaar stond. Ik ben daar in 1938 geboren en daar gevormd tot wat ik nu ben.

DE EERSTE HEER VAN DE WAARD

De families Van Akersloot, Van Assendelft en Van Torenburg nader belicht

Henk Komen

De zuidelijke grens van de gemeente Heerhugowaard wordt bepaald door de Huigendijk. Deze dijk is eeuwenlang een van de belangrijkste dijken geweest in deze regio, niet alleen voor de waterbeheersing, maar ook als toegangsweg vanuit Kennemerland naar West-Friesland. Deze dijk is genoemd naar een Heer met de naam Huigen of Hugo. Om te weten wie Heer Hugo is geweest, moeten we terug naar het jaar 1248. In dat jaar vond een enorme stormramp plaats, waardoor de dijken op veel plaatsen doorbraken. Ook het toen reeds bestaande meer *De Grote of Zuider Waard* moet door deze wateroverlast flink zijn vergroot. Veel land van omliggende dorpen zoals die van Langedijk, Veenhuizen, Hensbroek, Obdam en Oterleek ging verloren. De Grote Waard werd na de droogmaking in 1630 Heerhugowaard genoemd, afgeleid van de naam Huigendijk.

Heer Hugo van Assendelft

De eerste naam die in relatie met de Huigendijk in de literatuur opduikt is Heer Hugo van Assendelft. Hij zou de eerste baljuw zijn geweest van het oostelijk deel van West-Friesland, toen Oosterbaljuwschap genoemd, waaronder de ambachten Houtwouderambacht en Drechteringerambacht behoorden. Hij had zijn zetel in

Heer Hugo van Assendelft zou de naamgever geweest zijn van Heer-Hugo-Waard. Als eerste slotvoogd (kastelein) van het kasteel in Medemblik zou hij in 1296 gesneuveld zijn in de strijd tegen de Westfriezen.

Tekening van het kasteel in Medemblik, W.J. Hofdijk

het kasteel van Medemblik dat het centrum van het bestuur en de rechtspraak in oostelijk West-Friesland was. Een beheerder van zo'n kasteel werd vroeger *'kastelein'* genoemd.¹ Als baljuw van de graaf van Holland heeft hij het in West-Friesland voor het zeggen. Het verhaal gaat dat deze eerste slotvoogd van het kasteel in Medemblik in 1296 sneuvelde in de strijd tegen de Westfriezen. Maar waar komt dit verhaal vandaan? Als we de stamboom van de familie Van Assendelft bekijken dan komt er in de dertiende eeuw geen Hugo in die familie voor. Een goede bron is de geschiedschrijver uit die tijd, Melis Stoke. Hij noemt echter als eerste baljuw van Medemblik *'Florens, heren Wouters zone, uut Kennemaerlant'* (Floris van Heemskerk)². In 1311 is hij geen baljuw meer. Toen bekleedde Gerard Evers deze functie³. Floris overleed in 1324. Het hierboven genoemde verhaal wordt beschreven in de studie van J.W. Groesbeek: *Middeleeuwse kastelen van Noord-Holland uit 1981*⁴. De bron van Groesbeek voor dit verhaal over Hugo van Assendelft blijkt geweest te zijn de studie van Van Lennep en Hofdijk uit 1884 waarin dit verhaal opduikt⁵. Zij hebben dit weer uit het historisch werk van A.J. van der Aa uit 1844, omdat hierin dezelfde tekst voorkomt⁶ en vandaar kunnen we terug naar een nog ouder werk, namelijk een uitgave uit 1739 genaamd: *'Hedendaagsche Historie of Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden'*. Hierin staat echter de toevoeging *'volgens sommigen vermoeden'*, hetgeen het waarheidsgehalte van de geschiedenis van Heer Hugo van Assendelft geen goed doet. Een bron wordt niet genoemd, zodat ons speurwerk naar Hugo van Assendelft bij de uitgave van 1739 dood loopt. Met redelijke zekerheid kunnen we daarom aannemen dat Heer Hugo van Assendelft niet de naamgever is van de Huigendijk en daarmee van de daarvan afgeleide naam Heerhugowaard.

Heer Hugo van Akersloot

Een andere Hugo komen we tegen in de dertiende eeuwse bronnen van de abdij van Egmond. Om de door stormen beschadigde dijken te herstellen moest de abdij van Egmond grote sommen uitgeven. Het herstel van de dijken blijkt in nauwe samenwerking te zijn gegaan met ene Heer Hugo van Akersloot die aan de zuidzijde van zijn bezittingen te Schagen de Huigendijk heeft aangelegd of versterkt⁷. Een oorkonde uit 1250 vermeldt dat de abdij van Egmond van Hugo van Akersloot land had gekregen voor medewerking aan een nieuwe dam of dijk. De historisch onderzoeker Cordfunke noemt hem zondermeer als naamgever van de Huigendijk⁸. In ieder geval is er een relatie tussen de naam Hugo van Akersloot en de aanleg van dijken, hetgeen hem tot de belangrijkste kandidaat maakt als naamgever van de Huigendijk en de daarvan afgeleide naam Heerhugowaard.

Kasteel van Akersloot

In 1957 werden in Akersloot resten van een kasteel ontdekt. Het betrof de fundamenten van een toren, die niet bijzonder groot was. De woontoren stond op een ophoging van tenminste twee meter. De gracht eromheen, die de onderzoekers aanvankelijk meenden te zien, bleek puinvulling te zijn tegen het talud van de opho-

ging. Dit kasteelterrein in Akersloot is goed vergelijkbaar met dat van andere woontorens. Het versterkte huis heeft mogelijk toebehoord aan het geslacht Van Akersloot, waarvan de stamvader Hugo I was die tussen 1163 en 1206 wordt vermeld. Zijn zoon was Barthout (of Bertoud) van wie de oudste vermelding dateert uit 1199. Zijn opvolger, Hugo II, was de bedijker van de Huigendijk. Hij overleed in of vóór 1254. Hij had indertijd kosten nog moeite gespaard om de verbroken dijk van het klooster van Egmond, de Zanddijk, te helpen herstellen. Hugo komt in 1235 en 1238 voor naast andere belangrijke Hollandse edelen (ridders) als Dirk van Velsen, Gijsbrecht van Amstel en de heren Van Egmond. Aanvankelijk zal de familie Van Akersloot een boerderij hebben gehad, welke later een versterkte hoeve werd. Het grondgebied van deze 'beste man' van de buurtschap Akersloot kan zich hebben uitgebreid. Als grootgrondbezitter zal hij een militaire dienstman van de graaf geworden zijn en de grond in leen hebben ontvangen. Als militair had men schotvrijheid (vrijstelling van het betalen van belasting)¹⁰. Een tak van het riddergeslacht Van Akersloot vestigde zich op het kasteel Torenburg bij Alkmaar en ging zich vervolgens Van Torenburg noemen. Als wapen voert Van Torenburg een molenrad, wat overeenkomt met het wapen van de familie Van Akersloot, hetgeen de verwantschap aantoont. Ook de naam Barthout komt in beide families voor. Barthout van Torenburg komt voor in de grafelijke rekeningen van 1348-1358 als schout van Schoorl en als pachter van tienden, sluizen en visserijen in de omgeving van Alkmaar¹¹.

Heer van Veenhuizen

Met de constatering dat Hugo van Akersloot wel de naamgever moet zijn geweest van Heerhugowaard, is nog niet gezegd dat de familie Van Assendelft hiermee voor Heerhugowaard uit beeld verdwijnt. In tegendeel. Allereerst zijn de adellijke families Van Akersloot, Van Torenburg en Van Assendelft genealogisch nauw aan elkaar verwant, maar van nog

De adellijke families Van Akersloot, Van Assendelft en Van Torenburg waren verwant met elkaar.

Barthout van Assendelft van de eerste Heer van Veenhuizen en had met de bewoners van het kasteel Torenburg bij Alkmaar een gemeenschappelijke voorouder.

Prent van W.J. Hofdijk van het kasteel Torenburg bij Alkmaar.

groter belang was dat Barthout van Assendelft (1395-1466) in 1436 door hertog Filips van Bourgondië beleend werd met de heerlijkheid Veenhuizen en hij daardoor zich met recht kon beroemen op het feit dat hij de eerste Heer van Heerhugowaard werd. Een heerlijkheid is een gebied waar de Heer bepaalde rechten heeft zoals die van de rechtspraak en het heffen van belastingen. Zijn vader Willem (1360-1412) was nog schildknaap, maar Barthout had de ridderslag ontvangen en mocht zich ridder noemen. Hij was in zijn tijd een belangrijk man als hofmeester van de hertog. Tevens zat hij als Heer van Vlieland en Veenhuizen in het stadsbestuur van Haarlem, welke stad toen nog een belangrijk bestuurscentrum was, voordat het machtscentrum van de Hollandse adel zich verplaatste naar Den Haag. Barthout was gehuwd met Ida van Swieten (1410-1465). Hun zoon Aelbrecht (1436-1491) volgde hem op als Heer van Veenhuizen. Als leenman van de grafelijkheid wordt hij in de archieven genoemd in 1480, 1485 en 1487¹². Uit het huwelijk met Kerstynne van der Maern (-1509) werden Hugo (1466-1540) en Anna geboren. Hugo koos voor het kerkelijk ambt, waardoor hij niet als Heer van Veenhuizen zijn vader kon opvolgen. Hij was priester te Haarlem en werd in 1522 kanunnik aan het Hof in Den Haag. Van 1516 tot 1532 komt hij voor als

Kasteel Assumburg in Heemskerk. Nadat het familiebezit in Assendelft was verwoest, werden de heren Van Assendelft de bewoners van het kasteel Assumburg.

(foto prentbriefkaart).

raad in het Hof van Holland. Bij zijn overlijden vermaakte hij zijn goederen aan de armen en liet de faam na een geleerd, deugdzaam en menslievend man te zijn¹³. De heerlijkheid Veenhuizen ging naar zijn zuster Anna die getrouwd was met Lodewijk van Treslong, waarmee de familie Van Assendelft in Heerhugowaard uit beeld raakte. Uiteindelijk zou de heerlijkheid bij de bekende familie Van Brederode terecht komen. Reinoud van Brederode mag dan zijn praalgraf hebben in Veenhuizen, maar de eerste Heer was hij hier niet.

Kasteel Assumburg

De middeleeuwse woonplaats van de familie Van Assendelft bevond zich in het zuidelijk deel van Assendelft. De oudst bekende telg uit dit geslacht was Barthout I die de eerste schout was van Assendelft. Hij was in 1265 getrouwd met Maria van Heemskerk. Zijn familie kwam in de loop van de tijd tot groot aanzien en op gelijke hoogte van de adellijke families als Van Arkel, Van Wassenaar en Van Brederode. Barthout I en Maria hadden twee zoons: Willem van Assendelft, waarvan Barthout, Heer van Vlieland en Veenhuizen rechtstreeks afstamde en Gerrit I die zijn vader als schout in Assendelft opvolgde. Toen Gerrits zoon Barthout II met de adellijke Katelijne van der Wale trouwde, begon de maatschappelijke opgang van de Van Assendelfts. Aanvankelijk bewoonden de Van Assendelfts het kasteel te Assendelft, maar dat werd in de strijd tussen de Hoeken en Kabeljauwen verschillende keren verwoest. Het kasteel werd niet herbouwd. De familie vestigde zich op het kasteel Assumburg in Heemskerk en kwam tot grote rijkdom. Ze woonde regelmatig in Den Haag, dichtbij het Hof waar zij belangrijke functies bekleedden. Het grootste particuliere huis aldaar stond aan het Westeinde en was in het bezit van Gerrit van Assendelft (ca. 1487-1558), president van het Hof van Holland¹⁴.

Herbergiersdochter

Gerrit bevond zich op het hoogtepunt van de macht van de Van Assendelfts. Hij had niet kunnen vermoeden dat een jeugdzone

de val van deze adellijke familie onvermijdelijk maakte. Gerrit had als jonge edelman gestudeerd aan de universiteit van Orléans in Frankrijk en daar tijdens zijn studententijd kennismaat met de dochter van een herbergier. Nog jong en zich weinig bekommerend om serieuze zaken zoals verantwoordelijkheid en zijn adellijke afkomst had hij haar in een onbewaakt moment tot zijn vrouw genomen en na een halve nacht bij haar geslapen te hebben, was hij tot de conclusie gekomen dat hij te overhaast had gehandeld. Gerrit keerde terug naar Nederland, maar zijn vrouw Catharina de Chasseur liet het daar niet bij. Zij reisde haar adellijke jonker achterna en daagde haar echtgenoot voor verschillende rechtbanken om hem te dwingen haar als zijn getrouwde vrouw te erkennen en te onderhouden, zoals het een edelman betaamt. Na twee jaar proces voeren, werd De Chasseur in 1509, tot grote ontsteltenis van de moeder van Gerrit, Alijd van Kijfhoek, door het Hof van Holland in het gelijk gesteld. De familie van Gerrit bleef grote bezwaren houden tegen dit huwelijk. Gerrit was beneden zijn stand getrouwd en het zou een schande zijn als de herbergiersdochter van het familiekapitaal zou profiteren. Gerrit en Catharina hadden een zoon Nicolaas en voorkomen moest worden dat hij de erfgenaam zou worden. Catharina en Gerrit leefden gescheiden van tafel en bed, ieder in een villa in Den Haag. Om te voorkomen dat zijn zoon Nicolaas erfgenaam zou worden, verplichtte Gerrit hem om geestelijke te worden. In die functie viel hij vanzelfsprekend buiten de erfenis.

Doodvonnis

Weinig is bekend over de dagelijkse bezigheden van Catharina. In de Nieuwstraat voerde zij een uitgebreide huishouding. Zij had onder andere een kapelaan in dienst en twee kameniers. Toen er valse munten in omloop kwamen, werd al gauw de naam van De Chasseur genoemd. In de nacht van 11 februari 1541 werd het hele huishouden van Catharina onder bewaking gesteld. Naar verluid deed De Chasseur nog een vergeefse poging om te vluchten, maar zij werd nog dezelfde dag naar de Voorpoort

in Den Haag gebracht. Er volgde een opzienbarend proces die de naam van Van Assendelft geen goed zou doen. Het vonnis was niet mild. Catharina werd wegens valsmunterij veroordeeld tot de brandstapel. Maar om de eer van het Huis van Assendelft te redden, verleende landvoogdes Maria van Hongarije in zoverre gratie aan Catharina de Chasseur dat de executie niet in het openbaar hoefde plaats te vinden. Het mocht in alle stilte en daar past geen brandstapel bij. In de nacht van 11 op 12 april werd het vonnis voltrokken. Zij werd ter dood gebracht '*metten watere*', dat wil zeggen met een trechter water in de keel gieten, net zo lang tot het leven is geweken. Door verdrinking dus. Een andere versie van het verhaal vertelt dat zij in een zak gebonden in het water werd gegooid. Dezelfde dag werd eveneens het doodvonnis voltrokken van de kapelaan van Catharina door onthoofding. Volgens de legende spookt Catharina de Chasseur nog steeds in Gerrits huis aan het Westeinde, dat nog bestaat onder de naam '*Spaanse Hof*'.

De carrière van Gerrit van Assendelft heeft nauwelijks onder deze affaire geleden. Toen hij in 1558 overleed, trok zijn zoon Nicolaas echter zijn priestergewaad uit en eiste via een proces zijn erfdeel op. De familie legde zich hier niet bij neer. Zij zag Nicolaas niet anders dan als een bastaard. De rechtszaken en twisten over het familiebezit duurden tot het midden van de zeventiende eeuw. De familie Van Assendelft zou geen belangrijke functies meer bekleeden en in de mannelijke lijn uitsterven. De rol van het geslacht Van Assendelft in de bestuurlijke elite van het graafschap was ten einde. Met Hugo van Assendelft was de heerlijkheid Veenhuizen via zijn zuster al in handen gekomen van een andere familie en toen in 1617 de laatste Gerrit van Assendelft kinderloos overleed, verdween ook de heerlijkheid Assendelft en het kasteel Assumburg uit de eens zo roemruchte familie Van Assendelft¹⁵.

Bastaarden

Het tragische leven van Catharina de

Chasseur moet vooral gezien worden als het gevolg van een huwelijk tussen ongelijken dat in de zestiende eeuw bij voorbaat gedomd was te mislukken. Was Catharina een intrigante of een onschuldig kind dat naïef voor de verleiding was bezweken? Zeker is dat zij zich niet had neergelegd bij de conventie van haar tijd. De adellijke heren zagen een wettige partner niet als belemmering om er andere relaties op na te houden. De heren hadden vaak een nauwere band met de moeder van hun bastaardkinderen dan met de wettige echtgenote. Het was niet uitzonderlijk dat men geen wettige kinderen had en de familie uitstierf, terwijl er nog verschillende bastaardkinderen rondliepen. Maar erven, het leen, of de heerlijkheid van de vader overnemen, was alleen voorbehouden aan het wettige nageslacht. Bastaarden hadden geen recht op de familie erfenis. Nu was het ook weer niet zo dat de heren hun bastaarden geheel aan hun lot overlieten. Zo zorgde hertog Albrecht van Beieren ervoor dat zijn bastaardzoon Willem de eerste Heer werd van Schagen. Het was aanvankelijk slechts een titel zonder inkomsten. Een bastaarddochter huwen uit de kringen van de hogere adel had als voordeel dat als je van lagere adel was je op die wijze op de maatschappelijke ladder steeg. De familie Van Assendelft behoorde tot de lagere adel. Toen Barthout II met Catharina van der Wale trouwde, ging hij er, wat stand betreft, flink op vooruit. Catharina was een bastaarddochter van Dirk van der Wale uit de familie van Van Duivenvoorde, die tot de hogere adel behoorde. De stand van de vader was bepalend, niet die van de niet wettig gehuwde moeder. Voor Gerrit van Assendelft was het geen zonde om in zijn studententijd het bed te delen met de dochter van de Franse herbergier, maar hij beging de fout om met haar te trouwen en Catharina de Chasseur kon weten dat zij niet in zijn familie geaccepteerd zou worden, vanwege haar lage afkomst. Geldgebrek zou haar tot valsmunterij gebracht hebben wat leidde tot haar ondergang en met haar die van de familie Van Assendelft waartoe de eerste Heer van de Waard behoorde.

Conclusie

Voor de naamgeving van de Heer Huigendijk, of gewoon Huigendijk waren in de literatuur twee kandidaten bekend, namelijk Heer Hugo van Assendelft en Heer Hugo van Akersloot (beide heren leefden in de dertiende eeuw). Er heerste tot nu toe twijfel over wie de naamgever was van Heerhugowaard. Uit ons onderzoek naar de historische gegevens rond beide personen kunnen we vaststellen dat als naamgever voor de Huigendijk en de daarvan afgeleide naam van Heerhugowaard alleen Heer Hugo van Akersloot in aanmerking komt. De familie van Assendelft heeft betreffende Heerhugowaard een andere historische primeur. Zij leverde in de persoon van Barthout van Assendelft de eerste Heer van Veenuizen en hij staat daarmee van alle Waardse heren, als Heer, onbetwist op de eerste plaats.

1. Komen, H.E. (2001). *Droge voeten op vrije grond*.
2. Brill, W.G. (1983). *Rijmkroniek van Melis Stoke*. Utrecht. Vijfde boek, p. 31.
3. NA, rek. Holland nr. 1217.
4. Groesbeek, J.W. (1981). *Middeleeuwse kastelen van Noord-Holland, hun bewoners en bewogen geschiedenis*. Haarlem, p. 295.
5. Lennep van en W.J. Hofdijk (1884). *Merkwaardige kasteelen in Nederland. Deel III, Leiden*
6. Aa, van der A.J. (1844). *Biografisch Woordenboek der Nederland*.
7. Hof, J. (1973). *De abdij van Egmond van de aanvang tot 1573*. *Hollandse Studiën* 5, 's-Gravenhage, p. 448.
8. Cordfunke, E.H.P. (1998). *Het versterkte huis te Akersloot*. *Castellogia* nr. 2.
9. Koenen, H.J., *De Wapenheraut, VII*.
10. Mullum van, Ds. (1949). *De roemrijke Hugo II van Akersloot. De Speelwagen*, pp. 181-183.
11. Groesbeek, J.W. (1981).
12. *Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek (NNBW)*, deel 7, p.37,38.
13. *Ibidem*
14. Janse, A. (2009). *Ridderschap in Holland. Portret van een adellijke elite in de late Middeleeuwen*.
15. Koen, B. (2005). *Voor God, Graafen Geslacht. De kroniek van de ridders van Assendelft*.

KOMEN'S KOLEN- EN OLIEHANDEL

Tekst en beeld: P.J. Komen

Ruim een eeuw was brandstoffenhandel Komen een zeer bekend bedrijf in Heerhugowaard en wijde omgeving. Het begon vooral met turf wat indertijd een populaire brandstof was. Later kwamen de kolen en ook de olie als brandstof in beeld. In dit artikel vertelt P.J. Komen over de geschiedenis van dit familiebedrijf.

Over het bestaan van Komen's kolen- en oliehandel gaan wij met de gegevens van de familie terug naar onze grootouders; Pieter Komen (1848 - 1917) en Aaltje Rood (1864 - 1948) woonachtig aan het Kerkepad bij de molen, in de gemeente Hensbroek.

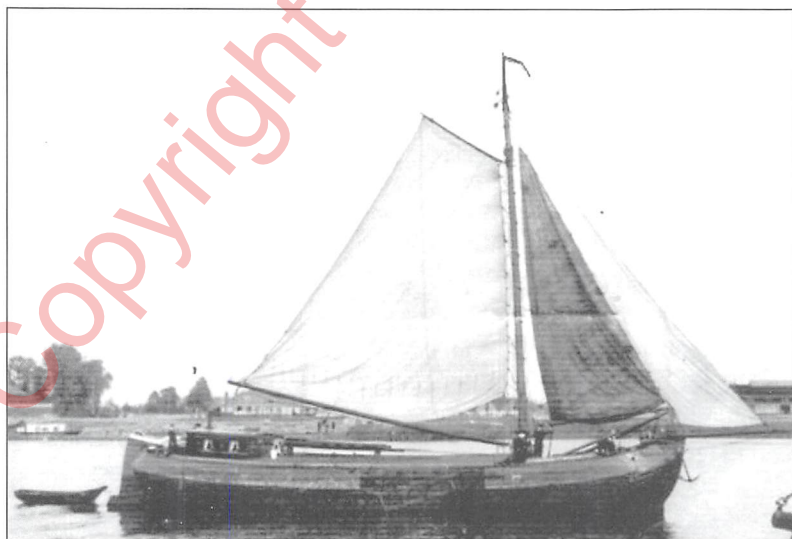
Pieter Komen was koopman/schipper en in het bezit van een "Tjalk", een zeilboot, die bij windstilte moest worden getrokken door de schippersknecht en in betere tijden door een paard.

In 1907 werd deze Tjalk voorzien van een 10 pk buitenboordmotor.

Met deze Tjalk werd turf opgehaald uit de Vinkeveense plassen. Zo'n reis duurde ongeveer 14 dagen. Jaren later werd de turf opgehaald vanuit de veenderij "Broek in Waterland". De (boven) last werd netjes langs de reling gestapeld - het zg. loeven.

In 1921 werd de Tjalk verkocht en een echt motorschip aangeschaft dat de naam "Nellie" kreeg.

Met een tjalk werd de turf opgehaald uit de veenderijen

Na het overlijden van Pieter Komen op 18 juni 1917 werd de handel voortgezet door zijn echtgenote Aaltje Komen-Rood en haar zoon Jan (1885). Na haar overlijden ging Jan samen met zijn broer Johannes (1901-1990) door als "Gebrs. Jan en Joh. Komen". Johannes werd altijd Joh. genoemd, Na het overlijden van Jan in 1945 werd de zaak door Joh. voortgezet

Uit de notarisakte van 29 maart 1924 blijkt, dat er 48 aren en 20 ca bouwland werd gekocht van de heer Klaas Snoek aan De Draai G 55 te Heerhugowaard. Op dit perceel werd de schuur en garage gebouwd.

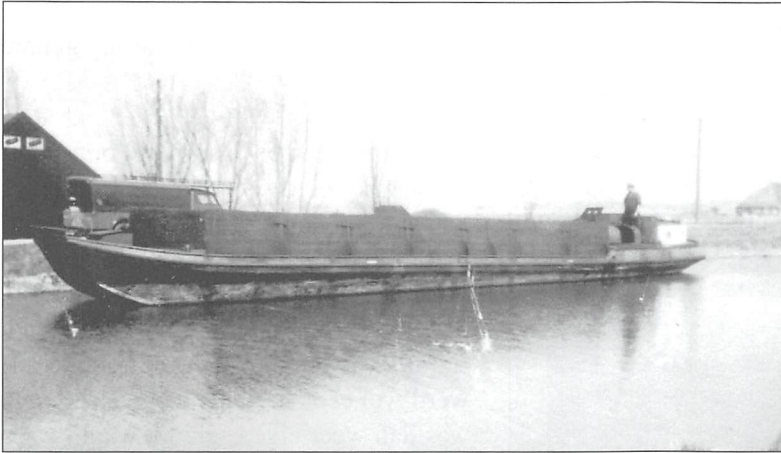
Vanuit de schuur werd een smalspoor over de Oostdijk naar de steiger aan de ringvaart aangelegd.

De garage stond op de plaats waar nu het woonhuis Oostdijk 29 staat. Voor de bouw van dit woonhuis in 1930 werd de garage naar achteren verplaatst.

In 1929 gingen de zaken blijkbaar zo goed dat er een dekschuit werd besteld met een laadvermogen van 44 ton - de "Petronella"-gebouwd op de scheepswerf van de Gebr. Witte in Noord-Scharwoude. Ontworpen naar de maten van de sluis van Schoorl-dam. Dit was de enige mogelijkheid om vanuit het "Duizend Eilanden Rijk" via het Noord-Hollands kanaal naar de ringvaart en de Draai te varen. De sluis van Broek op Langedijk was namelijk te klein.

Volgens de officiële teboekstelling was dit een stalen motordekschuit met salon, roef en machinekamer, voortbewogen door een 25.5 pk B.U.B. 3 cilinder diesel, nr. 7705, metende 44.021 ton.

Deze aanschaf was een hele verbetering en werd dan ook met enige trots in gebruik genomen. De lading behoeft niet meer vanuit het ruim omhoog te worden gebracht. Ja, alles ging met de "greep" (een brede vork) of met de ijzeren schop. Je kunt je voorstellen dat dit zwaar werk was. Dat kon toen allemaal, de ARBO-wet bestond nog niet.

De "Petronella". De trots van het bedrijf

Vanaf de dekschuit werd het in de kiepkar geschept en vervolgens over het smalspoor naar de schuur; enigszins steil omhoog. Het smalspoor liep via de Oostdijk en was op dakgoothoogte aangelegd; ongeveer 2,5 meter boven de werkvloer van de schuur. De kiepkar moest met 2 man naar boven worden geduwd. Eentje voor en de 2e man met de hande-n op het achterwerk van de eerste. Handwerk dus. In de schuur moest het voorzichtig worden gestort door het over een houten schot te laten glijden, omdat er anders teveel zou vergruizen. De brandstoffen werden met de "Petronella" opgehaald vanuit Amsterdam, soms wel paar keer per maand. Uit de kasboeken blijkt dat zo'n reis ongeveer een week in beslag nam. Er werd proviand ingeslagen t.w.v. fl. 5.35 en het haven- en sluisgeld bedroeg toen ook zo iets.

Tot 1940 werd er ook gehandeld in zand en grind, geladen in Buiksloot bij de fa. Baarsen. Eierkolen, briketten en antraciet in Amsterdam aan de Rietlanden of aan de Doklaan (getipt vanuit een spoorwagon). Veel antraciet werd er trouwens nog niet verstoekt. Dat was meer voor de beter gesitueerden.

Met het laden en lossen van een vracht eierkolen moest het gezicht worden ingesmeerd met talkpoeder om de huid te beschermen tegen de hete teerdampen. Ook de stofbril was nodig. Eierkolen worden namelijk geperst van antracietgruis vermengd met teer.

Bij het ophalen van turf bleven de schotten thuis. Rondom het dek werd een laag van ca. 50 cm. breed en ca. 120 cm. hoog kaarsrecht gestapeld (geloefd) zodat de ruimte op de "Petronella" helemaal werd benut. Dit loeven ging Joh. Komen heel goed af.

Vanaf de veenderij van Broek in Waterland werd de turf met manden op de schouder aan boord gebracht door een stuk op 5 getaande veenarbeiders en punctueel geteld (geturfd).

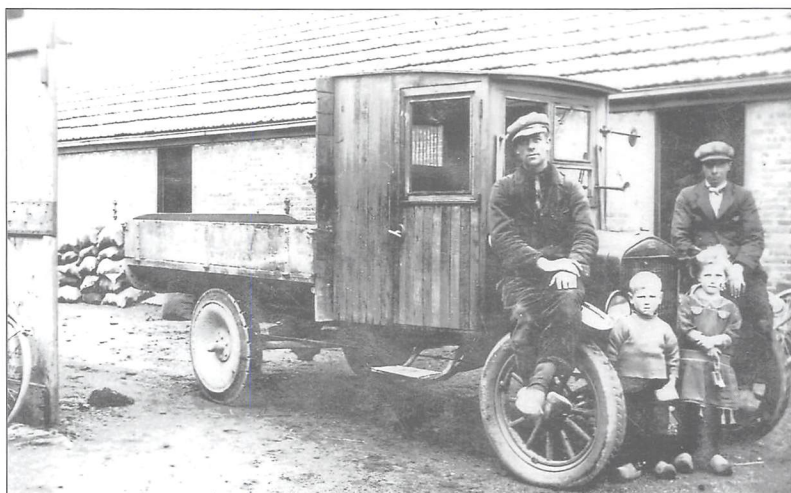
Het aantal volle manden (met een vast aantal turven) was uiteindelijk de totale vracht. Na een paar dagen was de "Petronella" met de gedroogde turf geladen. Met deze uitgekiende lading moest de brug van Broek in Waterland nog worden gepasseerd waarbij wel enige stuurmanskunst nodig was om via een haakse bocht de veenpolder te verlaten.

Nu we het toch over turf hebben. Er werd vanuit Hoogeveen ook nog lange turf aangevoerd, de zg. "bakkersturf" door turfshipper Jan Kok. Dit werd verkocht aan de plaatselijke bakkers uit de omgeving. In die tijd had elk buurtschap wel een warme bakker en de turf was in die tijd voor de bakkers een kostbare brandstof, omdat zij normaal de oven met takkenbossen stookte. Het winnen van deze bakkersturf is nog te bezichtigen bij het veenmuseum in Emmercompascuum.

In het begin van de jaren '30 hadden zij naast paard-en-wagen al de beschikking over een T-Ford en werd het transport naar de gebruikers er iets makkelijker op. De voor die tijd moderne auto moest nog worden voorzien van een laadbak en een cabine. Door de gebr. Kees en Wouter Poland werd er een houten opbouw gemaakt. Met de ogen van nu, zag het er niet uit. Maar ... wel met enige trots gefotografeerd !!

In 1938 werd een Chevrolet aangeschaft. die echter tijdens de mobilisatie door het Nederlandse leger werd gevorderd. Deze teleurstelling werd weer overwonnen door gewoon weer over te gaan op "paar-

Het winnen van Bakkersturf is nog te bezichtigen bij het Veenmuseum in Emmercompascuum

Joh. Komem op de bumper van de T-Ford

denkracht", want er werden op 6 en 14 september 1939 twee paarden gekocht . "Hans en Frans" voor resp. fl. 250.00 en fl. 235.00 zodat de bezorging werd gewaarborgd.

Bij garage Arie de Groot werd op 15 februari 1940 een Ford vrachtwagen gekocht en bij het carrosseriebedrijf van Oud in Avenhorn voorzien van een cabine met laadbak. Deze auto werd later door de Duitsers in beslag genomen.

Het transport moest dus weer met paarden-wagen worden verzorgd en er werd een chassis van een auto aangekocht en verbouwd door de fa. Burger.

De aanvoer van de brandstoffen werd nog uitgevoerd met de dekschuit "Petronella" maar het werd steeds minder. Vervoer per spoorwagon nam toe en werd aantrekkelijker. De opvolgers, nazaten van Joh.

Met de komst van de Commer vrachtwagen was het bedrijf weer gemotoriseerd

Komen, weten zich nog heel veel te herinneren uit die tijd en het onderstaande wordt nog diverse keren in herinnering gebracht en wel:

Dat je op de, voor ons, meest ongelegen tijden zakken moest ophouden, zodat zij, vader Joh Komen of een van de knechten, met de schop en/of vork de zakken konden vullen. Goed vasthouden en wel zodanig dat er voor de schop of greep voldoende ruimte was om de kolenzak te vullen. Er werd wel eens in je handen geprikt. en dat was dan weer eigen schuld, want . . . dan had je de zak maar beter open moeten houden.

's-Winters of als het regende had je wel last van koude handen en dan zat er niks anders op dan te beuken. Met kromme armen je handen op je rug slaan. Dan werden ze vanzelf weer warm. In de winter ging de schaatspret voor ons meestal niet door, want ondanks de jeugdige leeftijd moest je helpen. Het was dan "alle hens aan dek " De strenge winters, met veel sneeuw, waren een probleem. Dan moest er door ons eerst worden geruimd en, zonder te overdrijven, waren er soms wel sneeuwbanken van 1 meter dik. Eerst het erf en dan nog het hele pad langs de onderdijk. Tijdens de winter van 1947 en van 1963 lag op het onderpad van De Draai wel 2 meter stuif-sneeuw.

Na de oorlog deed zich de gelegenheid voor om een Commer legerauto aan te schaffen die op 26 oktober 1945 bij de fa. ten Hoeve in den Haag kon worden opgehaald voor een bedrag van fl.3850.00 en we waren dus weer gemotoriseerd. Er moest nog wel het een en ander worden gesleuteld; voor wat betreft de laadbak en het laadvermogen.

De aanvoer van de brandstoffen werd meer en meer met een goederenwagens aangevoerd bij het station in Heerhugowaard. Soms ook wel in Broek op Langedijk, Noord Scharwoude, Warmenhuizen en Obdam. Dit werd dan handmatig opgezakt in zakken van 35/40 kg. Volscheppen met vork of schep. Optillen en op de knie ver-

der op de laadbak en zodanig neerzetten dat het al rijdende niet van de wagen kon vallen. Vervolgens met de vracht naar de Oostdijk.

Met behulp van de kiepkar en later met een platte lorrie werden de kolen verder getransporteerd in de schuur

Het gebruik van de "Petronella" kwam vanwege de aanvoer per spoorwagon op een laag pitje te staan en raakte min of meer in onbruik. Het schip is nog enkele maanden verhuurd geweest, maar dat was toch ook geen succes. In het weekblad "Schuttevaer" werd in mei 1955 de advertentie geplaatst dat de "Petronella" te koop werd aangeboden en verkocht.

Nog vermeld moet worden dat de roef van de dekschuit in de hongerwinter nog diverse keren is gebruikt als slaappleaats voor "trekkers" vanuit de Randstad. Zij kwamen te voet op doorreis naar de Wieringermeer om voedsel te bemachtigen. Een keer was het trouwens goed fout, want toen hadden ze 's nachts "uit dankbaarheid" de verstuivers gestolen. en was de motor onklaar.

In 1955 werd er een Dodge aangeschaft bij de fa. Klaver in Alkmaar. De cabine en laadbak werd er opgezet door een carosseriebouwer in Alkmaar. Inmiddels kwamen er lopende banden in omloop. Door ons werden er dan ook een drietal aangeschaft. Dat scheelde veel ruggewerk. Later werd de laadbak veranderd in een kiepwagen en moest er een hydraulisch pomp met aandrijving op de motor worden geïnstalleerd en schotten op de laadbak. Een hele vooruitgang en minder mankracht nodig om een wagon te lossen. Een lopende band stond permanent bij het station, ingepakt in een hoes. Thuis aan De Draai de twee andere lopende banden om de lading naar binnen te transporteren.

In de drukke jaren, vanaf 1960, werden de kolen rechtstreeks vanuit Duitsland met autotrailers aangevoerd en stond er ineens zo'n slordige 30 ton op het pad. Krakend en piepend reden ze dan achteruit van de dijk naar beneden.

Met de groei van het aantal inwoners van Heerhugowaard nam de klandizie toe en hadden we er met de 4 gezinnen een goeie broodwinning. Naast de Dodge vrachtwagen be-

stond inmiddels behoefte aan extra bestelwagens.

Ondertussen werd het bedrijf door 4 gezinnen gerund en werd het voor vader Joh. Komen tijd om de zaak met toebehoren op 1 april 1966 over te dragen aan Piet (1932, Jan (1933) en Kees (1939) en werd het "Komen's Kolen en Oliehandel"

De omzet nam gestaag toe en het boekjaar 1965/1966 was voor onze begrippen geweldig en bedroeg zelfs 1.518.000 kg of te wel 1518 ton.

Voor de antraciet V deden we zaken met vooruitstrevende kwekers van tomaten en komkommers die overgingen naar glastuinbouw met verwarming.

Het zal duidelijk zijn dat de schuur inmiddels veel te klein was om de voorraad te bergen. Het hele terrein achter het huis en ook de tuin moest worden verhard en aangepast. Overal lagen tientallen tonnen kolen van allerlei maten.

In de zomermaanden werd de bestelling voor de wintervoorraad opgenomen en bij de klant bezorgd. Sommige 10 hl. of een veelvoud daarvan in een vaste kolenopslag achter het huis of gewoon op zolder in een hoek.

Degene die het zich kon permitteren bestelde het in papieren zakjes van 10 liter en daarvoor was inmiddels ook een opzakkapparaat aangeschaft. Het bestelling moest meestal naar de vliering van de woning, omdat dat voor hen beter uit kwam.

Aangezien de haardkachels mooier en moderner werden, werd de vraag naar een kleinere maat antraciet ook toe. Deze kachels hadden een zg. voorraadbunker en bleven gemakkelijk dag en nacht branden. Om hieraan tegemoet te kunnen komen moesten we ook grovere antraciet inkopen, die door ons zelf dan gebroken en gesorteerd moest worden. Met de eigen aangeschafte lopende banden, breker en sorteer-machine deden we dat in de zomermaanden. Het stook wel een beetje en dan zag je er 's avonds niet uit.

Onder de overkapping -voor ons de luifel-

Omzet over 1965/1966

Antraciet I	50.000 kg	cokes	180.960 kg
Antraciet II	187.500 kg	briketten	143.500 kg
Antraciet III	42.340 kg	vetkolen	19.505 kg
Antraciet IV	566.062 kg	eierkolen	43.000 kg
Antraciet V	282.150 kg	syntraciet	5.190 kg

werd in de 60-er jaren een breker gebouwd door de fa. G. Burger naar het voorbeeld van de breker van de Verenigde Brandstoffenhandel in Alkmaar. Vanaf de rails kon de grove steenkool in de bunker worden gegooid om gebroken en gezeefd te worden. Met komst van de lopende banden werd er op 30 september 1963 een verrijdbare breker aangeschaft. Vanuit de gekiepte vrachtwagen en de sorteermachine ging het makkelijker. Het was trouwens wel beulen en het gebeurde meestal in de snikhete zomer achter op het erf.

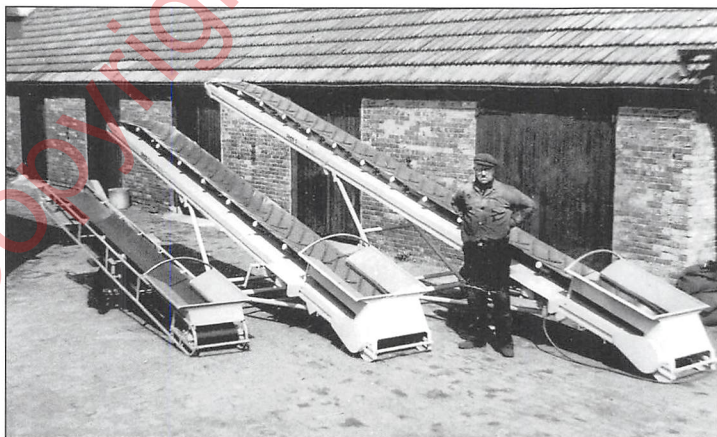
Het lijkt allemaal wel wat eenvoudig gezegd maar dat was het helemaal niet. Af en toe waren er ladingen, die door de mijnen niet goed "gewassen" waren. Dit is spoelen met "zwaar" water, zodat de steenkool boven blijft drijven en de stenen op de bodem zakken.

Terugsturen naar de leverancier was geen optie, want de lading was al op het terrein. In zo'n geval moesten wij de stenen er uitzoeken en dat was een secuur werk.

In de wintermaanden was het af en toe wel hectisch om alles en iedereen van dienst te kunnen zijn. Het ging ons allemaal vrij goed af en er waren steeds losse krachten beschikbaar die ons bijstonden. Bij sneeuwval was het, zoals eerder vermeld, niet makkelijk, omdat de sneeuw eerst moest worden opgeruimd om bij de voorraad te komen. En, het pad, de klucht enz. sneeuwvrij te maken. Een boel verloren uren dus.

In deze periode kwamen ook de oliekachels in gebruik en moest de opslag weer worden aangepast. In eerste instantie hadden we een kleine opslag van een paar duizend liter in een bovengrondse tank en werd de petroleum in jerrycans van 20 liter weggebracht. Vervolgens in juli 1962 een 1000 liter opzettank op een Fiat pickup.

Na verloop van tijd was er een opslag van een slordige 40.000 liter in onder- en bovengrondse tanks. In deze periode kwam het veel voor dat er dagelijks 10.000 liter moest worden aangevoerd.

Door het toenemen van de omzet bestond al heel snel de behoefte aan een grotere tankwagen. In maart 1968 werd dan ook de Commer bestelwagen aangeschaft waarop een losse opzettank van 3000 liter werd geplaatst, voorzien van automatische aandrijving en telwerk.

Gedurende de koude wintermaanden was het bij ons dus extra druk en werd er heel wat afgesjouwd. De schuur was tot aan de nok gevuld en buiten lag heel veel cokes. Later ook ruim een kleine honderd ton aan antraciet en briketten.

Het moest wel worden afgemeten met het half mud (50 ltr) of afgewogen. Meestal brachten we 2 vrachten per dag naar onze klanten. Enkele scholen hadden toen nog grote potkachels en werden gestookt met cokes en eierkolen

Cokes kwam vanaf de hoogovens uit IJmuiden of vanuit Limburg. Veel cokes betrokken we trouwens vanaf de gasfabriek van Alkmaar. Aan de Helderse weg stond deze fabriek en was de cokes voor hen a.h.w. een restproduct.

De opslag van de kolen en olie was voor onze begrippen gigantisch, zodat de toenmalige burgemeester Molleman op het aangelegde industrieterrein al een opslagplaats voor ons had gereserveerd. Er waren toen plannen om de goederenspoorlijn door te trekken naar het nieuwe industrieterrein. Vanwege de komst van het aardgas en de overschakeling daarvan op de verwarming van de woningen ging dit allemaal niet door.

Voor de gezinnen Komen werd de spoeling dunner. Er moest worden afgebouwd en naar ander werk worden omgezien.

Bij notariële akte van 30 november 1982 werd Komen's Kolen en Oliehandel ontbonden en is Kees tot z'n 65e "parttime" doorgedaan met datgene wat er nog over was en daarna was het finito!!

PIKKENIER OPGEPAKT

P. Beers

Jan Beers

Jan Beers uit Heerhugowaard was in de Tweede Wereldoorlog vrachtveilder (pikkenier). Hij vervoerde landbouwproducten per boot van de polder Heerhugowaard naar de veiling in Broek op Langedijk. Zijn gezin bestond uit zeven jongens en vier meisjes. En om het gezin eten te geven ging er af en toe wel eens wat buiten de veiling om.

Bij een controle in de zomer of het najaar van 1943 werd hij betrapt op het buiten de veiling en Duitse controle om verhandelen van aardappelen. Hij was toen met zijn boot op weg naar Amsterdam. Schipper Jacob Arens (Barsingerhorn, 30-4-1902) uit Broek op Langedijk, een grotere vervoerder, werd tegelijkertijd aangehouden. Voor de rechtbank in Alkmaar werd Jan tot zes weken en Jacob tot twee maanden gevangenisstraf veroordeeld. Het vonnis voor het overtreden van het Voedselvoorraad Besluit werd op 1 december 1943 door het Economisch Gerecht(?) in Nijmegen uitgesproken.

De Veert, thans de gedempte Veert, ter hoogte van de Kruisslootweg.

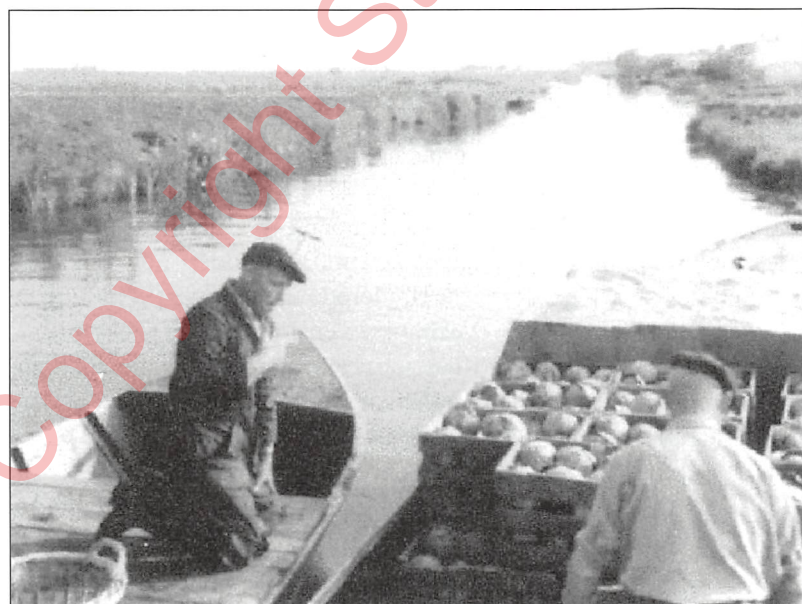
Rechts Klaas Smit, pikkenier (vrachtvaarder), brengt kool van de tuinders naar de Broekerveiling.

Samen werden ze op 3 maart 1944 om 14.00 uur in de open strafgevangenis in Fort Spijkerboor ingeschreven alwaar ze aan het werk werden gezet. Ze moesten er erwten uitzoeken en wasknijpers maken.

De bewaking was humaan te noemen. Zo mocht de oudste zoon, Klaas, brood en ander voedsel brengen naar zijn vader die er vanwege diarree slecht uit zag. Vader waarschuwde zijn zoon iedere keer dat hij moest zorgen dat hij daar nooit terecht zou komen. Toen hij op 13 april thuis kwam heeft zijn vrouw al zijn kleren verbrand, want hij zat onder het ongedierte: vlooien, luizen etc. Jan Arens heeft tot 1 mei vastgezeten.

De motorvlet van Jan Beers

Vóór 1887 verkochten de tuinders zelf hun groenten. Schippers/handelaren en tuinders kwamen samen, vervolgens was men veel tijd kwijt aan het onderhandelen over de prijzen. Ook kwam het voor dat een tuinder zijn waar meegaf met een pikkenier of een schipper/handelaar. Deze persoon fungeerde als tussenpersoon tussen de tuinder en de koper. De tuinder kon zo tijd besparen, maar moest wel een groot vertrouwen hebben in de tussenpersoon. Het risico was erg groot, dat de tuinder niet het juiste bedrag voor zijn producten kreeg

BRONNEN EN FOTO'S:

Piet Beers (zijn zoon), H. Beers (zijn kleinzoon, zoon van Jaap Beers), Noordhollands Archief, Museum Broeker Veiling, Historische Vereniging Sint Pancras, De Stelling van Amsterdam

DE HEER VAN VEENHUIZEN OP REIS NAAR RUSLAND

Tekst en beeld: Henk Komen

De Ingrische Oorlog was in 1610 uitgebroken tussen Zweden en Rusland. Deze oorlog ging om het gebied Ingermanland en een gebied zuidelijk daarvan. De Zweden hadden Novgorod veroverd en probeerden ook zuidelijker gebied te veroveren en belegerden in 1615 Pskov (Pleskau). In 1615 begonnen verkennende vredesonderhandelingen, maar de Russen weigerden rond de tafel te gaan zitten zolang de Zweden de stad Pskov belegerden. Om de vredesbesprekingen in goede banen te leiden werden bemiddelaars gezocht en Nederland werd door Zweden, Denemarken en Rusland gevraagd om te bemiddelen bij de onderhandelingen evenals Engeland. De bemiddelaars hadden ook hun belangen te verdedigen. De Oostzeehandel met vooral Polen, Oost-Pruisen en Lijfland was voor Nederland zeer belangrijk. De handel met de Russen ging via Archangelsk aan de Witte Zee. Nederland en Engeland hadden er dus belang bij dat de Zweden niet de zeggenschap kregen over Archangelsk.

Hoofdrolspelers

Reinout van Brederode

heer Van Veenhuizen, etc., ridder, president van de Hoge Raad in de Nederlanden. Bemiddelaar namens Nederland.

John Merick

ridder, ambassadeur van Engeland in Rusland en agent van de Engelse Moscou Compagnie. Bemiddelaar namens Engeland.

Gustaaf II Adolf

koning van Zweden vanaf 1611 tot 1632.

Michaël I,

tsaar van Rusland vanaf 1613 tot 1645. De eerste tsaar uit de Romanov familie. De Romanovs hebben geregeerd tot 1917. Met zijn benoeming tot tsaar kwam er een eind aan de "Tijd der troebelen", een opvolgingsstrijd na de dood van Boris Godoenov in 1605.

Anthonis Goeteeris

de beschrijver van de reis. Hij was eerste deurwaarder ordinaris van de Hoge Raad in Holland en tijdens de reis penningmeester. Hij was ook schrijver, tekenaar, etser, kopergraveur, kunstschilder en lid van het Sint Lucasgilde in Den Haag. Van de reis gaf hij in 1619 het boek uit: "Journael der legatie in de jaren 1615 ende 1616". Hij heeft ook een 23-tal tekeningen gemaakt.

Samenstelling delegatie

Voordat de reis begint, moet er heel wat geregeld worden. Er is een grote delegatie benoemd van 42 personen, waarvan er drie gezant zijn, n.l. Reinout van Brederode van Veenhuizen, die de leiding over de delegatie krijgt, Doctor Diederick Bas, burgemeester van Amsterdam, bewindhebber van de VOC, diplomaat, die zijn geld verdiend had in de wapenhandel en Aelbert Joachimi, heer van Oostende, Vinninge en Hoedenskerke, secretaris en later pensionaris van Goes en als zodanig opkomende ter Zeeuwse Statenvergadering. Vanaf ±1600 lid der Zeeuwse deputatie in de Staten Generaal. Gematigd en voorzichtig, bekwaam en handig onderhandelaar.

De plaatsen Vinninge en Oostende lagen bij Hoedenskerke in Zuid-Beveland en zijn aan het water prijsgegeven na grote landverliezen door stormvloeden in het tweede kwart van de 17e eeuw.

Goeteeris noemt nog twee edelen n.l. Nicolaas van Brederode, zoon van Artus van Brederode en neef van Reinout van Veenhuizen en Joriaen van Cats, tolk Russisch. De overige delegatieleden zijn edellieden en officieren.

De heenreis tot Revel (Tallinn)

Op 25 augustus 1615 vertrekken uit Den Haag Reinout van Brederode, Aelbrecht Joachimi en Anthonis Goeteeris en hun gevolg. Ze worden begeleid door de ambassa-

deur van Zweden, Jacob van Dijk. Ze reizen over Leiden en komen 's avonds aan in Amsterdam. De 27e augustus komt doctor Diederick Bas bij het gezelschap en gaat de ambassadeur van Zweden weer terug naar Den Haag. Het gezelschap gaat via Hoorn naar Medemblik waar ze op 28 augustus 's morgens vroeg aan boord van een karveel gaan. Voor ze in 't Vlie aan boord gaan van een oorlogsschip krijgen ze op 28 augustus aan het eind van de middag te maken met een donderbui met storm. Op de Zuiderzee vergaan verscheidende boten en het oorlogsschip waar ze 30 augustus aan boord gaan, was ook in problemen geweest en wel zodanig dat de bijl al bij de mast was gelegd. Op 3 september vertrekken ze omdat de wind dan pas gunstig is.

Op 6 september passeren ze enkele klippen die bij Noorwegen behoren en rond de middag een klip genaamd "t Col", die bij Denemarken behoort. Voor degene die daar nog nooit geweest is, is er een dooprutueel. Men wordt dan van de ree afgegooid terwijl men aan een koord is vastgemaakt en dat wel driemaal. Degenen die dat niet willen kunnen het ritueel afkopen ten voordele van de bootsgezellen. Het hoeft niet te verbazen dat de gezanten het hebben afgekocht. Ze hebben wel kunnen kijken naar enkele bootsgezellen die het ritueel hebben moeten ondergaan.

Rond zes uur komen ze bij de Sont tussen Helsingor en Helsingborg. De gezanten

hebben wegens verblijf van de koning van Denemarken in Brunswijk een ontmoeting met prins Christaan, die dan 12½ jaar is. Die heeft de aanbevelingsbrief en de brief met de bedoeling van hun reis aangenomen en de gezanten een gelukkige reis en succes met hun missie toegewenst. Daarna is 's nachts de reis vervolgd. Ze varen voorbij Ölland en Godland. Op 11 september als ze ongeveer 7 mijl boven Godland zijn, draait de wind en worden ze 's nachts enige mijlen teruggedreven. Op 14 september rond de middag komt het vasteland in zicht en rond één uur zien ze de toren van Revel (Tallinn), waar ze 's avonds arriveren. De volgende dag gaan de gezanten met een boot naar de stad waar ze door de magistraten vriendelijk worden ontvangen.

De reis via Novgorod naar de onderhandelingsplaats

Na 4 dagen vertrekken de gezanten met enige edellieden in twee koetsen uit Revel. De andere edellieden gaan te paard. De bagage en de dienaren gaan met kleine wagentjes. 's Avonds komen ze bij een hofstede van een edelman, waar te weinig plaats is voor zo'n groot gevolg. De gezanten zijn al krap gehuisvest en het gevolg nog kleiner. De volgende dag komen ze in Colko waar Jacob de la Gardie een huis heeft. Deze Jacob is de hoofd-onderhandelaar van de Zweden en er wordt daar het middagmaal gebruikt. Als ze daarna door een groot

De heen- en terugreis van de delegatie

bos rijden liggen daar nog veel doodshoofden en beenderen waarvan gezegd wordt, dat het de resten zijn van de oorlog tussen de Zweden en de Polen (1600-1611).

Op 20 september komen ze op een slot van de koning van Zweden genaamd Tolsburg en 22 september bereiken ze Narva. Op 10 oktober krijgen de gezanten te horen dat ze hun reis kunnen vervolgen. De bagage wordt met een boot vooruit gezonden naar Jamma. Ze vertrekken op 12 oktober vanuit Narva. Reinout van Brederode en Diederick Bas gaan naar Novgorod en Aelbrecht Joachimi en Nicolaes van Brederode gaan naar Plescov (Pleskau), waar de koning van Zweden is. Op weg naar Novgorod is het onveilig vanwege Kozakken en andere rovers. Soms moeten ze overnachten in een tentje en hutjes, die ze zelf bouwen in het bos en de kok moet werken onder de blauwe hemel. Op de 19e oktober komen ze in een moerasgebied waarover alleen gegaan kan worden over een kneppelbrug. Dit is een brug van dennenbomen, die op de grond liggen, zodat je niet wegzakt. De kneppelbruggen worden slecht onderhouden, zijn glad en vaak zitten er verrotte stammen tussen. Op 21 oktober glijdt de koets van Reinout van Brederode bij een vlotbrug over een rivier bijna van de vlotbrug af. De koets blijft net nog hangen en Reinout kan uitstappen. Als Reinout op de vlotbrug staat, glijdt één van de edellieden in de snelstromende rivier en kan zich nog net vasthouden aan de jas van Reinout. Reinout weet zich nog aan een wiel van de koets vast te grijpen en voorkomt daarmee dat ze beiden in de snelstromende rivier terechtkomen. Daarna komen ze aan in Tessauw. Gedurende de tijd dat ze daar zijn, worden 3 van hun paarden door de wolven opgegeten en van een ander hebben ze een stuk uit zijn bil gebeten.

De 25e oktober arriveren ze in Novgorod en verblijven daar tot hun vertrek op 12 november. Ze gaan dan naar Milegona via Starra Russa. Gessup en Posseleauwo en komen daar 19 november aan. De Zweden hebben zich gevestigd in Romaouw. In Milegona verblijven ze enige tijd en vertrekken 17 december naar Gleboa, waar ook de Zweedse onderhandelaars naartoe zijn gegaan, dat is dichterbij de onderhandelingsplaats Diderina. De Engelse ambassadeur heeft zijn intrek genomen in Diderina en de Russische delegatie verblijft daar vlakbij. De verblijfplaatsen voor en tijdens de onderhandelingen

Vanaf 18 december worden er voorbereidende besprekingen gevoerd met de Engelse ambassadeur, de Zweedse onderhandelaars en met de Russen. Er wordt met brieven gecommuniceerd, die dan weer eerst vertaald moeten worden. Op 24 december komen de Russische commissarissen en vestigen zich in Polonovo dat 3 werts (een werts = 1.066,78 meter) van Gleboa ligt. De 28e december worden de Nederlanders uitgenodigd door de Russen en hebben dan lange discussies. De onderhandelingen zullen in tenten plaatsvinden en de volgende dag wordt een begin gemaakt met het opbouwen. Alle delegaties bespreken dan de problemen. Op 30 december worden de tenten weer afgebroken omdat ze geen overeenstemming kunnen bereiken.

Ook de Engelse ambassadeur en de Nederlandse gezanten zijn het

soms niet met elkaar eens. Op 12 december worden de tenten weer opgebouwd. Als op 13 januari de tenten bekeken worden, wordt er gebakkeleid over de plaats waar de tenten staan. De Russen en de Engelse ambassadeur willen dat twee derde van de tenten op hun grondgebied moet staan en zelfs vinden ze dat het eigenlijk driekwart moet zijn. Na een tijdje worden ze het toch eens. De tenten worden zo geplaatst dat een tafel kan worden neergezet, waarbij de Zweden aan de ene kant en de Russen aan de andere kant zitten. De bemiddelaars komen aan een tafel te zitten, die daar dwars op staat. De Zweden en Russen kunnen elkaar niet zien als ze zitten omdat er midden boven de tafel een gordijn gespannen is.

Nadat ze het eens zijn geworden over de opstelling van de tafels, zijn de Nederlandse en Engelse bemiddelaars gaan zitten. De Zweden en Russen zijn dan ook gaan zitten en al snel mag het gordijn weg. De hoofdonderhandelaars van Zweden en Rusland schudden elkaar dan de hand. Dan wordt de titulatuur van de vorsten betwist. De Russen vinden hun tsaar veel belangrijker dan de Zweedse koning, maar zo was de titulatuur niet afgesproken. Nadat ze twee dagen lang, van ieder ongeveer zes uur, hebben onderhandeld, heeft één van de Russen bevroren tenen gekregen ondanks dat er berenhuiden op de grond lagen. Daarna zijn ze gaan onderhandelen in het huis van de Engelse ambassadeur. De onderhandelaar van de Russen heet de Zweedse onderhandelaar daar welkom, maar de Zweedse onderhandelaar zegt daarop: *"Wel hoe? Ick heet u hier wellecom, vermits sijne Coninclike Majesteyt dese plaets, daer wij hier staen, metten swaerde gewonnen heeft; oversulcx en betaemt het u niet mij alhier wellecom te heeten"*.

Geen vorderingen in de onderhandelingen

Op 18 januari gaan van de Nederlanders paarden dood door de honger. De Zweden zijn niet in staat om hooi aan de Nederlanders te leveren en de Russen leveren wel aan de Engelse ambassadeur, maar niet aan de Nederlanders. Vanaf de 28e januari

lopen er Zweedse soldaten over naar de Russen.

Op 12 februari gaat Nicolaas van Brederode naar Moskou met brieven voor de tsaar, maar komt niet ver. De volgende dag probeert hij het opnieuw met hetzelfde resultaat. Op de 14e gaat hij weer met 2 dienaaren, maar ook met een Engels edelman met 2 dienaren. Deze keer lukt het wel. Op 18 februari gaat Andries Jacobsz. van Wouw met een edelman van de Engelse ambassadeur naar Abo, in Finland, waar de Zweedse koning verblijft.

Omdat de Russen geen eten geven, noch voor de paarden noch voor de mensen, en de Zweden niet in staat zijn voldoende voedsel te geven en met de Russen niet te onderhandelen is, wordt er overwogen om te vertrekken. De bagage wordt daarom al naar Novgorod gestuurd met het idee om de volgende dag daar ook heen te gaan. Als de Russen merken dat de Nederlanders willen vertrekken, komen ze met de mededeling dat er een brief van de tsaar is gekomen en verzoeken de Nederlanders en de Zweden naar Diderina te komen. Er wordt wel het één en ander beloofd, maar er gebeurt niets. De 1e maart wordt begonnen met de voorbereidingen om te vertrekken. Hoewel de Engelse ambassadeur ze de 4e maart niet heeft ontboden, gaan de Nederlandse en Zweedse onderhandelaars 's morgens vroeg toch naar Diderina. De Russische commissarissen zijn ook gekomen bij de Engelse ambassadeur "ende is aldaer ten selven daghe geaccordeert een stilstandt van drie

maenden, tot naerder advijs van den Grootvorst, ende sijne Majesteyt van Sweden, op de drye voorgheslagen poincten, ende dat middeler-tijdt gheen acte van hostiliteit soude ten wedersijden gebruyct werden". De acte wordt door beide partijen en de onderhandelaars ondertekend en gezegeld.

De terugreis tot Revel

Op 4 maart rond het middaguur zijn de Nederlanders en de Zweden met hun gevolg, de soldaten en de ruitery vertrokken uit Diderina en via Gleboa naar Romanouw gegaan. De 8e maart komen ze aan in Novgorod. Het gebied waar ze doorheen gaan is door de oorlog verwoest. Ze zijn blij in Novgorod weer mensen te kunnen spreken want in het hele oorlogsgebied is dat niet mogelijk geweest.

Kapitein Nicolaas van Brederode, die op 18 februari naar Moskou was gegaan, komt op 13 maart in Novgorod met brieven van de tsaar. Hij vertelt dat hij in Moskou "seer sorchvuldich bewaert wert, dat hij niewers [nergens] en mocht uytten wech gaen, tot rechts naer sijn logement oft camer, daer hij oock alle den tijdt die hij daer was, wesende ontrent 12 dagen, moest binnen blijven sonder op de straet te comen, als alleenlick een, dat hij voor den voornoemden Groot-vorst ghebracht wert, om hem de behoorlicke revenentie te doen van waer hij wederom uytghebracht sijnde sonder te spreecken, oft oock vanden Groot-Vorst aengesproken gheweest te sijn, wert hem van sijn volck gheseyt dat hij hem wel voor gheluckkich achten mocht, vermits hij de clare ooghen vanden voornoemden Groot-Vorst ghesont ghesien hadde, ende sijn bescheyt ende brieven hebbende, wert wederom op ghelijcker wijze, als hij daer inghebracht was, uytgheleyt, sonder yewers [ergens] te connen gaen als den rechten wech ter poorten uyt, niets vande ghelegenthentheyte vande stadt siende, om wat nae te connen segghen; doch hadde den Engelschen edelman ende sijn knechts, excess om te moghen gaen waer 'thaer gheliefden, en was met een seer cleyne gifte vereert".

Op 17 maart zijn ze uit Novgorod vertrok-

De Ingrische oorlog speelde zich af in het gebied ten oosten van Estland. In Stolbowa (onderstreept) werd in 1617 de vrede getekend

de Zweedse koning
Gustaaf Adolf II en rechts
Grootvorst Michaël
Romanov I

ken en via Schans Tessauw, Zaris Schans, Schledewits en Jamme komen ze op 22 maart in Narva.

De 27 maart vertrekken ze daaren gaan via Koningshof genaamd "Peets", Warry, Kasteel Tolsburg en Colko en op 2 april arriveren ze in Revel. De paarden, die ze nog over hebben, zijn nog nauwelijks in staat om de sleden te trekken, vanwege het gebrek aan voedsel.

In Revel wordt een aantal personen uit het gevolg ziek. Twee ervan, Johan Exalto en Thomas Bormanica komen te overlijden en worden begraven in de Sint Nicolaaskerk in

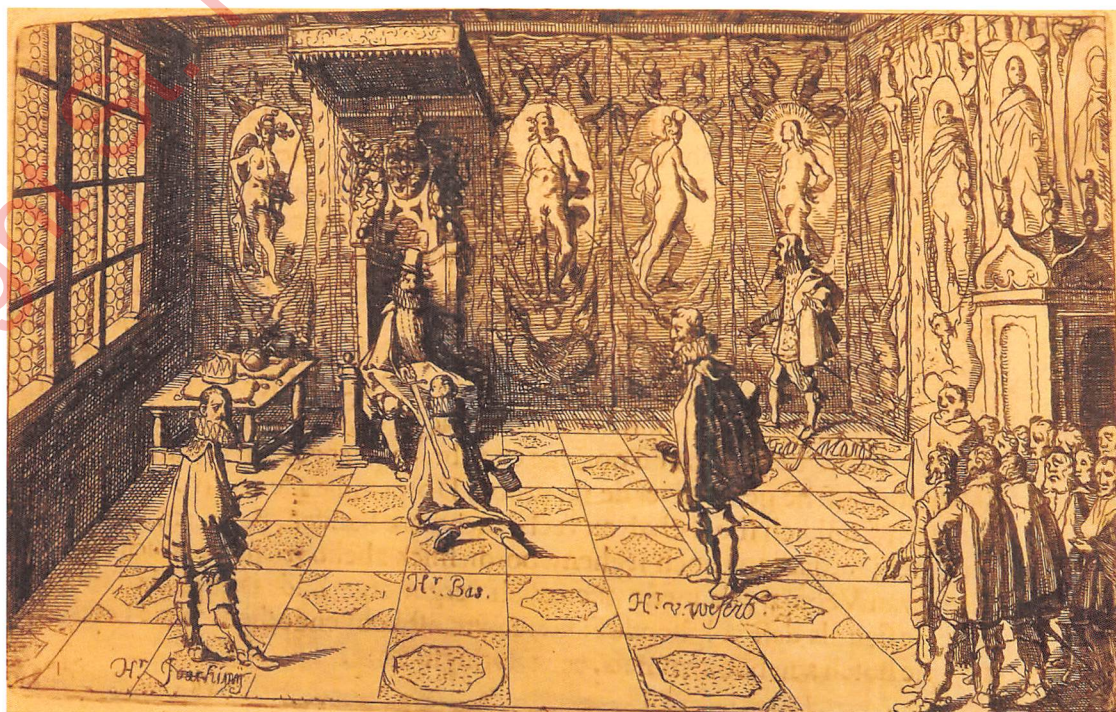
Revel. Omdat de Oostzee nog bevroren is, kunnen ze pas op 19 mei uit Revel vertrekken.

De terugreis van Revel naar Stockholm

Als ze in Revel op het Zweedse oorlogsschip gaan is het de bedoeling dat ze naar Abo zullen gaan waar de Zweedse koning zich op dat moment bevindt, maar het wordt tenslotte Stockholm, omdat de koning daar naartoe is gegaan.

Ze arriveren op 29 mei in Stockholm en op 11 juni gaan ze op audiëntie bij de koning en worden de wederwaardigheden van de

Zweedse koning geeft
de ridderstag aan
Diederick Bas, Aelbert
Joachimi (links),
Reinout van Brederode
(rechts) en Graaf
Magnus Brahe, die de
gewenste attributen aan
de koning overhandigd

besprekingen door Reinout van Brederode uit de doeken gedaan. Op 22 juni brengt het Nederlandse gezelschap nogmaals een bezoek aan de koning van Zweden. Dan wordt Reinout benoemd tot baron van Wesenberg, krijgt hij een gouden ketting met de beeltenis van de koning van Zweden en wordt zijn wapen aangepast. Diederick Bas wordt dan tot ridder geslagen en ook zijn wapen wordt aangepast en tenslotte wordt Aelbert Joachimi van adellijke kwaliteit verklaard en wordt ook zijn wapen aangepast.

De reis van Stockholm naar Den Haag

De 24e juni vertrekken ze uit Stockholm met een koninklijk oorlogsschip om naar Lübeck gebracht te worden. Op 28 juni komt nog een Russisch gezant aan boord, komende uit Moskou, met brieven van de tsaar. Ze krijgen dan ook nog brieven van de commissarissen van Zweden en van de Engelse ambassadeur. De Russische gezant is al verwonderd over de kanonschoten bij de ontvangst op het schip, maar overnachten op een schip wil hij niet en gaat 's avonds met zijn gevolg aan land om daar te slapen. De volgende dag gaat het Russische gezelschap weer terug met antwoord op de brieven. De Russische gezant had graag gezien dat de Nederlanders weer naar Rusland zouden zijn gegaan om verder te onderhandelen, maar dat willen de Nederlanders niet. De 21e juli komen ze aan bij Travemünde en gaan dan met een koets naar Lübeck. Via Hamburg naar Bremen en op 28 juli arriveren ze in Embden. De 30e juli varen ze naar Delfzijl en komen dezelfde dag in Groningen. De 31e juli vertrekken ze uit Groningen en gaan via Vries, Bijlen, Ruinen naar de vlek Meppel. Op 1 augustus gaan ze van Meppel naar Zwartsluis om met boten naar de andere kant van het Zwarte water te varen en gaan te voet naar Genemuiden. In Genemuiden stappen ze weer in de koets en komen via Kampen en Elburg in Harderwijk. De volgende dag vertrekken ze uit Harderwijk en via Amersfoort, Naarden, Muiden arriveren ze uiteindelijk 's avonds in Amsterdam. Op 4 augustus vertrekken Reinout van

Brederode en Aelbert Joachimi met hun gevolg uit Amsterdam om via Haarlem en Lisse 's avonds in Den Haag te komen. De gehele reis heeft dan ruim elf maanden geduurd. In die elf maanden hebben ze heel wat moeilijkheden en ongemakken gehad en zijn er 2 van de 42 personen overleden.

Epiloog

Het resultaat van hun reis is een wapenstilstand van drie maanden, maar zoals in dit verhaal is beschreven gaan de onderhandelingen na de wapenstilstand door en dat leidt tot de vrede van Stolbovo op 27 februari 1617. Het verdrag is vooral voordelig voor Zweden, die de Russische gebieden Ingermanland en oostelijk Karelië in handen krijgt. Zweden moet wel het veroverde Novgorod teruggeven aan Rusland, Michaël I als rechtmatige tsaar van Rusland erkennen en alle andere claims op Russisch grondgebied opgeven. Rusland krijgt het recht tot vrije handel met normale handeltarieven.

De vrede van Stolbovo is het begin van Zwedens periode als Europese grootmacht. Voor Rusland is het verlies van haar toegang tot de Oostzee lastig te verteren. Peter de Grote weet Ingermanland weer in te nemen en sticht er in 1703 Sint-Petersburg.

Bronnen:

Anthonis Goeteeris, Journael der legatie in de jaren 1615 ende 1616, 's Gravenhage, Aert Meuris, 1619 (boek geraadpleegd in: Nationaal Archief te Den Haag)

Op internet bij Wikipedia:

*Ingrische oorlog
Vrede van Stolbovo
Tijd der Troebelen
Lijst van koningen van Zweden
Lijst van koningen van Denemarken
Jakob dela Gardie*

STRATENMAKER KLAAS MUL ÉÉN MET DE MIDDENWEG

Tekst: Ed Dekker Foto's: collectie Cees Modder

Voor oudere Heerhugowaarders klinkt de naam bekend in de oren. Klaas Mul. Stratenmaker. Een man die zijn hele leven vrijwel niets anders heeft gedaan dan straatklinkers uithalen en een betere plek geven.

Klaas Mul. Als hij de lange Middenweg na elf kilometer bij het Verlaat achter de rug had, kon hij weer vooraan bij de Huygendijk beginnen. Een man uit het tijdperk van vòòr het asfalt. Een dorpscabaretier had medelijden met hem toen, in het begin van de jaren zestig, de bakstenen-bestrating van de Middenweg verdween onder een laag stinkende teer. Hij dichtte:

Als men de polder op deze asfaltwijze wil verfraaien, zal Klaas Mul zich vol ergernis in zijn graf omdraaien. Het is zijn levenswerk geweest en net als bij de Eiffeltoren begon hij na het laatste stuk weer helemaal van voren.

Klaas Mul hoorde bij de Middenweg, of Middelweg zoals men vroeger zei. Een markante Heerhugowaarder, loeisterk. Ietwat nors, met onverwachte kwajongensstreken. Zoals ongemerkt een losse steen voor het passerende wagenwiel duwen, waardoor de nietsvermoedende boer zijn lading zag schuiven.

Eerder werkend bij de firma Roemer in de Zuidermeer, was Klaas Mul jaren verbonden aan de Polder in Heerhugowaard. De Polder had alle wegen in onderhoud. Tot 1968, toen de gemeente deze zaak overnam.

Bussen van Keetman

Hij kwam in maart 1937 in Heerhugowaard wonen, vanuit de gemeente Spanbroek. Samen met zijn moeder Veronica Machtel en zijn jongere zuster Cornelia Geertruida. Vader Simon Mul was al overleden. Een half jaar na de verhuizing stierf moeder. Kilometers weg zal Klaas Mul hebben hersteld. Op knietjes. Niet alleen de Middenweg. Ook de Basserweg (omgedoopt tot Stationsweg) en de Broekerweg behoorden tot zijn werkterrein. Vooral na een strenge winter was er volop werk.

De dooi maakte de ondergrond zacht, waardoor de bussen van Keetman uit Winkel en vrachtwagens diepe karrensporen achterlieten. Keetman vervoerde passagiers via de Middenweg naar Alkmaar. Menige uitlaat zal gesneuveld zijn. Klaas Mul en andere polderwerkers konden per slot van rekening niet overal tegelijk zijn.'

Voddenweg

Onbruikbaar geworden stenen van de Middenweg belandden op een hoop aan de Voddenweg (nu Molenweg), tegenover de later gesloopte gemeentewoningen. Op deze plek - nog herkenbaar aan de uitstulping van de berm - stond een puinbreker. De

Stratenmaker Klaas Mul, links op knietjes op de hem zo vertrouwde Middenweg in zijn woonplaats Heerhugowaard, enkele jaren voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.

De foto is genomen aan het zui-deinde, met rechts een puntje van de boerderij Middenweg 1 en links het huisje Middenweg 4. De bomen vielen in het laatste oorlogsjaar ten prooi aan de honger naar brandstof.

De stratenmaker naast Klaas Mul, met pijp, is onbekend. De opperman (rechts, staand met stenen onder de arm) is Simon Schilder. Achter Klaas Mul staand links Simon Lodder, rechts Piet Jonker.

klinkers werden er vermalen tot puin. Gaten in andere paden in de polder, zoals over de Smuigeldijk, werden er mee opgevuld. Voordat stenen het lot van vermaling aan de Voddenweg wachtten, werden ze eerst gekanteld. Pas als beide zijden helemaal versleten waren werden ze afgevoerd naar de Voddenweg.

De Middenweg, de rationele verbinding dwars door de polder van noord naar zuid, verkreeg pas in de tweede helft van de vorige eeuw zijn bakstenen bestrating. Een bedrijf nam deze klus in 1865 aan voor bijna 63.000 gulden. De weg moest worden opgehoogd. Eerder was de Middenweg, die op last van Alkmaar na de inpoldering recht op de marktstad was aangelegd, niet meer dan een hobbelig landpad. Vol kuilen en gaten, die eenmaal per jaar werden opgeknaapt met wentel en ait (eg).

Beschulpen

In 1820 was besloten de Middenweg te beschulpen, waardoor er een enigszins begaanbaar voetpad ontstond. Maar de waterwegen speelden nog lang een voorname rol bij het vervoer van landbouwproducten. In 1887 trok de arme Polder geld uit voor de beplanting. De eerste boompjes groeiden uit tot een strak, lang groen lint van het Verlaat naar de Huygendijk. De onstuitbare

uitbreidingsdrift van Heerhugowaard, met onafzienbare rijen huizen aan alle kanten van de Middenweg, hebben die statige boomrij inmiddels op diverse plaatsen wreed doorbroken; een handje geholpen door onbarmhartige slootdempingen.

Dirk Quant

Voor Klaas Mul zal elke boom langs de Middenweg zijn eigen verhaal hebben gehad. Jaren was Klaas Mul - vrijgezel - in de kost bij Manus Korver in Heerhugowaard. Tijdelijk vond hij ook onderdak bij Jaap Korver en Maartje Wester, eveneens aan de Veenhuizerweg.

Drie van zijn collega's waren Simon Lodder, Piet Jonker en Simon Schilder. Ook in dienst van de Polder was Dirk Quant. Hij woonde in Sint Pancras en reed dagelijks met twee boerenwagens vol zand en stenen door de Heerhugowaard.

De vracht van Dirk Quant was bestemd voor de verharding van de belangrijkste polderwegen. Hij was zagezegd de bevoorradener van Klaas Mul. De elf kilometers van de Middenweg vergden menig ritje.

Ineengedoken zat hij op het kret, achter twee zwarte paarden, met bles of witvoet. De paarden wisten ook zonder teugels de weg door het Waardse polderland te vinden.

Dirk Quant uit Sint Pancras op het kret, achter twee zwarte paarden. Net als stratenmaker Klaas Mul werkte hij aan de Polder Heerhugowaard en reed met twee boerenwagens vol zand en stenen door De Waard, om de stratenmakers te bevoorraden. De persoon op het rijwiel is zijn zoon.

Veiliger en goedkoper

De toenemende verkeersdrukke, die eind jaren vijftig niet aan het toenmalige boerendorp Heerhugowaard voorbij ging, luidde het einde in van het vertrouwd gezicht van de noeste mannen op knietjes.

De Middenweg, kreunend onder het gewicht van vrachtwagens, raakte in het begin van de jaren zestig schuil onder een laag asfalt. Veiliger en goedkoper in onderhoud. Het levenswerk van Klaas Mul werd in rap tempo ondergesmeerd. Dat heeft hij zelf niet hoeven meemaken. Nicolaas Martinus Mul, op 1 september 1894 geboren in Wognum, stierf op 21 december 1952 in Alkmaar. Hij is maar 58 jaar geworden. Bij 'beroep' staat er in de overlijdensakte stratenmaker.

Gelukkig zijn ze niet allemaal onder 't zwart verdwenen, de stenen die Klaas Mul ooit op z'n juiste plaats heeft gelegd. Een flinke partij stenen ontsnapte aan het asfalt. Deze klinkers, nabij de smederij van G. Burger, werden goed genoeg bevonden voor hergebruik. Ze zijn verwerkt in muren van een woonhuis en schuurtje, Huygen-dijk 1, nabij het oude polderhuis van Heerhugowaard. Daar zitten ze nog goed.

Speciaal voor de Stichting Historisch Heerhugowaard schreef Jan Tamis een ballade over de stratenmakers van de Middenweg. De ballade is hierna afgedrukt. De vier strofen met de lange regels roepen de sfeer op van het oude Heerhugowaard. De vier kleinere strofen hebben de stratenmakers als direct onderwerp. Deze kleinere strofen symboliseren de Middenweg die 'dwars' door de bladzijde (=de gemeenschap) loopt die in de langere strofen wordt getypeerd.

Dit artikel verscheen eerder in het jaarboek West-Frieslands Oud & Nieuw, 64e bundel, 1997, pagina 91-93, uitgave van het Westfries Genootschap te Hoorn.

Bronnen

Artikel 'De Heerhugowaardse Middenweg: het lange, groene lint dat al eeuwen Zuid en Noord verbindt', door Jan Tamis, in:

'1629-1979, De Heerhugowaard 350 jaar droog' (feestgids).

Boek 'De Heerhugowaard, de geschiedenis van de Huygenwaert'. door J.J. Schilstra, 1981.

Archief gemeente Heerhugowaard.

Voorts mededelingen, in 1997, van de heren Piet Kager (†) en Cees Modder (†).

Ballade van de stratenmakers van de Middenweg

Tekst: Jan Tamis

Toen het dorp Heerhugowaard nog echt een weidse polder was
 en reigers niet te tellen waren aan de rand van sloot en plas,
 toen pastoor De Meulder met zijn steek hier nog de schapjes weidde
 en Sutman Meijer zaliger gestreng de goegemeente leidde,
 toen slager Jong en slager Appel in eigen huis de paarden slachtten
 en spoorbomen je heel vriendelijk wel tien minuten lieten wachten,
 toen er geen verkeerslicht was, noch zebrapad en een rotonde
 en computer en tv nog moesten worden uitgevonden.....

*Toen kwam je op de Middenweg,
 in weer en wind, bij zon of regen
 met de lappen om de knie
 een tweetal stratenmakers tegen.
 Het was Klaas Mul, saam met zijn maat.
 De ware helden van de straat.*

Toen bij de school van meester Ohms, ach Heer, de goede man is dood,
 drie grote houten bruggen lagen over de bekroosde sloot,
 toen Lindenlaan nog Kabel was, omzoomd door kool en suikerbieten
 en je zo goed als overal nog zwaluwen voorbij zag schieten,
 toen je in de kranten las dat A. van Z. iets had misdaan,
 toen wist je krek wie of dat was, want dat was heel goed na te gaan,
 toen we zwommen in de tochtsloot, tussen kroos en riet en schuif,
 met rode vlekken op je huid, veroorzaakt door het rattenkruid.....

*Ja, hoeveel klinkers lagen op de Middenweg?
 Het groene lint
 dat met zijn elf kilometer
 het zuid-end met de Noord verbindt.
 Klaas Mul kende elke steen
 Hij koesterde ze een voor een.*

Toen de industrie ontbrak, was het de boer die ploegde voort,
 en Jan Snoek stond te schoffelen op het land van Hugo-Oord,
 toen het patronaat nog niet voor Dreef en kerkhof plaats moest maken,
 met de grutter op de hoek in plaats van zelfbedieningszaken,
 toen je nog in vraag na vraag de catechismus goed moest leren
 en het van ongelof getuigde bij een voorkeur voor cremieren,
 toen iedereen het antwoord wist op: 'Waartoe zijn we hier op aarde?',
 want het geloof was 't fundament; dat bepaalde norm en waarde.....

*De oorlog vrat de brandstof op.
 De bommenrij ging wreed teloor.
 Het duo zat nu zonder schaduw,
 maar werkte onverstoort door.
 De Middenweg recht en egaal!
 Dat was hun grote ideaal!*

Toen je, wat je werd opgelegd, zonder inspraak incasseerde
 en zendelingen heel ver weg met vuur de inboorling bekeerden,
 toen er nog geen run bestond op erkers en op dakkapellen
 en je vanuit je luie stoel geen spullen online kon bestellen,
 toen je bij grootouders kwam, je trof het tweetal altijd thuis,
 nu overwint'ren ze in Spanje; leeg staat maandenlang hun huis,
 toen voor elk de week begon met meters wasgoed aan de lijn,
 en men levertraan beschouwde als hét wondermedicijn.....

*De weg heeft nu geen klinkers meer,
 maar ook zijn rol is uitgespeeld
 als ader in het stadsverkeer.
 In tweeën is hij zelfs verdeeld!
 Het lint dat brak. Da's van de fraaie!
 Zal Klaas zich in zijn graf omdraaien?!*

“T WAERTJE”, 40 JAAR HORECA OP HET RAADHUISPLEIN

Tekst: Gemma Groot

In gesprekken met Riet Kager-Groenland, Marjo Kager, Ank Veenboer, Jan Groenland, zoon van Jack en Vera Groenland en met de huidige eigenaren Natasja Horn en Bert Duijneveld blikt Gemma Groot terug op op de geschiedenis van de bekende horecagelegenheid 't Waertje op het Raadhuisplein in onze gemeente

Het eerste gesprek vond plaats aan de keukentafel van Riet Kager-Groenland, samen met haar dochter Marjo Kager.

Horeca, zo is "'t Waertje" toch niet begonnen?

Nee, wij, Piet Kager, mijn man, en onze kinderen kwamen vanuit Heerhugowaard Noord in 1968 naar het nieuwe winkelcentrum op het Raadhuisplein in " 't Zuid". In de Noord hadden we een manufacturenzaak tegenover de Heilig Hart kerk, waar nu Edwin Groen zijn rijwielhandel heeft. Daarna heeft er nog een meubelzaak van Westenbrink en een Tuincentrum ingezet. Wij konden in het nieuwe winkelcentrum een nieuwe zaak beginnen.

Naar "t Zuid"? Is dat niet een grote stap voor Noordenders?

Ja, zelf ben ik geboren in wat nu café restaurant Bleeker is. Mijn ouders hadden dat café toen: "De Vriendschap". Ook Piet was een Noordender, geboren in het mooiste huis van het Verlaat, het 18de eeuwse huis bij de brug naar Oude Niedorp, "'s-Lands Welvaren". Toen zijn moeder is overleden is zijn vader hertrouwd met een van de Weeltjes van de Berkmeerdijk, (een zus van de vele kloosterzusters Weel die in De Overhaal van 2009 zijn beschreven, blz 13). Zij werd echter weduwe en toen heeft Opa Weel in Heerhugowaard Noord een huis met een winkeltje ernaast laten bouwen. Dit, om zijn dochter, met de negen kinderen, toch een goede toekomst te geven. Piet moest al vroeg met allerlei manufacturierspullen en textiel langs de deuren om mee te helpen in het bedrijfje van zijn moeder en nam het in 1957 over. We waren dus echte Noordenders en onze oudste kinderen ook. Marjo heeft de verhuizing niet lastig gevonden. Zij zat, als 14 jarige op de Don Bosco Ulo en voor haar was het niet meer nodig om zo'n eind te fietsen. Hoewel ze de ruimte die ze hadden in de Noord wel heeft gemist in de nieuwe

woning aan de Van Schagenstraat.

De zaak in de Noord, een grote zaak, verbouwd en toch weg?

Piet had de zaak vergroot en maakte er een modezaak van. Ook verkocht hij bedden. Maar De Noord, een kleine dorpsgemeenschap, bleek te klein te zijn. Het bracht gewoon niet genoeg op voor ons grote gezin. Daarnaast zat er in de Koffiemolen, Hoek Middenweg/Hasselaarsweg, een bijna identieke zaak van Cor Broersen. Voor de Noord was dit vertrek een aderlating. Niet alleen wij trokken weg uit de Noord, ook mijn broer Jan Groenland, die in de Noord de kruidenierswinkel " De Spar" beheerde en Jaap Floris met de rijwielhandel.

Naar 't Zuid, een nieuw winkelcentrum, een goede stap?

Heerhugowaard breidde zich in die tijd behoorlijk uit. We gingen ons beperken tot een herenmodezaak, kinderkleding en nog wat manufacturen en sportartikelen op de bovenverdieping. Ook qua oppervlakte was het minder groot. De start verliep alleen niet echt goed. De vergunningen kwamen niet op tijd rond, waardoor we de eerste periode in noodvoorzieningen op het Raadhuisplein moesten werken. Dat heeft gewoon een hoop geld gekost.

**NIEUW FILIAAL VOOR
KAGER'S HERENCONFECTIE EN
TEXTIELBEDRIJF
IN WINKELCENTRUM
TE HEERHUGOWAARD**

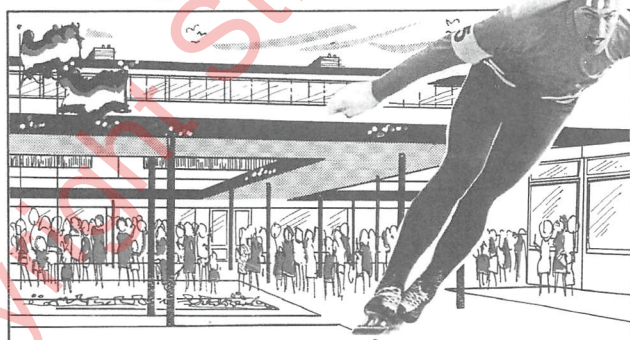
De opening van de zaak was eind juni 1968?

Wij openden samen met Jongkees de opticien en fotozaak en Swinkels, schoenenzaak, als eerste het Winkelcentrum. Daarna kwam Albert Heyn en slager De boer er nog bij. Pionieren noem je dat. Ard Schenk heeft de opening verricht, samen met Bonnie en Clyde. Wij hebben met de drie bedrijven een krantje uitgegeven en een kleurplatenwedstrijd uitgeschreven.

Ik herinner me Piet Kager als filmer, als Sinterklaas.

Dat klopt, hij heeft veel gefilmd in het dorp De Noord, later ook in het Centrum. Hij is jarenlang Sinterklaas geweest. Hij hield van die rol. Dat was een grote kant van Piet, hij was een volksman. We hebben de zaak nog 6 jaar gehad, tot 1974. Toen kregen we de kans om te stoppen. Dat hebben we ook gedaan. Ank en Jaap Veenboer hebben het pand van ons overgenomen en zij zijn toen met 't Waertje gestart.

WINKELCENTRUM HEERHUGOWAARD viert feest!

want zaterdag openen
de eerste drie zaken !!

ARD SCHENK
OPENT EERSTE DRIE ZAKEN VAN WINKELCENTRUM
A.s. zaterdagmorgen is het feest in Heerhugowaard. Om halfelf precies zal onze internationaal bekende schaatsheld Ard Schenk de zaken openen van de firma's: Jongkees, Kager en Swinkels. Voorafgegaan door een feestelijke stoet die gevormd wordt door Heerhugowaards drumband, een harmonie en een originele old-timer, waarin een heuse Bonnie en Clyde zitten. Voordat de stoet het winkelcentrum bereikt zal hij Heerhugowaard doorkruisen.
De firma's Jongkees, Kager en Swinkels nodigen U hierbij uit, om gelukkig van dit gezellige openingsfeest te zijn. In deze speciale feestkrant verrassen zij u nu reeds met vele feest-aanbiedingen!

FOTO JONGKEES

Voor al uw foto- en filmartikelen

* pas- en portretfoto's
* bedrijfsfoto's * huwelijksreceptages
WINKELCENTRUM HEERHUGOWAARD.
Telefoon 02264-1324.

KAGER'S HERENCONFECTIE en TEXTIELBEDRIJF

(herenconfectie 1e etage)
brengt in haar nieuwe filiaal in het WINKELCENTRUM
een topcollectie moderne textiel.
Telefoon 02264-1769.

Swinkels choenhandel choenreparatiebedrijf

nu kunnen wij u ontvangen in een ruim up-to-date
schoenen centrum, aangepast aan de eisen der tijd!

WINKELCENTRUM
HEERHUGOWAARD
Tel. 02264-1307

Het tweede gesprek vond plaats in de woonkamer van Ank Veenboer.

Hoe zijn jullie begonnen met " 't Waertje"?

Jaap Veenboer, mijn man, kwam uit een horecagezin. Zijn ouders hadden Café Marlène, later overgenomen door zijn broer Mart. Jaap en ik runden in Alkmaar al 10 jaar lang Club Seven tegenover het Station. Zelf vond ik het ook prachtig om in de horeca te werken. Toen wij hoorden dat Piet Kager ermee wilde stoppen zijn we met hem gaan praten en konden we het overnemen.

Van een herenmodezaak naar een café, naar horeca?

Het leek ons een prima locatie voor de bar/bistro die wij in ons hoofd hadden. In het begin hadden we namelijk ook een kleine kaart bij. Tosties, broodjes en natuurlijk onze hamburgers. Daar kwamen de mensen voor.

Wanneer zijn jullie gestart?

We zijn in 1974 gestart. We hadden de naam " 't Waertje" al snel bedacht en hebben toen een spetterende opening gegeven. Het broertje van Ep Meyer opende het pand.

Wat voor publiek trokken jullie?

Veertigers, onze leeftijd toen. We hebben een goede tijd gehad, er was nooit gedoe. Veel vaste klanten. We hadden gewoon veel plezier in ons werk.

Hoogtepunten?

Tja, daar moet ik eerst over denken. Je zou kunnen zeggen dat het een afwisselend leven is. Er gebeurt altijd wat, leuke dingen, maar ook minder leuke dingen. Er komen in een café mensen om allerlei redenen. Vaak ken je die redenen niet, soms wel. Dat kunnen natuurlijk ook trieste redenen zijn. Als mensen teveel dronken, belde Jaap de taxi en dat was meestal goed. Maar vaak was het grote pret en veel verhalen. Als er iets te vieren was, deden we dat. We organiseerden een aantal jaren "De sterkste man van Heerhugowaard". Iedereen naar het

De opening van
't Waertje met Ank en
Jaap Veenboer

industrieterrein waar ze vrachtwagens moesten trekken. Dit soort ideeën ontstonden via barpraat.

Andere hoogtepunten?

Ja, de kermis, de najaarskermis, Carnaval, De Tour de Waard. Altijd heel gezellig en goed voor een goede omzet. We zetten buiten een paar tenten neer en draaiden ladingen gehaktballen. Dat liep als een trein. Wij hebben echt een hele goeie tijd gehad, met veel plezier, geen gedoe, goeie omzetten.

Wanneer stopte dit alles?

Met de dood van Jaap in 1988. Hij was nog maar 56 jaar, veel te jong natuurlijk. Na ons namen Jack en Vera Groenland de bar over. Soms viel ik nog wel eens in voor Jack en Vera, als zij een dagje uit gingen.

Het derde gesprek vond plaats via de mail met de zoon van Jack en Vera Groenland, Jim Groenland.

Wanneer namen Jack en Vera 't Waertje over?

Op 1 april 1985

Wilden zij altijd al iets in de horeca doen? Jack werkte toch bij De Spar?

voor ze in 't Waertje begonnen waren ze eigenaar van de Spar Supermarkt.

Voor die tijd waren ze beiden al actief in de

horeca o.a. bij café Bleeker in de Noord en Landmans Welvaren in Zijdewind. Het was een bar/bistro.

Bleef het een bar/bistro?

Ja, zij hadden de lekkerste satés en hamburgers, evenals de lekkere bal gehakt van Vera en de beroemde tosti met het kwakkie van Jackie. Hier kwamen de mensen ook voor langs. Ze gingen op dezelfde voet verder als Ank en Jaap.

Hebben zij de zaak verbouwd?

Zeker, meerder malen werd het interieur aangepakt en de meest ingrijpende verbouwing was toch wel de isolatie m.b.t het reduceren van eventuele geluidsoverlast.

Wat waren voor hen de hoogtepunten van het caféleven?

Diverse hoogtepunten. De kermissen, feestdagen, de maandagen als de markt er was en nog veel meer. Het was er altijd bar gezellig met veel bezoekers die uit het werk een glaasje kwamen halen. Ook mensen die in clubverband het café bezochten om b.v te biljarten, klaverjassen of andere spellen.

Tot wanneer hebben zij het Waertje beheerd of gehad?

Tot 10 september 1998

Rechts:
Jack en Vera
Groenland

Wie kwam er na hen in?

Diverse eigenaren, Will Hofland, André van der Kroft. Het heeft in die tijd zelfs een andere naam gehad: "Yesterday", het werd een muziekcafé. Na hen kwamen Bert en Natasja in 2004.

Komen ze nog wel eens in het 't Waertje of is het verleden tijd?

Jack en Vera komen nog regelmatig even langs, uiteraard niet meer zoveel als vroeger maar toch regelmatig om mensen van toen te ontmoeten.

Het vierde gesprek vond plaats in 't Waertje met Bert Duijneveld en Natasja Horn op maandag aan de bar, met de gasten van het eerste uur, Jan Timmermans en Gerrit Horn, op marktdag.

Wanneer zijn jullie in 't Waertje gekomen? Wij zijn begonnen op 1 juni 2004. We hebben ons 10 jarig jubileum net achter de rug. Van de hele clientèle hebben we een prachtig cadeau gekregen. Een glas in loodraampje met daarop "10 jaar 't Waertje". Dit heeft altijd voor de voorramen van het café gehangen. Jack en Vera hebben het meegenomen. En nu hebben we het weer terug. Ook van de bierbrouwer hebben we een mooi cadeau gekregen. Een oude foto van de bierbrouwerijwagen met onze hoofden erin.

Jack en Natasja kregen deze foto van een vroegere brouwerijwagen

Jullie publiek, waar bestaat dat uit?

Ons publiek is van 20 tot 78 jaar. Het loopt allemaal door elkaar heen. 's Middags komen er meestal vaste klanten en 's avonds hebben we nogal wat clubs. Onder andere: Staatsloterijclub, spaarclub, biljartclubs, dartclub, carnavalsvereniging, biertapwedstrijden. We organiseren ook klaverjastoeven. Een dag voor Hemelvaart hebben we altijd een voetbaltoernooi. Van de opbrengst van de spaarclub gaan we altijd een keer per jaar uit. We bezoeken ook voetbalwedstrijden van bijvoorbeeld AZ in het buitenland. Met de vaste kern natuurlijk.

Sponsoren jullie ook?

We sponsoren een voetbalteam, en een handbalteam.

Rookverbod, hoe gaan jullie daarmee om?

We hebben ons de eerste paar maanden netjes aangepast. In andere cafés werd wel gerookt. De klanten bleven weg, dus we hebben de asbakken weer teruggezet.

De nieuwe wet op 16 jarigen, hoe pak je dat aan?

Wij hebben ouder publiek, dus daar hebben

we weinig mee te maken. Drank is volgens ons ook niet het ergste. Drugs is een veel groter probleem.

De overheid, op welke manier heb je daarmee te maken?

De horecaregels zijn nodig. Je hebt altijd te maken met anderen. Er zijn regels nodig i.v.m. geluidsoverlast, dat is gewoon noodzakelijk. En met openingstijden. Er is een vaste handhaver hier in Heerhugowaard. Met diegene die dat in Heerhugowaard doet hebben we een goeie relatie. De Arbo, daar hebben we ook mee te maken. Zij maken een technisch rapport, ook dat is nodig.

Bijvoorbeeld, met de kermis gebruik maken van plastic glazen. Zo zijn er nog veel meer dingen op te noemen.

De economische crisis, merk je daar iets van?

Ja natuurlijk. Er is minder te besteden. Voor 15 % hebben we er last van, voor 85 % gaat het super. We zijn onafhankelijk van Heineken, dat geeft ook veel rust. Daarnaast moet je uitgaan van je eigen kracht en dat doen wij.

Caféhouder zijn, wat levert dat op?

Veel energie en lol. We hebben veel sociale contacten, dat vinden we ook het leukst. Er wordt aan de bar veel besproken, je kunt het soms vluchtig noemen, maar ondertussen maak je wel een heel leven van je vaste gasten mee.

De nieuwe media, maken jullie daar gebruik van?

Facebook, ja, hoe leuk is het niet om op die manier je gasten deelgenoot te maken van een of andere activiteit. Maar je bereikt veel mensen en dat is in deze tijd gewoon heel handig.

Tijdens dit gesprek komen er steeds mensen van de markt binnen lopen. 't Waertje is ook voor de marktmensen een zoete inval. Ze kunnen gebruik maken van het toilet. De vaste klanten worden op maandagmorgen verwend, met frites van Patat. Hoe leuk is dat. Gastvrij en gezellig.

't Waertje, een gezellig en gastvrij café. Een goede toekomst toegewenst!

Linksboven:

Carnaval bij 't Waertje met Ep Meyer, Jaap Veenboer en Guus Beemster

Linksonder:

Twee klanten van het eerste uur:

Ome Jan Timmerman en Gerrit Horn

HEEROOM CORNELIS WIJNKER

Tekst en beeld: Adri Wijnker

Cornelis (Cees) Wijnker werd geboren in Heerhugowaard aan de Groenedijk 3 op 12 juli 1878. Hij is overleden op 4 november 1959 aan de Middenweg 61. Zijn ouders waren Gerrit Wijnker geboren 21 januari 1831 en overleden 9 november 1923 en Maartje Zuurbier, geboren 4 april 1836 en overleden 14 mei 1902.

Op 26 oktober 1891 ging Cees naar het klein seminarie "Hageveld" in Heemstede. Toen Heeroom op 15 augustus 1904 tot priester gewijd werd in de St. Bavo te Haarlem, kreeg hij als cadeau van zijn ouders een gouden kelk, afgezet met brillanten, een gouden pateen en een gouden lepeltje. Voor het vervaardigen hiervan werd de gouden kap van zijn in 1902 overleden moeder, Maartje Zuurbier, gebruikt. Na het overlijden van Heeroom is de kelk met pateen een lepeltje naar zijn achterneef Dirk Wijnker gegaan. Dirk was de zoon van Gerrit Wijnker en Anne Kieft uit Heerhugowaard en was eveneens pastoor. Zijn laatste standplaats was Tuitjenhorn.

In de kerk van Tuitjenhorn staat tegenwoordig de kelk met pateen en lepeltje nog uitgesteld.

Heeroom was de eerste katholieke priester uit Heerhugowaard.

Zijn eerste standplaats als jong kapelaan was Hoek van Holland en vervolgens Nootdorp, Amsterdam (Parochie van de H. Nicolaas) en Rotterdam (Parochie van de H.H. Martelaren van Gorcum). In 1924 werd Heeroom benoemd tot pastoor in Oude Schild (Texel). Vervolgens werd hij bouwpastoor in Zandvoort en zijn laatste standplaats was Dordrecht, waar hij zijn 40-jarig priesterfeest heeft gevierd.

In 1946 ging Heeroom met emeritaat. Hij wilde zijn oude dag graag doorbrengen in zijn geboortedorp Heerhugowaard en had daartoe een huis op het oog aan de Middenweg 133, waar momenteel fotostudio Gerard Vlaar gevestigd is. Omdat deze woning eerst nog verbouwd moest worden

had hij zijn broer Dirk gevraagd of hij niet zo lang in kon trekken in de boerderij Middenweg 63. Deze boerderij was toen nog eigendom van zijn broer Dirk, die daar tot 1939 had gewoond. Op dat moment werd Middenweg 63 bewoond door Piet Wijnker Dzn en Geertje Vlaar met hun gezin.

Deze boerderij was gebouwd in 1874 en de stulp er achter, waar de familie P. Neeffjes heeft gewoond was in 1877 gebouwd. Op de plaats van deze twee stolpen had voordien een andere boerderij gestaan.

Heeroom ging er wonen, samen met zijn huishoudster Toos Wolters, die uit Rotterdam afkomstig was. Hij had ook zijn tweewielig rijtuig (een tilbury) meegebracht met een grote zwarte kap en zijn paard Xerxes, een harddraver. Heeroom was altijd al een groot liefhebber van paarden geweest. Het paard kon op het land van oomzegger Piet Wijnker Dzn. lopen en het rijtuig kon in de boerderij gestald worden. Zijn verblijf op de

*Pastoor Wijnker in zijn
Tilbury met het paard
Xerxes*

boerderij beviel Heerroom, als boerenzoon, zo goed, dat hij zijn broer Dirk vroeg of hij er niet kon blijven. Hij kon dan ook blijven beschikken over zijn rijtuig en paard, die hij op middenweg 133 niet kon houden. Zijn broer Dirk stemde toe en dus werd de boerderij verbouwd.

Als je met je gezicht naar de voorkant van de boerderij ging staan, dan kreeg Heerroom de beschikking over de twee meest linker ramen en de voordeur, die daarnaast was. Achter deze voordeur, die na de verbouwing niet meer gebruikt kon worden, kwamen twee slaapkamers.

Achter de twee ramen werd een grote kamer gebouwd. Achter de kamer kwam een keuken en een bijkeuken. Dan was er een lange gang naar achteren, met aan de rechterkant een rij kasten en links een logeerkamer. Aan het eind van de gang was de kapel. Deze kapel had een raam, waarin Heerroom glas in lood liet aanbrengen. Het betrof een afbeelding van de H. Maria met kind. Het raam was een boerderijraam met boven een boog en twee spijlen. Dit glas in lood is nog in het bezit van de familie. De kapel bestond uit een ruimte van ongeveer drie bij zes meter met aan de raamkant een verhoging van drie bij twee meter en ongeveer 30 cm hoog. Hierop stond het altaar en de twee

misdiens knielden op deze verhoging. In het altaar was een steen geplaatst met relikwieën. Op 24 november 1946 droeg hij in deze kapel zijn eerste H. Mis op nadat hij hiervoor toestemming had gekregen van de bisschop.

Als misdiens deden in het begin twee jongens uit de buurt dienst. Dat waren Bertus en Cor Steur (de latere West-Friese cabaretier). Daarna kwamen de vijf zonen van Piet Wijnker Dzn en Geertje Vlaar aan de beurt, te weten Gerard, Theo, Piet, Adrie en Jan. Omdat het gezin daarna alleen nog vijf dochters had werden de kinderen Neefjes ingeschakeld, die naast de boerderij woonden, Via hun moeder Aagje Wijnker waren ze ook familie van Heerroom. Gerard en Theo Neefjes waren de laatste twee misdiens.

Wijnkannetje en bel

Als je naar de vierde klas van de lagere school ging, dan werd je misdiens. Dit duurde dan tot en met de zesde klas. Daarna kwam er voor jou een ander. Als het slecht weer was, dan konden we binnendoor over de zolder naar de kapel toe.

De H. Mis begon iedere dag om 07,45 uur. Moe moest zorgen dat we op tijd waren, want daar was Heerroom streng in. We kle-

den ons om in het gangetje en trokken dan een zwarte toog aan met daarover een witte superplie. De kleding van Heerroom was door de huishoudster in de goede volgorde klaargelegd op het altaar, waar Heerroom zich voor de H. Mis aankleedde.

De oudste misdienaar zat rechts en had de leiding. Hij mocht de bel bedienen, het wijnkannetje dragen en de wijn in de kelk gieten. De oudste misdienaar zat rechts en had de leiding. Hij mocht de bel bedienen, het wijnkannetje dragen en de wijn in de kelk gieten. Heerroom had dan zijn vingers over de kelk gespreid en daar moest je dan de wijn overheen gieten. Als het genoeg was dan duwde hij het kannetje met zijn vingers omhoog. Daarna ging er, met een gouden lepeltje, een druppeltje water bij.

Er was elke dag een H. Mis, het hele jaar door, ook op zaterdag en zondag en in de schoolvakanties. Soms moest Heerroom in de parochiekerk assisteren en dan mochten wij misdienaars mee om in de parochiekerk te 'dienen'. We reden dan mee met het rijtuig en vonden onszelf heel belangrijk, mede omdat iedereen voor Heerroom zijn petje lichtte. Ook mochten we op kosten van Heerroom jaarlijks mee met het misdienaars uitje van de parochie. Het vak 'misdienen' leerden we

van Heerroom zelf. We moesten bij hem komen en dan werden de Latijnse gebeden in onze kleine hersentjes gestampt. De rest kenden we al wel, omdat we dat vaak genoeg hadden gezien.

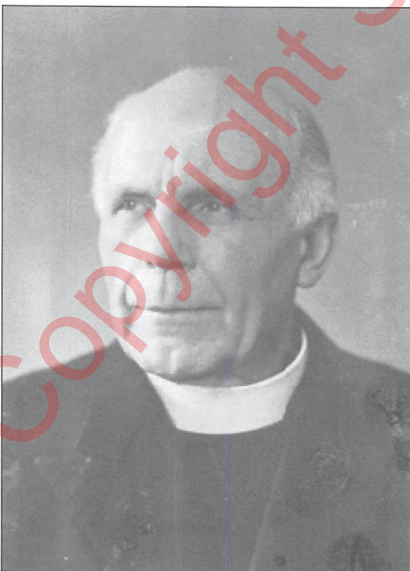
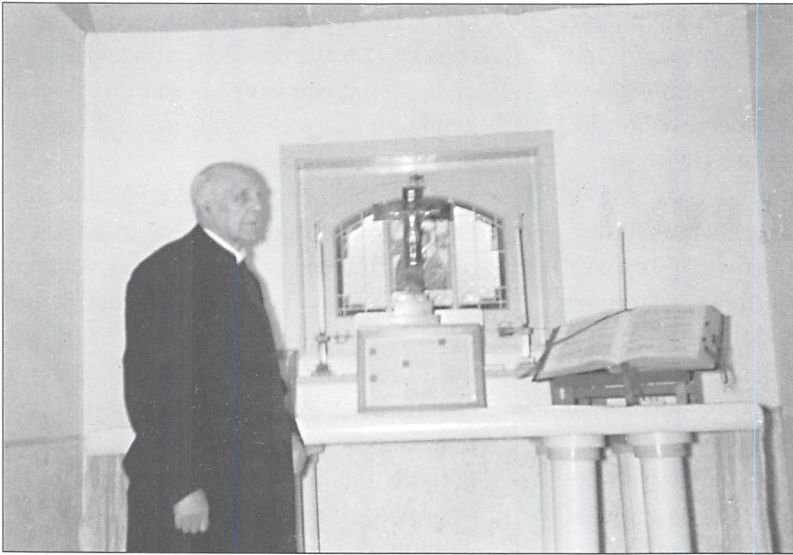
Voor de misdienaars gold de H. Mis bij Heerroom op zondag ook als je 'zondagsplicht'. Dit gold echter niet voor iedereen die daar kwam. Zo gold het wel voor de huishoudster en mijn Opa en Oma Wijnker, maar weer niet voor mijn ouders. Die werden geacht, eventueel door weer en wind, op de fiets naar de parochiekerk te gaan. Ten slotte gold de regel dat iedereen die daartoe in staat was zijn of haar 'zondagsplicht' in de parochiekerk moest vervullen.

De mensen die in de kapel naar de kerk gingen kwamen meestal uit de buurt. Opa en Oma Wijnker kwamen iedere dag. Daarnaast zag je ook Manus Schouten, de fouragehandelaar, Duifje Vlaar en Marie Vlaar, Mevrouw Steur met haar dochter Klazien, Mevrouw Appel met haar dochters, Mevrouw Boekel, Mevrouw Grootjes (van de Kleine Bazar) en soms kinderen uit de buurt.

Toen de huishoudster Toos Wolters ouder werd, wilde ze weer terug naar Rotterdam. Om dit op te vangen deed Heerroom een be-

In 1946 ging pastoor Wijnker met emeritaat ging wonen op deze boerderij op Middenweg 63 in Heerhugowaard

*Boven:
Pastoor Wijnker in zijn
thuiskapel*

*Midden:
Dirk Wijnker, een achterneef
van pastoor Wijnker, die ook
pastoor was.
G. van Diest, pastoor van de
Dionysiuskerk en rechts Cees
Wijnker*

*Onder:
Nog een mooie foto van Cees
Wijnker*

roep op een andere oomzegger van hem n.l. Gert Wijnker van Middenweg 9. Die had een groot gezin en derhalve kon er wel een van zijn dochters bij Heerom intrekken als huishoudster. Zo kwam Afra Wijnker als huishoudster bij Heerom. Toen die trouwde met Piet Pater uit Rustenburg, werd ze opgevolgd door haar zus Tiny. Tiny trouwde met Piet Beerse uit Heerhugowaard-Kruis en als laatste kwam hun zus Geer, die is gebleven tot Heerom in 1959 overleed. Daarna trouwde Geer met Piet Bijman en ging wonen in de Weere.

De huishoudsters van Heerom moesten niet alleen huishoudelijke taken verrichten, maar ze waren ook koster. Voor de H. Mis moesten zij de spullen klaarzetten. Hiervoor hadden ze dispensatie, want een gewone leek mocht niet met zijn handen aan de kelk of aan de hosties komen en zeker niet als het om een vrouw ging. Afra vertelde dat ze iedere zaterdag naar de parochiekerk ging om miswijn en hosties te halen.

Als het mooi weer was kon je Heerom in het land zien lopen in zijn zwarte toog en met zijn handen op zijn rug de rozenkrans te bidden of te brevieren.

Als wij zelf, bijvoorbeeld voor onze verjaardag een rozenkrans gekregen hadden dan gingen we altijd meteen naar Heerom om hem te laten wijden. Pas dan mocht je ermee bidden. Als het vrijdag was kwam de visboer langs en vaak kwam Pastoor van Diest van de parochiekerk langs voor een sigaar en een glaasje.

Een van mijn eerste herinneringen uit mijn jeugd is het feit, dat Heerom bij ons in de keuken aan tafel zat. Hij zat in de stoel van mijn vader en ik zat tegenover hem in de stoel van mijn moeder. Ik ging nog niet naar school, dus ik zal een jaar of drie geweest zijn. Heerom probeerde mij de 'rollende r' te laten zeggen. Hij deed het dan voor en ik moest het nadoen.

Toen Heerom ouder werd kon hij op het laatst niet zo lang meer staan en werd de H. Mis lezen een probleem. Dit werd opgelost, toen hij toestemming kreeg om zittend op

een stoel de H. Mis te lezen. De misdienaars moesten dan een paar keer de stoel verzetten als hij aan de andere kant van het altaar moest zijn. Hij leunde dan op het altaar en schoof dan met de stoel mee heen en weer.

Heerroom had mooie spullen. Hij had een prachtig servies en mooi bestek. Er hing een Friese staatklok in de kamer en er stond een notenhouten bureau met groen laken. Op dit bureau stond ook een grote klok, die tevens de maanstanden aangaf en een uit ivoor gesneden paardje. Daarnaast prachtige antieke stoelen met houtsnijwerk en een ovalen tafel met een prachtig onderstel van houtsnijwerk. Als Hij ging eten, dan werd er door de huishoudster altijd keurig gedekt, met servetten en zilveren servetringen.

Tijdens zijn ziekbed hebben mijn vader en moeder heel wat keren bij hem op gepast als Geer, die toen huishoudster was, weg was. Zelf herinner ik me dat ik in die periode ook wel eens moest oppassen en dan maakte ik tegelijk mijn huiswerk. Dan moest ik een wit broodje met ei voor hem klaarmaken, dat in stukjes snijden en in zijn mond stoppen.

Toen Heerroom was overleden moest ik dat aan de koster van de parochiekerk melden. De koster was toen Cor Wijnker, een neef van ons. Ik vond dat een heel gewichtige opdracht. Ik wist iets, wat de rest van het dorp pas zou weten als de klokken begonnen te luiden. Op de terugweg begonnen de klokken al te luiden voordat ik thuis was. Ik had mijn opdracht goed uitgevoerd.

DE BESTUURLIJKE INDELING VAN HEERHUGOWAARD TOT 1940

tekst: Rob Estoppey

Het Veenhuizermeer of Hollekier is als onderdeel van het gehele project droog gemaakt door de eigenaar, de Heer van Veenhuizen

Het watergebied van de Heerhugowaard was vóór de droogmaking behoudens een klein deel onder Veenhuizen (het z/g. Veenhuizermeer of Hollekier) grafelijk domein; de daarin en daaraan gelegen landerijen vormden evenwel particulier bezit en maakten deel uit van aangrenzende bestuurseenheden. Bij de droogmaking van de Waard in 1629-1631 zijn sommige van die landerijen in handen der bedijkers overgegaan, andere daarentegen, in hoofdzaak vanwege de hoge onteigeningskosten, niet. Toen de Rekenkamer van Holland in 1637 aan het polderbestuur het recht van administratie en jurisdictie verleende bleef dit recht beperkt tot de gronden binnen de, op enige afstand van de kaden langs de ringvaart welke niet tot het grondgebied van de omringende bestuurseenheden behoorden of waren blijven behoren.

Het gebied van Veenhuizen in het noordoosten was, hoewel het binnen de ringvaart was komen te liggen niet onder het gezag van het bestuur van de droogmakerij gebracht.

Dit gebied vormde vanouds een afzonderlijke banne en een vrije heerlijkheid.

Oorspronkelijk was het geen eiland, doch een schiereiland, verbonden aan de landen van Oude Niedorp en Hoogwoud. De aanleg van de Langereis en het Berkmeer naar het Wieringermeer, op octrooi van 1386, ter ontwatering van westelijk West-Friesland maakte het gebied van Veenhuizen echter tot een eiland. In de XVI e eeuw moest het eiland worden omkaad waarbij de Langereis werd verlegd naar de landscheiding met Oude Niedorp zodat sommige landerijen buiten de kade bleven. Deze zijn later in de Heerhugowaard en Berkmeer opgenomen.

Het drooggemaakte Veenhuizermeer is ook in polder Heerhugowaard opgenomen maar

het bleef onder de gemeente Veenhuizen resorteren. Het voormalige eiland Oterleek, gelegen in het zuiden tegen de Huigendijk welke deze plas scheidde van het schermeer, was evenmin in de droogmaking opgenomen. Dit gebied vormde net als Veenhuizen een vanouds afzonderlijke banne die in 1426 als heerlijkheid in leen gegeven is en zijn eigen bestuur heeft behouden. Het Berkmeertenslotte, gelegen ten zuiden en zuidoosten van het eiland Veenhuizen en een uitloper van de Heerhugowaard vormend, maakte deel uit van de bannen en heerlijkheden Veenhuizen Opmeer en Obdam. Het werd, krachtens octrooien van 1626 en 1633 in 1636 door de bezitters van de drie heerlijkheden tegen de Heerhugowaard aan, droog-gemaakt. Maar deze polder bleef tot de oude bestuursgebieden behoren. Vermoedelijk zijn na de drooglegging de grenzen opnieuw vastgesteld en in de poldertochten gelegd.

Bij het keizerlijk decreet van 1811 werden Heerhugowaard, Veenhuizen en Oterleek per 1 januari 1812 tot één gemeente, Heerhugowaard genaamd, verenigd. Deze vereniging werd bij Koninklijk Besluit per 1 mei 1817 weer ongedaan gemaakt op verzoek van de belanghebbenden.

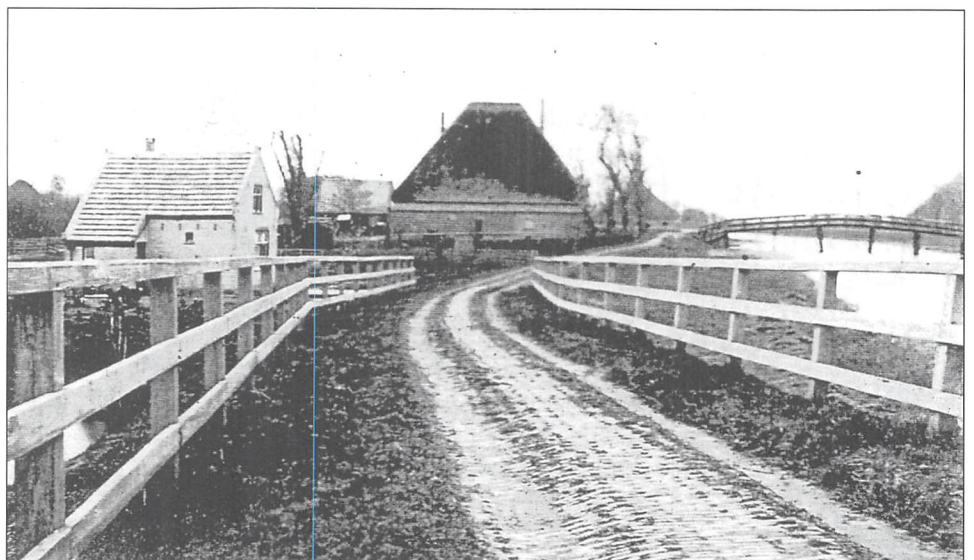
Veenhuizen behoorde tot de gemeente met minder dan 400 inwoners waardoor in 1828 op verzoek van de regering samenvoeging met een andere gemeente, in dit geval

Heerhugowaard, zou worden overwogen, waarmee het in de Franse tijd ook was verenigd. Alle belanghebbende zagen echter niets in dit voorstel en Gedeputeerde Staten zagen dan ook van samenvoeging af. In 1846 kwam ook de vereniging van Veenhuizen met Heerhugowaard weer aan de orde maar met hetzelfde resultaat.

In 1848 kwam de samenvoeging van beide gemeenten weer op de lijst van voorstellen maar werd later uitgebreid met een groot aantal omliggende gemeenten. Ook deze plannen werden niet uitgevoerd maar en kwam men met het idee om alle gemeenten die het bij de in te voeren gemeentewet gestelde minimum van 25 kiezers niet zouden halen samen te voegen met een andere gemeente. Veenhuizen met circa 260 inwoners had slechts 13 kiezers zodat samenvoeging met Heerhugowaard weer aan de orde kwam. Er was veel weerstand, de grote afstanden binnen de verenigde gemeenten en vrees voor stijging van de financiële lasten. Hoewel niet zonder tegenstand kwam het omstreeks 1854 uiteindelijk tot een fusie van de beide gemeenten.

Bronnen:

Rapport der Provinciale Commissie ter bestudering van de gemeentelijke indeling van Noord-Holland, Tweede deel Voorstellen der commissie voor de kop van Noord-Holland en West-Friesland. 1951

Op deze foto van omstreeks 1920 zien we rechts de brug van de Obdamerdijk naar de oostdijk

LEDEN/DONATEURS PER JUNI 2014

Aalsmeer

C.P. Mul

Alkmaar

A. de Boer

M.J. de Boer

J.J. Groot

G. Kloosterman

P. Luken

J. van Langen

Regionaal Archief Alkmaar

P. Vlaar

L. Wagenaar

Australië

J. en A. Rietveld-Scholten

Bellingwolde

C.G.J. Jansen

Bathmen

S. Vlaar

Bergen (NH)

M.J.M. Kuiper-Burger

A. Vlaar

Blaricum

T. Buter

Broek op Langedijk

M. Hummel

K. Mulder

Canada

G. Tesselaar

P. Weel

Den Helder

G. Borst

Deventer

H. Blauw

Dordrecht

A. van Graft

Dronten

H. Reijne

Egmond a/d Hoef

C. De Wolf-Veldman

Egmond aan Zee

J. Tjeertes

Haarlem

C.J.M. Keizer

Heerhugowaard

W.J.A. Admiraal

T. Baas

G. Baijards

J.J.T. Bak

C.T.R. Bakker

N.Th. Bakker

A. Bakker-Groot

A. Bal-konijn

G. Balvers en Reus

B. Bankras

E. Bankras

R.T. Bankras

A. Beers

P. Beers

P.J.M. Beers

S. Beers

A. van den Berg

N. van den Berg-Buis

Th. Berkhout

Bibliotheek Heerhugowaard

C. Blauw-Groot

M.J. Bleeker-Burger

P. Blokdijk

A.J. de Boer

A.M. de Boer

E.M. de Boer-Reus

A. Boezaard

W. Boonakker

J. Borst

J. Borst

N. Borst

R. Borst

T. Borst-Brink

S. Bosse

M. Bot

M. Bouwman-Timmer

J.C. Brink

S. Brink

J. en H.. Brink

J.J. Brinkman

J.J. Brode

L en M. Bruinzeel

G.J. Burger-Hes

J. Bussen

P. Bijvoet

P. Cevat-Aengenheyster

C. Deken

C.J.M. Dekker

C.J.M. Dekker

J.A.M. Dekker

M. Dekker

T. en L. Dekker

P. Does

S. Doodeman

D. Drijver

C.T.A. Entius

E. Estoppey

R. Estoppey

T. Floris

Gemeente Heerhugowaard

D. en H. de Geus

J. Gootjes

J. Groen

J.W.A. Groen

Ken A. Groenland

J. Groenveld-De Boer

J.A. Groenveld

J.C. Groenveld

A.J.A. Groot

B.A. Groot

B. en A. Groot

G.M. Groot

G. Groot

J. Groot

N.J. Groot

Jos Groot

W.N. Groot

A. Groot-de Boer

L. Güse

M.M. de Haan

S. de Haan

F. Hendriks

S.A. Hiddema

J. van't Hoenderdaal

T. Hollenberg

H. de Hoog

A.M. de Hoog-Stet

J. Horrel

J. Huibers

H. Huijboom-Brouwer

N.H. Huisman

H. Jak- M. v.d. Heiligenberg

G.C. Jonker

T. Kaandorp

L.G. Kalma

Kamp Bouwbedrijf

M. Kamp-Suiker

R. Kaptein

E. Klaassen

A. Klercq

A. Klomp

Kloosterboer

C. Kloosterboer

Kluft en Buwalda

J. Kok

C. Komen

P. Komen

J. de Koning

C.W.M. Konijn

P. Konijn

J.A.M. Kootker

Th. en A. Korfage

A.J.E. Kortekaas

A. Kroon

A. Kuilboer

M. Kuiper

G.H.J. Laan

P.A. Laan

R.M. de Lange-Vlaar

G.J. Langelaar

B. van Langen

C.A.M. van Langen

R. van Langen

A. Leegwater

Th. Leering

J. Limmen

N.M. Luken

P. Luken

M. Luken-Sluis

J.A.H. Luttkhuizen

J. van de Meeberg

J. Melten

C.C. Mertens

R. en B. Mooij

M. Morsink

R.B. Mud

J. Mulder
 H. Munster
 Mul-de Boer
 G. Naber-Groot
 P.J. Neven
 C.P.W. Offeringa
 W. Oldenburg
 S.C.M. Onderwater
 Fam. Ottenbros
 M. Ottenbros-Konijn
 't Ossenhoofd Dierenkliniek
 H.J.H. Overtoom
 P. Overtoom
 P.J.T. Overtoom
 D. Partiman-Stet
 C. Pluister
 L. Post
 F.N. Potter
 W. Rademaker
 H. en A. Rendering
 G.C.M. Rensen
 J. Renses
 B. van de Rest-Laan
 B. Roelofsen
 C. Rood
 H.S. Rood
 S. Rood
 Th. Rood
 Th. Rood
 B.G.M. Rood-Groenland
 A. de Ruyter
 P. Schaap
 J.W.C. van Schagen
 R. van Schagen
 P.M.T. Schellings
 L. Schoen-Boots
 K. Schoon-de Vries
 J. Schijf
 A. Schotten
 E. Schouten
 J.L.M. Schouten
 C. Schuit
 J. Seeboldt
 C. Smit
 N. Smit-van Dijk
 D. Snoek
 J.M. Snoek
 K. Snoek
 P. Snoek
 J. Stam
 G. Stoop
 S.J. Stoop
 J.P.M. van Stralen
 W. Th. van Stralen
 van Stralen-Burger
 G. Tamis
 P. Tamis
 A.M. Tamis-Laan
 T. Tamis-Magielsen
 T. Teljeur
 M. Tepe-Edens
 A.A. Tesselaar
 J.C. Tesselaar-de Boer
 P. Tesselaar

W.J.M. Touw-Westendorp
 J. Tromp
 C.M. Ursem
 J.A. Ursem
 T.J. Ursem
 W. Ursem
 A. Ursem-de Goede
 C. Vader
 Vader-Wardenaar
 A. Veldman
 Veldman-Bakker
 A. Vendel
 J.N. Vennik
 Vermeulen-Vegter
 S. Vlaar
 P. van der Vliet
 J. van der Voort
 E. de Vries
 C.J.E.E.M. de Vries
 F.H.G.A.J. de Vries
 J. de Vries
 T. de Vries
 J.P.H. Vriesema
 J. Weel
 H. Weij
 Nic. de Wit
 V.N. de Wit
 W. Witte
 M. Wijnker
 G. Zijp-Braas
 A.P. Zut
 C.J. Zut
 C.G. Zuurbier
 N. Zuurbier
 T. Zuurbier
Heiloo
 A. en J. Kok en Kok-Kraakman
Haarlem
 M. Groot
Hensbroek
 E. Dekker
 E. Groet-Beers
 N.A. van Schagen
Hoorn
 G. Groot
 Tromp
Houten
 A. Gresnigt-Laan
Leiden
 R. Huisman-van Leeuwen
 Scholten-Kruijer
Limmen
 I. Oudhuis
 M. Valkering
Noord-Scharwoude
 E.M. Borst
 M.A. Hinl-Laan
 P. Kaan-Beers
 A. Leijen
 R. Put-Luken
Obdam
 R. Bleeker
 W. Hoogzaad
 A.C.J. Luken

G.A. Sprenkeling
 F. Stuijbergen
Oterleek
 F.K.S. Muller
Oude Niedorp
 A.G. Wijnker
Oudkarspel
 J. Luken
 A. Swart-Kooij
Schagen
 P.A. Bas
 mevr. Beemster-Stoop
Schoorl
 M.F.C. Mol
Spanbroek
 G.W. Jak
Spierdijk
 F. Kok
Stompvoren
 F. van Harskamp
Ursem
 J. Wijnker
Veendam
 P.M. Blauw
't Veld
 B. van den Hoek-Praat
De Weere
 P. Groot
Wieringerwerf
 H.E. Komen
Westzaan
 C. Al-Renses
Winkel
 N. Zwemmer-Luken
Wognum
 A. Baas-Beers
IJmuiden
 Mevr. Bal-Konijn
Zaltbommel
 C.N.P. van Leeuwen
Zoetermeer
 F. en M. Groot
Zuid-Scharwoude
 A. Groen
 J. Snoek
 P.C. Zut
Zijdwind
 M.M. Meyering-Luken

Copyright St. Historisch Heerhugowaard